

**UNIVERZITA KARLOVA**

**Právnická fakulta**

**Aneta Uriková**

**Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum uzavření rukopisu: 5.6.2019

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací na téma Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

---

Aneta Uriková

V Praze dne 5.6.2019

## **Poděkování**

Ráda bych tímto poděkovala prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za cenné rady a připomínky poskytnuté během zpracování mé diplomové práce.

# Obsah

Úvod.....	1
1. Vývoj právní úpravy poškozeného v českém právu.....	3
1.1. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1873.....	3
1.2. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1950.....	6
1.3. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1956.....	8
1.4. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1961.....	10
1.5. Významné novely trestního řádu č. 141/1961 Sb. týkající se postavení poškozeného.....	13
2. Postavení poškozeného v současné právní úpravě.....	20
2.1. Pozitivní vymezení poškozeného v právní úpravě.....	20
2.1.1. Majetková škoda.....	21
2.1.2. Nemajetková újma.....	22
2.1.3. Ublížení na zdraví.....	22
2.1.4. Bezdůvodné obohacení.....	23
2.2. Negativní vymezení poškozeného v právní úpravě.....	23
3. Pojem poškozený a oběť trestného činu.....	25
3.1. Práva oběti trestného činu.....	26
3.2. Zvlášť zranitelná oběť a její práva.....	28
4. Práva poškozeného v trestním řízení.....	30
4.1. Práva poškozeného bez ohledu na existenci nároku podle § 43 odst. 3 trestního řádu.....	30
4.1.1. Právo poškozeného vyjádřit souhlas s trestním stíháním.....	33
4.2. Práva poškozeného, který má podle zákona proti obviněnému nárok podle § 43 odst. 3 trestního řádu.....	34
4.3. Právo poškozeného vzdát se svých procesních práv.....	37
4.4. Společný zmocněnec.....	39
5. Adhezní řízení.....	42
5.1. Uplatnění nároku dle § 43 odst. 3 trestního řádu.....	43
5.2. Rozhodování soudu v adhezním řízení.....	47
5.2.1. Podmínky pro rozhodnutí o přiznání nároku poškozenému.....	48
5.2.2. Odkázání poškozeného na občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení.....	50
5.3. Trestní příkaz.....	52
5.4. Uspokojení nároku poškozeného v rámci odklonů.....	53
5.4.1. Uspokojení nároku poškozeného v rámci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání.....	54
5.4.2. Uspokojení nároku poškozeného v rámci institutu narovnání.....	56

5.4.3.	Uspokojení nároku poškozeného v rámci institutu dohody o vině a trestu .....	58
6.	Komparace právní úpravy postavení poškozeného v České republice a v Ruské federaci .....	61
6.1.	Pojetí poškozeného v českém a ruském právu .....	61
6.2.	Procesní práva a povinnosti poškozeného v české a ruské právní úpravě .....	63
6.2.1.	Práva poškozeného shodná v českém a ruském trestním řízení .....	64
6.2.2.	Práva, kterými poškozený disponuje v ruském trestním řízení, nikoliv však v českém.....	68
6.2.3.	Právo, kterým poškozený disponuje v českém trestním řízení, v ruském nikoliv .....	69
6.2.4.	Institut soukromé žaloby .....	70
6.2.5.	Institut soukromo-veřejné žaloby .....	71
6.2.6.	Institut občanskoprávní žaloby .....	72
6.3.	Shrnutí komparace ruské a české právní úpravy postavení poškozeného.....	75
Závěr.....		79
Seznam zkratk .....		84
Seznam použitých zdrojů .....		86
Abstrakt .....		92
Abstract .....		93

## Úvod

Téma této práce „Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana“ jsem si zvolila z toho důvodu, že poškozený je významnou, avšak často opomíjenou stranou v trestním řízení. Větší pozornost je přirozeně věnována především obviněnému, který je často centrem mediální pozornosti a taktéž změny trestního řádu se v minulosti nejvíce týkaly právě obviněného a jeho práv a povinností. To je z jedné strany pochopitelné, neboť obviněný je stěžejním subjektem trestního řízení, avšak dle mého názoru nelze opomíjet ani postavení poškozeného. Vždyť poškozený je osobou, která se do tohoto postavení dostala nedobrovolně, bez svého zavinění, v tomto postavení se tedy může ocitnout každý z nás. Z tohoto důvodu tedy považuji za vhodné věnovat se podrobněji postavení poškozeného a jeho právům.

Poškozený je přitom velmi důležitou osobou z hlediska trestního řízení, ve kterém je mu přiznáno nejen postavení subjektu, ale též strany. Toto postavení poškozeného je dáno tím, že právě poškozený je osobou, která má největší zájem na řádném odsouzení a potrestání pachatele. Je to nejen z důvodu, aby mu mohla být nahrazena škoda, nemajetková újma nebo vydáno bezdůvodné obohacení způsobené trestným činem, ale aby vydáním odsuzujícího rozsudku dosáhl též určitého osobního zadostiučinění. Kromě toho je to právě poškozený, kdo má zpravidla o trestném činu nebo přinejmenším o jeho následcích nejvíce znalostí, a je tedy tím významným zdrojem informací pro jeho objasnění.

Cílem mé práce je především přiblížit postavení poškozeného a jeho práva v platné právní úpravě.

Úvod práce je věnován historickému vývoji institutu poškozeného na českém území, počínaje právní úpravou podle trestního řádu z období Rakouska-Uherska z roku 1873, přes poválečné trestní řády z roku 1950 a z roku 1956, až po dodnes platný trestní řád č. 141/1961 Sb. Podrobněji se budu věnovat také jednotlivým novelizacím trestního řádu č. 141/1961 Sb., které měly významný vliv na postavení poškozeného v trestním řízení.

V hlavní části své práce se hodlám podrobněji zabývat postavením poškozeného v trestním řízení v platné právní úpravě, včetně vymezení pojmu poškozeného, porovnání s pojmem oběti a taktéž jeho právy, kterými v trestním řízení disponuje. Do této stěžejní části rovněž hodlám zahrnout i adhezní řízení, které je významné s ohledem na uplatnění nároků poškozeného. Určitá pozornost bude věnována též trestnímu příkazu a možnosti uspokojení nároku poškozeného v rámci tzv. odklonů. V rámci hlavní části se také pokusím poukázat na nedostatky právní úpravy dotýkající se poškozeného a případné možnosti úpravy de lege ferenda.

Protože byl v minulosti patrný jistý sovětský vliv na právní úpravu trestního řízení platnou na českém území, bude v poslední části mé práce určitá pozornost věnována ruské právní úpravě poškozeného, vymezení jeho pojetí a jeho právům, kterými poškozený disponuje v ruském trestním řízení. Komparativní metodou hodlám toto vymezení a práva poškozeného porovnat s českou právní úpravou a z tohoto porovnání poté vyvodit případné návrhy na úpravu postavení poškozeného jak v české, tak v ruské právní úpravě.

# 1. Vývoj právní úpravy poškozeného v českém právu

## 1.1. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1873

Trestní řád č. 119/1873 ř. z. (označován též jako Glaserův trestní řád) rozlišoval v podstatě dva typy poškozeného v závislosti na tom, jednalo-li se v trestním řízení o čin, který byl stíhán z moci úřední (tzv. delikt veřejnožalobní), nebo o čin, jenž mohl být stíhán pouze na základě soukromé žaloby (tzv. delikt soukromožalobní). V případě činu stíhaného z moci úřední měl ten, jemuž bylo na jeho právech ublíženo zločinem či přečinem, postavení soukromého účastníka, tzv. adherenta. Byl tzv. vedlejší procesní stranou a podle § 47 trestního řádu č. 119/1873 ř. z. se mohl se svými soukromoprávními nároky připojit k trestnímu řízení, a to do začátku hlavního přelíčení. Připojit se takto k trestnímu řízení však mohl pouze ten, kdo z ublížení trestným činem mohl vyvodit proti obviněnému soukromoprávní nároky, neboli ty, jejichž obsahem byla práva rodinná nebo majetková.<sup>1</sup> Dále se v souladu s tehdejší judikaturou vyžadovalo, aby poškození bylo materiální povahy, tzn. nestačila pouhá možnost budoucího vzniku škody nebo škoda ideální. „*Muselo jít skutečně o osobu, která byla zasažena ve svých právech soukromých a která utrpěla materiální škodu. Všechna stanoviska, která se pokoušela pojem „poškozeného“ a tím i soukromého účastníka (např. při ohrožení práv, vznikem ideální škody, tím, že by se soukromoprávními nároky rozuměla i jiná nežli majetková práva, nebo tím, že by takovým nárokem byl zájem jednotlivce na potrestání toho, kdo mu trestným činem ublížil) rozšířit, byla zásadně odmítána.*“<sup>2</sup>

Obdobně jako dnes i v tehdejší úpravě mohl soud v trestním řízení rozhodnout o nároku soukromého účastníka pouze tehdy, jestliže obviněný byl odsouzen. K prosazování svých zájmů byla soukromému účastníku trestním řádem č. 119/1873 ř. z. garantována řada práv, mezi něž řadíme právo pomáhat státnímu zástupci a usvědčujícímu soudci se vším, co může dopomoci k usvědčení obviněného či k odůvodnění pohledávané náhrady, právo nahlížet do spisu, právo v průběhu hlavního přelíčení klást obviněnému, svědkům a znalcům otázky a na konci hlavního přelíčení mohl odůvodnit svá pohledávaná práva a činit návrhy, kterých se domáhá, aby o nich soud v rozsudku rozhodl.<sup>3</sup> V neposlední řadě měl soukromý účastník právo podávat podpůrnou žalobu a též opravné prostředky, ty ale pouze v přestupkovém řízení a jen co se týče jeho soukromoprávního nároku. Proto, aby se daná osoba mohla připojit k trestnímu řízení jakožto

<sup>1</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 61–63. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>2</sup> KRONBERGER, F. *K reformě trestního řízení přípravného*. Praha: Knihovna věd právních a státních, 1928, č. 3, s. 145.

<sup>3</sup> § 47 trestního řádu č. 119/1873 Sb. ř. z.



soukromý účastník, stačilo ústní či písemné prohlášení soukromého účastníka. Podmínkou však bylo, aby oznámení o připojení bylo vykonáno nejpozději do zahájení hlavního přelíčení.<sup>4</sup>

Soukromý účastník mohl mít též postavení svědka, což nastalo obyčejně v těch případech, kdy byl trestný čin spáchán proti němu. Pokud by došlo ke kolizi postavení svědka a soukromého účastníka, měla přednost pozice svědka.<sup>5</sup>

Jak již bylo zmíněno výše, jedním z práv soukromého účastníka bylo právo podat podpůrnou žalobu, tedy převzít trestní stíhání namísto státního zástupce, a tím se stát tzv. podpůrným (subsidiárním) žalobcem a v podstatě i hlavní procesní stranou. Ten mohl tento úkon učinit tehdy, pokud státní zástupce upustil od obžaloby, anebo trestní řízení vůbec nezahájil.<sup>6</sup> Podáním podpůrné žaloby vstupuje soukromý účastník do práv státního zástupce jakožto veřejného žalobce. Jeho postavení však nebylo totožné s postavením státního zástupce. Státní zástupce hájí v trestním řízení především zájmy společnosti, ovšem u podpůrného žalobce je zřejmý i určitý osobní zájem a v jeho rukách se veřejná žaloba mohla stát, zejména proti obviněnému, velmi nebezpečnou zbraní.<sup>7</sup> Z tohoto důvodu byl podpůrný žalobce podroben určitému omezení, např. proti rozsudku nemohl podat jiné opravné prostředky než soukromý účastník, proti usnesení radní komory mohl podat pouze stížnost proti zastavení přípravného vyšetřování nebo obžalovací spis byl oprávněn podat pouze po přípravném vyšetřování. Dále byla vyžadována totožnost předmětu podpůrné žaloby s obžalobou, resp. s trestním oznámením, které státní zástupce zamítl. Státní zástupce měl navíc právo trestní stíhání znovu převzít, čímž se podpůrný žalobce stává znovu pouze soukromým účastníkem.<sup>8</sup> Z výše uvedeného je jasně patrné slabší postavení podpůrného žalobce oproti státnímu zástupci. Někteří autoři přirovnávají postavení podpůrného žalobce spíše k postavení žalobce soukromého.<sup>9</sup>

Soukromým žalobcem byla osoba, která byla oprávněna podat žalobu pro ty delikty, jež podle trestního zákona z roku 1850 mohly být stíhány jen na základě návrhu (stížnosti, žádosti) soukromé osoby. Podmínkou bylo, že soukromému žalobci tímto deliktem bylo uloženo na jeho právech. Postavení soukromého žalobce bylo do jisté míry obdobné jako postavení žalobce veřejného. Zahájit trestní stíhání bylo možné pouze na jeho návrh, a jestliže

---

<sup>4</sup> RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 65–66. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>5</sup> STORCH, F. *Řízení trestní rakouské*. I. díl. Praha: J. Otto, 1887, s. 283–284.

<sup>6</sup> RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 67–68. ISBN 978-80-7179-559-9.; § 48 a § 449 testního řádu č. 119/1873 ř. z.

<sup>7</sup> STORCH, F. *Řízení trestní rakouské*. I. díl. Praha: J. Otto, 1887, s. 292–293.

<sup>8</sup> RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 72. ISBN 978-80-7179-559-9.; Trestní řád č. 119/1873 ř. z.

<sup>9</sup> KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské, hledě k osnově sjednoceného trestního řádu československého z roku 1929*. Brno: Právník, 1930, s. 86.

od trestního stíhání soukromý žalobce ustoupil, nebylo možné v řízení pokračovat.<sup>10</sup> „Pokud již v dané věci probíhalo přípravné řízení, ustanovení § 46 odst. 2 TrŘ č. 119/1873 ř. z. opravňovalo soukromého žalobce k tomu, aby za přípravného vyhledávání a přípravného vyšetřování napomáhal soudu ve všem, co mohlo podpořit jeho obžalobu, aby nahlížel do spisů a podnikl u soudu k uplatnění své obžaloby vše, k čemu byl jinak oprávněn státní zástupce.“<sup>11</sup> Postavení soukromého a veřejného žalobce však nebylo, jak by se na první pohled mohlo zdát, zcela totožné. Rozdíly panovaly především co do rozsahu práv, která měl veřejný žalobce, jakožto „strážce zákona“, ve srovnání se soukromým žalobcem širší. Soukromému žalobci nepřislušelo oprávnění účastnit se porad soudu, nemohl neomezeně nahlížet do spisů ani ve prospěch žalovaného podávat opravné prostředky.<sup>12</sup>

Soukromý žalobce měl právo se připojit se svým nárokem k již probíhajícímu trestnímu řízení, zahájenému veřejnou žalobou. V takovém případě byla jeho práva totožná s právy soukromého účastníka. To se ovšem netýkalo opravných prostředků, kterými disponoval v takovém rozsahu jako žalobce soukromý.<sup>13</sup>

O soukromoprávním nároku vzniklém z trestného činu se jednalo a rozhodovalo v části trestního řízení zvané adhezní řízení. V adhezním řízení se mohlo rozhodovat o kterýchkoliv soukromoprávních nárocích, které se týkaly majetkového či rodinného práva, jestliže bylo možné je provádět civilní žalobou. Požadavkem však bylo, aby soukromoprávní nároky náležely přímo poškozenému proti obviněnému a musely bezprostředně vzniknout z trestného činu. Nárok na náhradu škody, který bylo možné v adhezním řízení uplatnit, pak můžeme rozlišit na tři typy, a to nárok na náhradu škody způsobené trestným činem, nárok na navrácení věci a nárok na to, aby určité jednání nebo právní poměr byly prohlášeny za neplatné.<sup>14</sup>

---

<sup>10</sup> GRIVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 19. ISBN 80-246-1107-4.

<sup>11</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 80. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>12</sup> STORCH, F. *Řízení trestní rakouské*. I. díl. Praha: J. Otto, 1887, s. 298.

<sup>13</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 83. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>14</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 87–94. ISBN 978-80-7179-559-9.

## 1.2. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1950

Trestní řád č. 87/1950 Sb., účinný od 1. 8. 1950, též nepochybně zastává významnou roli ve vývoji trestního řízení. Tímto právním předpisem byly nahrazeny všechny doposud platné trestní řády a platil dokonce i pro vojenské soudnictví.<sup>15</sup>

Jak říká dobová učebnice,<sup>16</sup> osoba poškozena trestným činem se vyznačovala podstatným zájmem na výsledku trestního řízení. Případné odsouzení pachatele bylo pro poškozeného určitým osobním zadostiučiněním. Stejně jako v předchozí právní úpravě, i podle tohoto trestního řádu měl poškozený právo uplatnit v trestním řízení nároky na náhradu škody, která mu trestným činem vznikla. S tím mimo jiné souvisí tzv. zásada procesní ekonomie, dle níž by mělo být o nárocích poškozeného z důvodu úspor času a nákladů rozhodnuto již v trestním řízení a nikoliv v samostatném občanskoprávním řízení. Od předchozí právní úpravy se trestní řád z roku 1950 liší také tím, že vycházel ze zásady tzv. veřejné žaloby. Poškozený tedy neměl právo podat žalobu ani převzít trestní stíhání, jak tomu bylo v předchozí právní úpravě. Mohl pouze dát k trestnímu stíhání podnět tím, že trestný čin oznámil.<sup>17</sup>

Vzhledem k tomu, že poškozený měl o trestném činu obvykle dobré a přesné informace, byla, stejně jako v předchozí právní úpravě, zachována možnost poškozeného vystupovat v trestním řízení též jako svědek.<sup>18</sup>

Pojem poškozeného byl dle tohoto trestního řádu vymezen samostatně. „*Poškozeným byl toliko ten, kdo utrpěl škodu trestným činem, který byl předmětem trestního řízení; škoda musela být způsobena zažalovaným trestným činem, tj. skutkem, který byl předmětem obžaloby (§ 85, 86 TrŘ č. 87/1950 Sb.)*.“<sup>19</sup> Naopak postavení poškozeného trestní řád nepřiznával tomu, komu byla způsobena újma na zdraví, při níž poškozený neměl možnost uplatnit peněžité nároky, či tomu, komu byla způsobena morální popř. jiná škoda.<sup>20</sup> Obdobně jako dnes mohla být poškozeným jak fyzická nebo právnická osoba, tak dokonce i stát. Tato osoba byla oprávněna své nároky, vzniklé z trestného činu, uplatnit v trestním řízení, přičemž toto právo nebylo trestním řádem nijak zásadně omezeno. Poškozený tak však musel učinit nejpozději v hlavním líčení, než se soud

<sup>15</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 133. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>16</sup> Kolektiv pracovníků kateder trestního práva právnických fakult v Praze a v Bratislavě. *Trestní řízení (nástin učebnice)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, s. 95–96.

<sup>17</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 133–134. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>18</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 134. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>19</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 134. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>20</sup> JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 16. ISBN 80718-4618-X.

odebral k závěrečné poradě.<sup>21</sup> Dále mohl poškozený též činit návrhy jak v hlavním, tak v odvolacím líčení. K realizaci těchto oprávnění byla poškozenému trestním řádem dána řada dalších práv, jako např. právo nahlížet do spisu, být vyrozuměn o konání hlavního a odvolacího líčení, pokládat v těchto líčeních vyslychaným osobám otázky, podat odvolání proti výroku týkající se jím uplatněných nároků a v neposlední řadě právo nechat se zastoupit zmocněncem.<sup>22</sup> O všech svých právech měl být poškozený prokurátorem, popř. předsedou senátu poučen.

Rozhodování o nároku poškozeného probíhalo, obdobně jako dnes, v části trestního řízení zvané adhezní. Adhezní řízení však nebylo časově a formálně od trestního řízení odděleno, nýbrž s ním splývalo, především co se týče dokazování. Bylo svou povahou řízením vedlejším, závislým na trestním řízení. Samotný nárok, který z trestného činu vznikl, byl potom občanskoprávní a řídil se občanským zákoníkem, případně jinými zákony. V případě, že trestní soud v pravomocném odsuzujícím rozsudku zjistil spáchání trestného činu a jeho pachatele, byla tím zároveň vyřešena i otázka právního základu občanskoprávního nároku.<sup>23</sup> Sám soud mohl ovšem postupovat pouze podle trestněprávních předpisů, a to dokonce i při řešení předběžných otázek. Použití jiných procesních předpisů, jako např. občanského soudního řádu, byť analogicky, bylo vyloučeno.<sup>24</sup> Pokud soud rozhodl o nárocích poškozeného podle ustanovení § 164 odst. 1 trestního řádu č. 87/1950 Sb., došlo tímto rozhodnutím k úplnému vyřízení těchto nároků, a to i v případě, že je soud zčásti nebo zcela pro nedůvodnost zamítl. Z tohoto lze tedy dovodit, že tehdejší právní úprava připouštěla jak tzv. pozitivní rozhodnutí (tedy vyhovění nároku poškozeného), tak i negativní rozhodnutí o tom, že nároky poškozeného zamítá, ačkoliv to v trestním řádu výslovně uvedeno nebylo.<sup>25</sup> Soud však měl nárok poškozeného zamítnout jen výjimečně.<sup>26</sup>

Co se týče okruhu nároků poškozeného, tento nebyl v trestním řádu z roku 1950 přesně stanoven. Z některých ustanovení však bylo dovozováno, že do tohoto okruhu nemohou být zahrnuty takové nároky, o nichž nebylo možné rozhodnout v řízení občanskoprávním. V trestním řízení bylo lze uplatnit jen ty nároky, o nichž mohlo být v občanskoprávním řízení rozhodnuto a o nichž dosud nijak rozhodnuto nebylo. Nejčastějším případem byl nárok na náhradu majetkové

---

<sup>21</sup> LÁTAL, J. *Poškozený v československém trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČSR, 1984, sv. 44, s. 8.

<sup>22</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 136–137. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>23</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 142–144. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>24</sup> ROLENC, O. Několik poznámek k adheznímu řízení. *Socialistická zákonnost*. 1955, č. 9, s. 548.

<sup>25</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 145. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>26</sup> ROLENC, O. Několik poznámek k adheznímu řízení. *Socialistická zákonnost*. 1955, č. 9, s. 548.

škody, ale taktéž se mohlo jednat i o nárok na prohlášení právního úkonu za neplatný podle tehdy platného občanského zákoníku č. 141/1950 Sb.

Z ustanovení § 354 tehdejšího občanského zákoníku pak též vyplývá, že poškozený mohl uplatnit i nárok na vrácení věci pocházející z trestné činnosti.<sup>27</sup>

Pokud konkrétní rozsah nároků nemohl být soudem určen bez velkých průtahů, přiznal tyto nároky soud pouze do té výše, která byla prokázána, popř. byla soudem považována za přiměřenou. Ohledně zbývajících částí nároků, kterou tímto nebylo lze považovat za věc rozsouzenou, odkázal poškozeného na občanskoprávní řízení.<sup>28</sup>

### 1.3. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1956

Trestní řád č. 64/1956 Sb., účinný od 1. 1. 1957, se, co se týče postavení poškozeného, od předchozího trestního řádu z roku 1950 příliš nelišil. Shodné bylo chápání poškozeného jakožto osoby, která byla trestným činem poškozena a měla osobní zájem na výsledku řízení. Dále byla též vyjádřena zásada procesní ekonomie či souvislost mezi vydáním odsuzujícího rozsudku ve smyslu, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala konkrétní osoba, a právním základem nároku na náhradu škody.<sup>29</sup> Co se týče obžaloby, byla připuštěna, stejně jako v předchozí úpravě, pouze žaloba veřejná.

Pojem poškozeného byl v tomto trestním řádu poměrně dobře propracován. Podle ustanovení § 7 odst. 5 trestního řádu č. 64/1956 Sb. byl poškozený jednou ze stran trestního řízení<sup>30</sup> (podle teorie měly strany jakožto subjekty trestního řízení zvláštní postavení).<sup>31</sup> Ustanovení § 7 odst. 10 trestního řádu č. 64/1956 Sb. potom vymezovalo pojem poškozeného jako toho, „...komu byla trestným činem způsobena škoda, pokud by nárok na její náhradu bylo možno uplatňovat před soudem v řízení ve věcech občanskoprávních, není-li v řízení spoluobviněným.“ Pojem poškozeného souvisel i s nároky, o něž se v řízení jednalo. Spadaly sem především nároky, které se opíraly o ustanovení § 337 a násl. zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, jimiž byly obecně upraveny závazky nahradit škodu. Dále se jednalo o nároky dle předpisů upravující náhradu škody ve zvláštních případech (např. podle zákona č. 63/1951 Sb., o odpovědnosti za škody způsobené dopravními prostředky). Podmínkou bylo, že

<sup>27</sup> ROLENC, O. Několik poznámek k adheznímu řízení. *Socialistická zákonnost*. 1955, č. 9, s. 547.

<sup>28</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 152. ISBN 978-80-7179-559-9.; § 164 trestního řádu č. 87/1950 Sb.

<sup>29</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 160. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>30</sup> ČÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, s. 19; § 7 odst. 5 trestního řádu č. 64/1956 Sb.

<sup>31</sup> Kolektiv pracovníků kateder trestního práva právnických fakult Karlovy univerzity v Praze a Komenského univerzity v Bratislavě. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1958, s. 67.

škoda byla způsobena trestným činem v řízení stíhaným a muselo jít o nárok na majetkové plnění.<sup>32</sup>

V pozici poškozeného nemohl vystupovat ten, kdo byl v trestním řízení spoluobviněným. Naopak poškozený, obdobně jako v předchozích úpravách, mohl mít postavení svědka a mohla jím být jak fyzická, tak právnická osoba a stát.<sup>33</sup>

O přiznání nároku na náhradu škody způsobené trestným činem měl poškozený pochopitelně právo požádat, avšak musel tak učinit nejpozději do chvíle, kdy bylo zahájeno hlavní líčení. Dochází tím ke zkrácení lhůty oproti předchozí právní úpravě podle trestního řádu z roku 1950. V některých případech však poškozený toto oprávnění neměl. Jednalo se např. o případy, kdy probíhalo řízení o trestných činech, jež náležely do příslušnosti krajského či nejvyššího vojenského soudu, ve stanném řízení nebo když byl nárok na náhradu škody poškozeným uplatněn v občanskoprávním řízení.<sup>34</sup> Pokud nárok uplatňovala osoba, které tento zjevně nepříslušel anebo o tomto nároku nebylo možné rozhodnout v řízení před soudem, pak soud rozhodl, že tato osoba jako poškozený nebude připuštěna k hlavnímu líčení.<sup>35</sup>

Právo poškozeného na uplatnění nároku v trestním řízení podporovala celá řada ustanovení obsahující soubor oprávnění, která poškozenému náležela. Mezi tato práva náleželo např. právo činit návrhy, právo nechat se zastoupit zmocněncem, právo být vyslechnut, právo nahlížet do spisu, uplatňovat právo na navrácení věci, právo na doručení opisu rozsudku, vyrozumění o hlavním líčení, právo pokládat vyslychaným osobám otázky a právo na závěrečnou řeč. Naopak poškozený nedisponoval právem podat odvolání, což se a contrario dovozovalo z ustanovení § 262 odst. 1 trestního řádu č. 64/1956 Sb. a čímž je dána odlišnost od předchozí úpravy. Poškozený neměl též oprávnění na doručení obžaloby, ani nemohl v průběhu řízení žádat o odstranění průtahů. O všech právech poškozeného byly orgány činné v trestním řízení povinny poškozeného poučit a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění (§ 41 odst. 2 trestního řádu č. 64/1956 Sb.).<sup>36</sup>

Ohledně adhezního řízení se úprava podle trestního řádu č. 64/1956 Sb. nelišila od úpravy přechozí. Adhezní řízení bylo též nesamostatnou, časově a formálně neoddělenou

---

<sup>32</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 163–165. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>33</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 165–166. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>34</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 166. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>35</sup> § 219 odst. 3 trestního řádu č. 64/1956 Sb.

<sup>36</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 167–169. ISBN 978-80-7179-559-9.

částí trestního řízení.<sup>37</sup> Poškozený mohl požadovat náhradu škody, navrácení věci a též zajištění věci, pokud existovala důvodná obava, že může dojít ke zmaření uspokojení nároku. Rozhodnutí o nárocích bylo vždycky součástí rozsudku a výrok, kterým byl poškozenému uplatněný nárok přiznán, exekučním titulem. O nárocích poškozeného mohl soud rozhodnout třemi způsoby, a to buď poškozenému nárok na náhradu škody vůči obžalovanému plně přiznat (§ 244 odst. 2 trestního řádu č. 64/1956 Sb.), přiznat nárok pouze zčásti a ve zbytku odkázat poškozeného na občanskoprávní řízení (§ 244 odst. 3 trestního řádu č. 64/1956 Sb.) či odkázat poškozeného na občanskoprávní řízení s celým nárokem (§ 244 odst. 2 trestního řádu č. 64/1956 Sb.).<sup>38</sup> Jak tedy můžeme pozorovat, soud nebyl oprávněn nárok poškozeného zamítnout, nýbrž nárok přiznat nebo odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních.

#### 1.4. Postavení poškozeného podle trestního řádu z roku 1961

Trestní řád č. 141/1961 Sb., který je i přes veškeré novelizace dodnes platný, byl přijat v návaznosti na schválení nové ústavy (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.), jež měla uzákonit „socialistické zřízení“.<sup>39</sup> Nová úprava přinesla podstatné změny ohledně procesního postavení osoby poškozené trestným činem a rozhodování o jejím nároku na náhradu škody.

Podle původního znění měla být v trestním řízení spolu s otázkou viny řešena zároveň i otázka náhrady škody, která byla trestným činem způsobena (§ 43 odst. 2, § 228 a 229 trestního řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění). Navrhnout, aby byla povinnému uložena povinnost k náhradě škody způsobené trestným činem, mohl nově i prokurátor. Ten mohl tak učinit v případech, že to vyžadoval zájem státu nebo pracujících a hlavně v případech, kdy uvedeným trestným činem došlo ke škodě na majetku v socialistickém vlastnictví. Prokurátor byl též oprávněn k zajištění náhrady škody na majetku povinného či sám takovéto zajištění navrhnout.<sup>40</sup>

Oproti předchozí úpravě trestní řád z roku 1961 postavení poškozeného výrazně posílil. Účelem rozšíření práv bylo především to, aby poškozený mohl díky znalosti věci lépe přispět k odhalení a usvědčení pachatele. Jakožto osoba poškozená trestným činem a strana trestního řízení, se poškozený mohl aktivně na trestním řízení podílet a díky tomu přispět

---

<sup>37</sup> MIKULÁŠEK, L. Rozsah dokazování v adhezním řízení. *Právní obzor*. 1959, č. 10, s. 622.

<sup>38</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 172–175, 180–182. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>39</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 184. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>40</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 185–186. ISBN 978-80-7179-559-9.

k odhalení objektivní pravdy a k náležitému rozhodnutí v meritu věci.<sup>41</sup> Postavení poškozeného bylo přiznáno každému, kdo byl trestným činem poškozen (§ 43 odst. 1 trestního řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění). Pokud došlo k podání obžaloby, vystupoval poškozený jako podporovatel obžaloby a byla mu přiznána stejná práva jako žalobci nebo společenskému žalobci. Právem soukromé žaloby jako takovým však nedisponoval.<sup>42</sup>

Postavení poškozeného v trestním řízení mohl mít nejen ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, ale též ten, komu pachatel tímto činem ublížil na zdraví či způsobil morální nebo jinou škodu. Nebylo přitom podstatné, jestli došlo ke vzniku nároku na náhradu škody, nebo nedošlo.<sup>43</sup> Jako poškozený totiž mohla v trestním řízení vystupovat i osoba, jíž žádná škoda nevznikla, např. proto, že byl proti ní spáchán pouze pokus nebo příprava trestného činu. Oproti předchozí úpravě, která za poškozeného považovala pouze toho, jemuž byla trestným činem způsobena pouze taková škoda, že byl oprávněn nárok na náhradu takové škody uplatnit v občanskoprávním řízení či podle které práva poškozeného měla směřovat především k umožnění uplatnění požadovaného nároku, je zde značné posílení postavení poškozeného zřejmé.<sup>44</sup>

Jak již bylo naznačeno výše, trestní řád č. 141/1961 Sb. v původním znění přiznával poškozenému relativně rozsáhlá práva, která nebyla přímo spojena s adhezním řízením (čímž je dána odlišnost od předchozí právní úpravy) a jejichž výčet (nikoliv taxativní) byl obsažen v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění. Jednalo se především o právo nahlížet do spisu, účastnit se dokazování, činit návrhy na doplnění dokazování, pokládat otázky vyslychaným osobám nebo právo závěrečné řeči. Za významné právo poškozeného lze dále pochopitelně považovat právo navrhnout, aby soud uložil v odsuzujícím rozsudku povinnost k náhradě škody způsobené trestným činem. Jako další právo lze zmínit právo na podání opravných prostředků. Obdobně jako v předchozích úpravách měly i podle trestního řádu z roku 1961 orgány činné v trestním řízení povinnost poškozeného o jeho právech poučít a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění (§ 46 trestního řádu č. 141/1961 Sb.)<sup>45</sup>

---

<sup>41</sup> SOLNAŘ, V. a kol. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1963, s. 99. RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 186. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>42</sup> RŮŽEK, A. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: ČSAV, 1964, s. 78–80.

<sup>43</sup> SOLNAŘ, V. a kol. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1963, s. 99.

<sup>44</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 189. ISBN 978-80-7179-559-9.; §7 odst. 10 trestního řádu č. 64/1956 Sb.

<sup>45</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 191–194. ISBN 978-80-7179-559-9.



Nezměněnou skutečností zůstává, že poškozeným mohla být jak fyzická osoba, tak osoba právnická a stát. Fyzickými osobami se rozuměli občané. Právníkymi hlavně socialistické organizace vystupující v občanskoprávních a hospodářských vztazích vlastním jménem a na vlastní odpovědnost, tudíž s právní subjektivitou.<sup>46</sup>

Poškozený, stejně jako v přechozích úpravách, mohl vystupovat v trestním řízení jako svědek. Nemohl jím ale být ten, kdo byl v tomtéž trestním řízení spoluobviněným.<sup>47</sup> V případě, že by se práv poškozeného domáhal ten, komu toto právo zjevně nepřísluší, rozhodl soud usnesením, že ho jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští.<sup>48</sup> Postavení poškozeného bylo rovněž vyloučeno s osobou znalce, tlumočnicka a z důvodu protichůdnosti zájmů pochopitelně i se zúčastněnou osobou.<sup>49</sup>

V některých případech mohlo dojít i k omezení práv poškozeného. K takovému omezení mohlo dojít například tam, kde uplatnění určitých práv vylučovaly zvláštnosti řízení nebo z důvodu jiné překážky, vyplývající ze zákona nebo ze zvláštního postavení poškozeného.<sup>50</sup> K takovému omezení práv poškozeného docházelo např. v tzv. stanném řízení, kdy účast poškozeného trestní řád z důvodu zájmu na urychlení trestního postihu výslovně vylučoval (§ 44 odst. 2 první věta trestního řádu č. 141/196 Sb. v původním znění).<sup>51</sup> Dalším případem omezení těchto práv bylo řízení, ve kterém byl příslušný v prvním stupni krajský soud (vyšší vojenský soud). Tehdy bylo na úvaze soudu (který se zde řídil hlediskem „povahy projednávané věci“), jestli účast poškozeného nebude nějakým způsobem narušovat hladký průběh řízení a zda ho tedy k trestnímu řízení připustí.<sup>52</sup> Poškozený se dále nemohl domáhat náhrady škody způsobené mu trestným činem, pokud tento nárok byl již vyřešen v občanskoprávním, popř. jiném řízení.<sup>53</sup>

Co se týče adhezního řízení, v pojetí trestního řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění nebyla účelem ustanovení týkající se náhrady škody pouze ochrana zájmů poškozeného, nýbrž byla i podstatným výchovným a prevenčním prostředkem.<sup>54</sup> Hlavním cílem adhezního

---

<sup>46</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 194–195. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>47</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 195. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>48</sup> § 206 odst. 3 trestního řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění.

<sup>49</sup> SOLNAŘ, V. a kol. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1963, s. 100.

<sup>50</sup> ČÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, s. 37.

<sup>51</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 196. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>52</sup> LÁTAL, J. Účast poškozeného v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jednajícím v prvním (§17 TrŘ). *Právní praxe*. 1994, č. 6, s. 329.

<sup>53</sup> § 44 odst. 3 trestního řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění.

<sup>54</sup> HAVLIŠ, M. Několik poznámek k adheznímu řízení. *Socialistická zákonost*. 1965, č. 10, s. 20.

řízení bylo přispět k tomu, aby pachatel nahradil škodu způsobenou trestným činem a tím došlo k odčinění nebo alespoň ke zmírnění následků trestného činu. V souvislosti s adhezním řízením zavádí trestní řád z roku 1961 dvojí pojetí poškozeného, a to jednak poškozeného podle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu č. 141/196 Sb. v původním znění a jednak poškozeného, který měl nadto právo uplatnit v trestním řízení nárok na náhradu škody (§ 43 odst. 2 trestního řádu č. 141/196 Sb. v původním znění). Postavení subjektu adhezního řízení mohl mít samozřejmě pouze poškozený s právem uplatňovat proti obviněnému nárok na náhradu škody. V této oblasti došlo úpravou podle trestního řádu z roku 1961 oproti předešlým úpravám k podstatné změně, neboť od teď mohl soud rozhodovat nejen o nároku, který bylo lze uplatnit pouze u soudu v občanskoprávním řízení, ale i o takovém nároku, o němž byl příslušný rozhodnout jiný orgán než soud.<sup>55</sup>

Posílení postavení poškozeného v trestním řádu č. 141/1961 Sb. v původním znění však nešlo do takové míry, aby bylo umožněno poškozenému podat žalobu nebo umožněno převzetí trestního stíhání. Poškozený mohl pouze dát k trestnímu řízení podnět tím, že spáchání trestného činu oznámil.<sup>56</sup>

Stejně jako v přechodí úpravě ani zde nebylo možné, aby soud nárok poškozeného zamítl. Mohl ho svým rozhodnutím opět zcela nebo částečně přiznat nebo odkázat poškozeného na občanskoprávní řízení nebo na řízení před jiným než soudním orgánem.<sup>57</sup>

## **1.5. Významné novely trestního řádu č. 141/1961 Sb. týkající se postavení poškozeného**

Jak již bylo zmíněno výše, trestní řád č. 141/1961 Sb. byl mnohokrát novelizován. V této části práce jsou zmíněny vybrané novely trestního řádu, jež se výrazněji dotkly postavení poškozeného v trestním řízení a úpravy adhezního řízení.

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 57/1965 Sb.**

Novela provedená zákonem č. 57/1965 Sb. se vyznačovala zvýšenou účinností v boji proti trestné činnosti. K již tak poměrně rozsáhlým právům poškozeného se přidávala další, jež upevňovala postavení poškozeného jakožto strany trestního řízení. Mezi ně lze zařadit právo podat opravný prostředek taktéž proti rozhodnutí ve věci. Do trestního řádu z roku 1961 se touto novelou do některých ustanovení týkajících se poškozeného promítla též změna terminologie

---

<sup>55</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 198. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>56</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 200. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>57</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 201. ISBN 978-80-7179-559-9.

provedená občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., kdy se místo pojmu „svéprávnost“ začal užívat pojem „způsobilost k právním úkonům“.<sup>58</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 48/1973 Sb.**

Nejvýznamnější změnou, kterou tato novela v trestním řádu zavedla, byl zcela nový institut, jímž se stal trestní příkaz. Poškozeného se tato problematika dotkla v tom smyslu, že podle ustanovení § 314f odst. 1 písm. e) trestního řádu ve znění zákona č. 48/1973 Sb. v případě, že poškozený uplatnil nárok na náhradu škody, musel být obsahem trestního příkazu též výrok o tom, že se poškozený odkazuje na občanskoprávní řízení, popř. na řízení u jiného orgánu než soudu. Rozhodování o nároku poškozeného tedy z důvodu co největšího urychlení řízení nebylo v případě trestního příkazu možné. Pouze pokud by došlo k podání odporu obviněným proti trestnímu příkazu (§ 314 g odst. 1 trestního řádu ve znění zákona č. 48/1973 Sb.), trestní příkaz se zrušil a bylo nařízeno hlavní líčení, ve kterém potom poškozený mohl svůj nárok uplatnit.<sup>59</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 178/1990 Sb.**

Tato významná novelizace provedená zákonem č. 178/1990 Sb., jež nabyla účinnosti dne 1. 7. 1990, přinesla velké množství změn, jež byly inspirovány i mezinárodními dokumenty. Změny se přirozeně v některých směrech týkaly i postavení poškozeného. Jednou z významných změn bylo zrušení pravomoci prokurátora k podání návrhu, aby soud uložil v odsuzujícím rozsudku povinnost nahradit škodu způsobenou trestným činem. Oproti předchozí úpravě, kdy mohl prokurátor uvedený návrh podat dokonce i proti vůli poškozeného, je toto velmi zásadní změnou.<sup>60</sup>

Další významnou změnou, již novela provedená zákonem č. 178/1990 Sb. zavedla a kterou též došlo k posílení postavení poškozeného, bylo zakotvení institutu tzv. deliktů se svolením poškozeného. Jednalo se o to, že u taxativně vymezených trestných činů bylo trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného. Bez tohoto souhlasu nebylo lze trestní stíhání zahajovat nebo v něm pokračovat. Podmínkou bylo, že mezi poškozeným a obviněným musí být příbuzenský nebo obdobný vztah, který vymezoval zákon.<sup>61</sup>

---

<sup>58</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 209. ISBN 978-80-7179-559-9.; Trestní řád č. 141/1961 Sb.

<sup>59</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 2011–2012. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>60</sup> RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád – komentář. I. díl*. Praha: Panorama, 1981, s. 147–148.

<sup>61</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 2017. ISBN 978-80-7179-559-9.

Pro případ, že by zástupce poškozeného nebyl z jakýchkoliv důvodů schopen vykonávat práva stanovená v § 45 odst. 1 trestního řádu a hrozilo by nebezpečí z prodlení, zavádí novela též institut opatrovníka poškozeného. Toto byla v podstatě reakce novely na případy z praxe, kdy se např. zákonní zástupci dlouhodobě zdržovali v zahraničí, byli hospitalizováni nebo vznikla mezi dvěma zákonnými zástupci kolize.<sup>62</sup> Ustanovit opatrovníka bylo též možno osobě s omezenou způsobilostí k právním úkonům. Proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka mohla být podána stížnost, jež neměla odkladný účinek.<sup>63</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 292/1993 Sb.**

Novela trestního řádu č. 292/1993 Sb. se zaměřovala především na zjednodušení trestního řízení a zbavení právní úpravy zbytečných formalismů. V několika směrech se dotkla též postavení poškozeného.<sup>64</sup>

Jednak bylo upřesněno znění ustanovení § 45 odst. 2 trestního řádu ve znění zákona č. 292/1993 Sb. týkající se ustanovení opatrovníka poškozeného, který zavedla novela provedená zákonem č. 178/1990 Sb. Dosavadní znění tohoto ustanovení nechávalo na zvážení soudu, zda i při splnění příslušných podmínek opatrovníka poškozeného ustanoví. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb. upravila formulaci uvedeného ustanovení tak, že soud při splnění podmínek opatrovníka bez možnosti uvážení ustanoví.<sup>65</sup>

Další změnou zavedenou novelou č. 292/1993 Sb. je úprava nové formy odklonu,<sup>66</sup> a to institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. „*Vzhledem k tomu, že jednou z podmínek pro vydání tohoto rozhodnutí bylo mj. i to, že obviněný nahradil poškozenému způsobenou škodu, o její náhradě s ním uzavřel dohodu anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, vycházelo se tu z vymezení poškozeného jako subjektu adhezního řízení, tj. z pohledu úpravy v § 43 odst. 2 TrŘ, ve znění citované novely.*“<sup>67</sup>

V neposlední řadě lze zmínit skutečnost, že zákon č. 292/1993 Sb. opětovně zavádí institut trestního příkazu. Ve srovnání s úpravou účinnou do 1. 7. 1990 došlo v tomto směru k určitému zlepšení postavení poškozeného, neboť nově mohlo být trestním příkazem rozhodnuto i o nároku na náhradu škody. Pokud poškozený uplatnil nárok na náhradu škody,

<sup>62</sup> JELÍNEK, J. Poškozený v trestním řízení po novele trestního řádu. *Čs. kriminalistika*. 1991, č. 2, s. 122-124.

<sup>63</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 218. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>64</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 219. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>65</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 220. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>66</sup> JELÍNEK, J. K novelám trestních kodexů v roce 1995. *Kriminalistika*. 1995, č. 4, s. 269.

<sup>67</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 221. ISBN 978-80-7179-559-9.

trestní příkaz mu byl doručován. Právem podat proti trestnímu příkazu odpor poškozený ovšem nedisponoval.<sup>68</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 152/1995 Sb.**

Tato novela poměrně výrazně ovlivnila postavení poškozeného tím, že zavedla novou formu odklonu, a to institut narovnání. Pro účely schválení narovnání ve smyslu ustanovení § 309 odst. 1 trestního řádu ve znění zákona č. 152/1995 Sb. se za poškozeného nepovažovala jen osoba s nárokem na náhradu škody způsobené trestným činem (subjekt adhezního řízení), nýbrž i osoba, jíž bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální či jiná škoda, a to i v případě, že tato osoba neměla dle zákona nárok na náhradu škody. V rámci tohoto institutu tedy mohla být vypořádána rovněž taková škoda, jejíž náhradu nemohl poškozený uplatňovat v adhezním řízení.<sup>69</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 265/2001 Sb.**

Tato novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb., účinná od 1. 1. 2002, znamenala nejrozsáhlejší změny v právní úpravě trestního procesu z roku 1961.<sup>70</sup>

Ohledně změn, které tato novela přinesla ve vztahu k poškozenému, je potřeba zmínit určité zpřesnění pojmu poškozeného tím, že k § 43 trestního řádu nově přibyl odst. 2, jenž určitým způsobem pojem poškozeného zúžil,<sup>71</sup> neboť dle něho se za poškozeného „...nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem“.

Naopak určitého rozšíření zmiňovanou novelou dostal již tak poměrně rozsáhlý výčet procesních práv poškozeného.<sup>72</sup> Orgány činné v trestním řízení byly nově povinny poučit poškozeného o důsledcích marného uplynutí lhůty k dání souhlasu s trestním stíháním dle § 163 trestního řádu. Po jejím uplynutí už souhlas poškozeného nemohl být dán. Orgány činné v trestním řízení měly též povinnost poučit poškozeného o jeho právech a institutu narovnání podle § 310 odst. 2 trestního řádu ve znění zákona č. 265/2001 Sb. Nově byl vložen odst. 4 do § 43 trestního řádu, který poškozenému umožňoval se výslovným prohlášením před

---

<sup>68</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 221–222. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>69</sup> SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 160. ISBN 80-7179-350-7.

<sup>70</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 222. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>71</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 224. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>72</sup> JELÍNEK, J. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11–12, s. 62–63; JELÍNEK, J. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu. *Kriminalistika*. 2002, č. 1, s. 29–31.

příslušným orgánem činným v trestním řízení vzdát svých procesních práv přiznaných mu zákonem.<sup>73</sup>

Nález Ústavního soudu č. 77/2001 Sb. zcela zrušil ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu, které stanovilo oprávnění soudu rozhodnout o účasti poškozeného v trestním řízení ve věcech, u nichž byla dána příslušnost krajského soudu. Novela poté zakotvila nové znění odst. 2, podle něhož, pokud byl počet poškozených mimořádně vysoký a mohl být ohrožen rychlý průběh jednání, mohou poškození uplatňovat svá práva prostřednictvím společného zmocněnce.

Taktéž bylo zakotveno právo poškozeného na bezplatné zastoupení či zastoupení za sníženou odměnu, které stanovilo nově vložené ustanovení § 51a trestního řádu. Toto právo poškozenému náleží, pokud to odůvodňují jeho majetkové poměry. Bylo ovšem omezeno v případech, kdy se s ohledem na povahu uplatňované náhrady či její výši zastoupení zmocněncem jevílo jako nadbytečné. S tím souvisí také úprava podle § 151a trestního řádu, podle které bylo poškozenému s nárokem na ustanovení zmocněnce též nově umožněno požádat, aby náklady na poškozeným vyžádaný znalecký posudek nesl stát.

V oblasti institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného byla původní úprava obsažená v jediném ustanovení rozdělena na ustanovení dvě, a to §163 a 163a trestního řádu. Výčet trestných činů, v jejichž případě byl k trestnímu stíhání vyžadován souhlas poškozeného, byl rozšířen o další a nově sestával z 26 trestných činů. Došlo k rozšíření podmínek, v jejichž případě se institut souhlasu poškozeného neuplatňuje. Tyto jsou právě obsažené ve zmiňovaném ustanovení § 163a odst. 1 trestního řádu. V odst. 2 zmiňovaného ustanovení jsou potom obsaženy výše zmíněné důsledky marného uplynutí lhůty k udělení souhlasu poškozeného s trestním stíháním, o kterých musí být poškozený orgány činnými v trestním řízení poučen.<sup>74</sup>

Novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. taktéž výrazně rozšířila možnost poškozeného podávat opravné prostředky. Poškozený mohl nově podávat opravné prostředky proti rozhodnutím, kterými bylo skončeno přípravné řízení. Jednalo se konkrétně o usnesení o postoupení věci jinému orgánu (§ 171 odst. 2 trestního řádu) a usnesení o zastavení trestního stíhání (§172 odst. 3 trestního řádu). Poškozený mohl také podat stížnost proti usnesení o schválení narovnání v předběžném projednání obžaloby (§ 188 odst. 3 trestního řádu), hlavním líčení (§ 223a odst. 2 trestního řádu) a také mimo hlavní líčení (§ 231 odst. 3 trestního řádu).<sup>75</sup>

---

<sup>73</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 225–226. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>74</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 228–229. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>75</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 229. ISBN 978-80-7179-559-9.

Bylo změněno ustanovení § 228 odst. 1 trestního řádu, které bylo nově formulováno tak, že pokud soud odsoudí obžalovaného pro trestný čin, jehož spácháním byla jiné osobě způsobena majetková škoda, pak mu v rozsudku zpravidla uloží, aby tuto škodu nahradil, jestliže poškozený nárok uplatnil včas. Pokud tomu nebrání zákonná překážka, má soud povinnost v rozsudku uložit povinnost tuto škodu poškozenému nahradit. Výše škody v takovém případě musela být součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku a škoda v této výši nesměla být dosud uhrazena. Dále díky novele trestního řádu č. 265/2001 Sb. mohl nově rozhodnout o schválení narovnání v přípravném řízení státní zástupce.<sup>76</sup>

### **Zákon č. 128/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže**

Za zmínku stojí rovněž zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, účinný od 1. 1. 2004, mezi jehož základní zásady se řadí i zásada uspokojení zájmů poškozeného. V ustanovení § 45 dále zákon o soudnictví ve věcech mládeže podrobněji upravoval postavení a práva poškozeného v trestním řízení ve věcech mladistvých.<sup>77</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 283/2004 Sb.**

Novelou provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. se součástí trestního řádu stalo mimo jiné nové ustanovení § 44a, které upravovalo povinnost poskytnout poškozenému nebo svědkovi informaci o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby nebo z výkonu odnětí svobody nebo o tom, že z těchto zařízení uprchl.<sup>78</sup>

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 193/2012 Sb.**

Novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb. se významně dotýká postavení poškozeného v tom směru, že zavádí zcela nový institut, a to dohodu o vině a trestu. S tím souviselo určité rozšíření práv poškozeného tím, že mu bylo umožněno se podle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu účastnit sjednávání dohody o vině a trestu. Po účinnosti této novely mohl poškozený svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení taktéž uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu, byla-li sjednávána.

---

<sup>76</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 229–230. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>77</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 230. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>78</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 231. ISBN 978-80-7179-559-9.

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 45/2013 Sb.**

I tato novela, účinná od 1. 8. 2013, přinesla několik významných změn týkajících se poškozeného. Nově se podle ustanovení § 160 odst. 2 trestního řádu doručuje opis usnesení o zahájení trestního stíhání též poškozenému, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známy a jestliže o to výslovně požádá. Další významnou změnou, kterou tato novela v oblasti poškozeného přinesla, je podle § 166 odst. 1 trestního řádu povinnost policejního orgánu, jenž uznal vyšetřování za skončené a jeho výsledky postačující k podání obžaloby, umožnit nyní též poškozenému, který podal návrh podle § 43 odst. 3 trestního řádu, aby v přiměřené době prostudoval spisy a učinil návrhy na doplnění vyšetřování. Do účinnosti této novely bylo prostudování spisů a učinění návrhů na doplnění vyšetřování umožněno pouze obviněnému a jeho obhájci. Na tuto možnost musí být poškozený upozorněn nejméně tři dny předem. V případě, že je počet poškozených velmi vysoký, uplatní se ustanovení o společném zmocnění. Uvedená lhůta může být se souhlasem poškozeného zkrácena.

### **Novela trestního řádu podle zákona č. 59/2017 Sb.**

Mezi změny ve vztahu k poškozenému, které tato novela účinná od 1. 1. 2018 přinesla, lze zařadit nově vloženou větu do ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. Podle ní se v případě trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku) rozumí majetkovou škodou, která byla způsobena poškozenému, i dlužné výživné. V § 46 trestního řádu pak lze zmínit nově stanovenou povinnost orgánů činných v trestním řízení v rámci poučení poškozeného jej upozornit i na možnost žádat o uspokojení nároku na náhradu škody, nemajetkové způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podle zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí. Dále vzhledem ke zrušení odst. 3 v ustanovení § 343 trestního řádu nyní může být peněžitý trest vymáhán, i když tím bude zmařeno uspokojení přiznaného nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení.



## 2. Postavení poškozeného v současné právní úpravě

### 2.1. Pozitivní vymezení poškozeného v právní úpravě

V současné právní úpravě je pojem poškozeného upraven v zákoně č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) v hlavě druhé, oddílu sedmém.

Zákonné vymezení tohoto pojmu obsahuje ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, podle něhož je poškozeným „*Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil...*“ Jak je již patrné ze znění definice, alespoň jedna z uvedených podmínek musí být splněna, aby dotyčné osobě mohlo být postavení poškozeného přiznáno. Není však vyloučeno ani současné splnění více podmínek najednou. Trestním řádem je poškozenému přiznáno postavení významného subjektu a též strany<sup>79</sup> trestního řízení. Jakožto osoba, která má nepochybně zájem na výsledku trestního řízení, disponuje poškozený poměrně rozsáhlým okruhem procesních práv a je mu umožněno aktivně v řízení vystupovat. To vše bez ohledu na to, zda se jedná o poškozeného, který má nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené mu trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, či o poškozeného bez tohoto nároku. Zde se již dostáváme k tomu, že dle trestního řádu a taktéž dle odborných autorů<sup>80</sup> lze rozlišovat dva typy poškozených. Jednak poškozené, kteří mají v souladu s § 43 odst. 3 trestního řádu právo uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení vůči obviněnému, a mohou tedy mít postavení subjektů adhezního řízení, a jednak poškozené, kteří toto právo nemají. Ve druhém případě půjde o případy, kdy poškozenému žádná škoda nebo nemajetková újma nevznikla či na jehož úkor nebylo získáno bezdůvodné obohacení. Taková osoba má pouze postavení poškozeného s oprávněními dle § 43 odst. 1, 4 a 5 trestního řádu.<sup>81</sup> Nemůže však být subjektem adhezního řízení a disponovat tomu odpovídajícími právy.

Jak vyplývá z povahy věci, poškozený je stranou stojící na straně obžaloby, neboť jeho zájmem je především náhrada jemu způsobené škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení a spravedlivé potrestání pachatele. Často se tedy zájmy poškozeného

---

<sup>79</sup> Subjekt trestního řízení – činitel, který má a vykonává vliv na průběh řízení a kterému zákon poskytuje k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité povinnosti. Strana trestního řízení – subjekt, který je podle zákona oprávněn buď před soudem uplatňovat či podporovat obžalobu nebo proti obžalobě sebe nebo jiného obhajovat.

<sup>80</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 217. ISBN 978-80-7478-750-8.; JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 272. ISBN 978-80-7502-278-3.

<sup>81</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 217. ISBN 978-80-7478-750-8.

do jisté míry shodují se zájmy státního zástupce. Jakožto strana trestního řízení však poškozený vystupuje samostatně a nezávisle na ostatních stranách.<sup>82</sup>

Poškozeným, jakožto subjektem, může být jak fyzická, tak právnická osoba. V praxi se nezdá setkáváme se situacemi, kdy poškozeným jsou veřejnoprávní korporace, často například Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky a další rezortní, odborové, podnikové a jiné pojišťovny a v neposlední řadě též stát.<sup>83</sup>

S ohledem na upřesnění definice poškozeného obsažené v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu si níže dovoluji krátce rozvést pojmy v této definici obsažené, tedy pojmy majetková škoda, nemajetková újma, ublížení na zdraví a bezdůvodné obohacení na úkor poškozeného.

### 2.1.1. Majetková škoda

Ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu považuje za poškozeného mimo jiné též toho, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda. I po přijetí nového občanského zákoníku v roce 2014, který zavedl pojem „újma“ zahrnující majetkovou i nemajetkovou oblast, užívá trestní řád i nadále pojem „škoda“.<sup>84</sup>

Majetkovou škodou se podle občanského zákoníku míní újma na jmění, tedy nejen snížení jeho majetku (aktiv), ale též navýšení dluhu (pasiv).<sup>85</sup> Co se týče způsobu nahrazení škody, názory jednotlivých odborníků se liší. Z jedné strany můžeme poukázat na úpravu podle § 2951 odst. 1 občanského zákoníku, dle které je upřednostněno uvedení v předešlý stav. Pokud toto není možné, popř. požádá-li o to poškozený, hradí se škoda v penězích. Hradí se jak škoda skutečně vzniklá, tak ušlý zisk.<sup>86</sup> Existují však i názory, že ze znění ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu jednoznačně vyplývá, že majetková škoda může být nahrazena pouze v penězích. Já osobně se přikláním k druhé variantě.

---

<sup>82</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 277. ISBN 978-80-7502-278-3.

<sup>83</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 238. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>84</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 215. ISBN 978-80-7478-750-8.

<sup>85</sup> LOVĚTÍNSKÝ, V. Náhrada škody dle nového občanského zákoníku. *Legal News* [online]. 2013, 12 [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>

<sup>86</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 215. ISBN 978-80-7478-750-8.

Co se týče postavení poškozeného v trestním řízení, pak pro toto postavení není rozhodné, zda pachatel způsobenou škodu již nahradil nebo ne.<sup>87</sup>

Po účinnosti novely provedené zákonem č. 59/2017 Sb. se nově rozumí majetkovou škodou, která byla poškozenému trestným činem způsobena, i dlužné výživné v případě, že jde o trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku).

### 2.1.2. Nemajetková újma

Pod pojmem nemajetková újma lze spatřovat zásah do sféry poškozeného, který se nedotýká přímo jeho majetkových práv, ačkoliv i tato mohou být uvedeným zásahem nepřímo dotčena. Jedná se typicky o porušení práv na ochranu osobnosti. Obdobně jako v případě majetkové škody, tak i v tomto případě se názory na způsob náhrady nemajetkové újmy odlišují. Někteří autoři<sup>88</sup> odkazují na ustanovení § 2951 odst. 2 občanského zákoníku, dle kterého se nemajetková újma odčínuje přiměřeným zadostiučiněním, a to buď v penězích, anebo jiným skutečným a přiměřeným odčiněním způsobené újmy. Ze znění § 43 odst. 3 trestního řádu však vyplývá, že nemajetkovou újmu je možné nahradit pouze v penězích.

### 2.1.3. Ublížení na zdraví

Pojem ublížení na zdraví je potřeba vykládat ve spojitosti s hmotněprávními normami trestního práva, které stanovují jeho obsah. Ublížením na zdraví se dle § 122 odst. 1 trestního zákoníku rozumí „stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.“ Pod pojem ublížení na zdraví zahrnujeme i těžkou újmu na zdraví (argumentum a minori ad minus).<sup>89</sup>

Ublížení na zdraví zavazuje pachatele, aby v penězích nahradil vytrpěnou bolest, příp. jiné nemajetkové újmy. Jestliže vznikne poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, musí pachatel rovněž nahradit ztížení společenského uplatnění (§ 2958

---

<sup>87</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 268. ISBN 978-80-7502-278-3.; Rozhodnutí pléna a prezidia Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1967, sp. zn. Pls 3/67, zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R III/196;

<sup>88</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 216. ISBN 978-80-7478-750-8.

<sup>89</sup> MENOŠKOVÁ, K. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016, s. 4. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

občanského zákoníku). Jako další příklad lze uvést náhradu nákladů péče o zdraví poškozeného, péče o jeho osobu či jeho domácnost (§ 2960 občanského zákoníku).<sup>90</sup>

#### 2.1.4. Bezdůvodné obohacení

Jestliže ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu hovoří o poškozeném též jako o osobě, na úkor které se pachatel obohatil, hovoříme o bezdůvodném obohacení podle ustanovení § 2991 občanského zákoníku. Dle odstavce druhého tohoto ustanovení se bezdůvodně obohatí ten, kdo „*získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám*“. Bezdůvodné obohacení získané trestným činem potom spadá pod obecnou skutkovou podstatu, jež je obsažena v ustanovení § 2991 odst. 1 občanského zákoníku,<sup>91</sup> , které stanoví, že „*Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil.*“ O bezdůvodné obohacení se jedná v případě, že pachatel trestným činem získal majetkovou hodnotu, o níž se nesnížil majetek poškozeného a která ani nemůže být považovaná za ušlý zisk. Nárok na vydání bezdůvodného obohacení má ve vztahu k nároku na náhradu majetkové škody nebo nemajetkové újmy subsidiární povahu, tzn. poškozený se ho může domáhat až tehdy, jestliže se nemohl domoci nároku na náhradu majetkové škody či nemajetkové újmy.<sup>92</sup>

## 2.2. Negativní vymezení poškozeného v právní úpravě

Jak již bylo výše řečeno, definice poškozeného v trestním řádu je poměrně široká. Toto široké vymezení je však zúženo hned v následujícím odstavci, tedy v ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu. Podle tohoto odstavce se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se cítí být trestným činem morálně či jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Význam tohoto ustanovení nespočívá pouze v upřesnění pojmu poškozeného, nýbrž nepochybně zabraňuje i situaci, kdyby si vzhledem k širokému a nepřesně ohraničenému vymezení mohly postavení poškozeného a s tím nezřídka související právo na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nárokovat i osoby v situacích, kdy příčinná souvislost mezi jim způsobenou újmou a

---

<sup>90</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 215. ISBN 978-80-7478-750-8.

<sup>91</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 83. ISBN 978-80-87576-39-7.

<sup>92</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 216. ISBN 978-80-7478-750-8.

trestným činem je sporná, popř. žádná. V takových případech by dle mého názoru mohlo dojít i ke zneužití postavení poškozeného. Domnívám se, že z opačné perspektivy toto ustanovení určitým způsobem chrání i pachatele, po kterém by jinak v případě odsouzení mohla být požadována náhrada také za újmu, kterou zjevně nezpůsobil, popř. nemohl její způsobení nijak ovlivnit.

Další limitující ustanovení najdeme v § 310a trestního řádu, které stanovuje, že pro účely narovnání nepřísluší práva poškozeného podle § 309 a 311 tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Toto ustanovení vylučuje uplatňovat příslušná práva poškozeného při narovnání nástupcem poškozeného, což se nejčastěji týká dědiců a v případě právnických osob právnických nástupců pojišťoven, kteří uhradili škodu způsobenou trestným činem.

### 3. Pojem poškozený a oběť trestného činu

Pojmy poškozený a oběť trestného činu se do jisté míry překrývají, avšak zcela totožné nejsou. Poškozený je chápán jako procesní pojem. Je vnímán především jako strana řízení a též jako pramen důkazů a zájem poškozeného je do jisté míry podřízen zájmu státu na odhalování a vyšetřování trestné činnosti. Naopak oběť trestného činu je spíše vnímána jako subjekt zvláštní péče ze strany státu.<sup>93</sup>

Problematika oběti trestného činu je upravena ve zvláštním zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Pro začátek je třeba zmínit, že v souladu s ustanovením § 2 odst. 1 zákona o obětech trestných činů se za trestný čin pro účely tohoto zákona považuje i čin jinak trestný. Z toho vyplývá, že o oběti trestného činu lze hovořit také v případě spáchání činu, který je v daném případě beztrestný, ačkoliv v jiném případě a za jiných okolností by trestný byl. Jedná se např. o případy, kdy chybí obecné znaky trestného činu (věk, přičetnost nebo u mladistvých rozumová a mravní vyspělost), dále v případě, kdy byl čin spáchán za okolností vylučujících protiprávnost nebo pokud chybí zavinění jako podmínka trestní odpovědnosti.

V § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů můžeme najít vymezení oběti, rozumí se jí „...fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“ Toto chápeme jako tzv. oběť přímou. Vymezení tzv. nepřímé oběti trestného činu uvádí odstavec třetí uvedeného ustanovení, a to tak, že „Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“

Již z výše uvedené definice oběti trestného činu jasně vyplývá několik odlišností od pojetí poškozeného.

V první řadě se obětí, na rozdíl od poškozeného, rozumí pouze fyzická osoba (v souladu s rámcovým rozhodnutím Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení), neboť má schopnost pomocí svých smyslů a citů vnímat veškeré útrapy, jež jí byly trestným činem způsobeny. V případě právnické osoby se jedná o uměle vytvořený subjekt,

---

<sup>93</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 270. ISBN 978-80-7502-278-3.

který není nositelem citů, tedy nemůže vnímat újmu subjektivně a nemůže být považován za oběť trestného činu.<sup>94</sup>

Dalším rozdílem, který již ze samotného vymezení oběti trestného činu vyplývá, je to, že zde postačuje pouhá možnost vzniku újmy. V tomto směru je chápání poškozeného oproti oběti trestného činu užší, neboť v případě poškozeného je nutné, aby k ublížení na zdraví, způsobení majetkové škody, nemajetkové újmy nebo získání bezdůvodného obohacení skutečně došlo. Pouhá skutečnost, že daná újma měla vzniknout, není dostačující. Nutno však podotknout, že do rozporu s tímto názorem se dostává tvrzení J. Fenyka,<sup>95</sup> dle kterého lze za poškozeného považovat i osobu, které trestným činem nevznikla žádná škoda či újma.

Pojem oběti je širší v tom, že za oběť lze považovat i některé pozůstalé po osobě, která zemřela v důsledku spáchání trestného činu. To platí také v případě, že tato osoba postavení poškozeného neměla.<sup>96</sup>

Dalším rozdílem mezi poškozeným a obětí trestného činu je skutečnost, že poškozeným může být s ohledem na trestní řád i právní nástupce původně poškozené osoby (např. při postoupení pohledávky), což v případě oběti není možné. Oběť, jakožto subjekt zvláštní péče, svá práva z tohoto postavení vyplývající nemůže převést na jinou osobu.<sup>97</sup>

### 3.1. Práva oběti trestného činu

Význam odlišení pojmů poškozeného a oběti trestného činu lze spatřovat mimo jiné též v tom, že poškozenému, který je zároveň obětí trestného činu, jsou zákonem dána některá další práva k ochraně jeho zájmů, kterými poškozený, jenž postavení oběti nemá, nedisponuje.

Mezi taková práva řadíme právo na odbornou pomoc podle ustanovení § 4-5 zákona o obětech trestných činů, zahrnující např. psychologické nebo sociální poradenství a též právní. Odborná pomoc může být oběti poskytována jak před započítím trestního řízení, tak v jeho průběhu a po jeho skončení. Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje účel.<sup>98</sup> Oběti trestného činu mají též právo na bezplatnou právní pomoc podle § 6 odst. 1 zákona o obětech trestných činů.

---

<sup>94</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 24–25. ISBN 978-80-87576-39-7.; JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 270. ISBN 978-80-7502-278-3.

<sup>95</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 217. ISBN 978-80-7478-750-8.

<sup>96</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 270. ISBN 978-80-7502-278-3.

<sup>97</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 26. ISBN 978-80-87576-39-7.

<sup>98</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 28. ISBN 978-80-87576-39-7.

(„Právní pomoc je oběti na její žádost poskytována bezplatně za podmínek a v rozsahu stanoveném v jiném právním předpise.“).<sup>99</sup>

Dále má oběť trestného činu právo na informace týkající se věci, v níž se stala obětí trestného činu, jak stanoví ustanovení § 7 a násl. zákona o obětech trestných činů. Cílem je především to, aby ihned po činu byly oběti poskytnuty nejdůležitější informace, tj. na které subjekty by se měla oběť obrátit, potřebuje-li odbornou pomoc nebo informace o stavu trestního řízení.<sup>100</sup>

Zakotveno je dále právo na ochranu před nebezpečím, kdy ustanovení § 14 zákona o obětech trestných činů stanovuje povinnost policie, popř. celníků či příslušníků vězeňské služby chránit oběť, jež se ocitla v ohrožení. Mezi takovou ochranu zahrnujeme např. vykazání osoby ze společného obydlí, vydání předběžného opatření či utajení totožnosti.

Zákon o obětech trestných činů hovoří též o právu oběti trestného činu na ochranu soukromí. Podle ustanovení § 15 a 16 tohoto zákona je toto právo prováděno zákazem zveřejňování informací ohledně totožnosti oběti a omezení poskytování osobních údajů oběti.

Důležitým právem oběti je právo na ochranu před druhotnou újmou. (Podle § 2 odst. 5 zákona o obětech trestných činů „Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.“) Toto právo nám jasně ukazuje odlišnost přístupu státu k oběti trestného činu a poškozenému, neboť poškozenému je právem poskytována ochrana pouze před následky, jež jsou v příčinné souvislosti s trestným činem. Zákon o obětech trestných činů stanoví v souvislosti s touto ochranou katalog oprávnění, jež zahrnuje např. zabránění kontaktu s osobou označenou jako pachatel, úpravu postupu podání vysvětlení oběti a otázek do intimní oblasti a dále též právo, které upravuje i § 43 odst. 4 trestního řádu. Je jím právo učinit v kterémkoliv stádiu trestního řízení prohlášení, a to i písemné, o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Písemné prohlášení poté bude v řízení před soudem provedeno jako listinný důkaz.<sup>101</sup> Toto prohlášení pak může mít význam při rozhodování soudu a jeho hodnocení závažnosti činu a výše uloženého

---

<sup>99</sup> § 6 odst. 1 zákona o obětech trestných činů.

<sup>100</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 28. ISBN 978-80-87576-39-7.

<sup>101</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 271. ISBN 978-80-7502-278-3.



trestu.<sup>102</sup> Nelze vyloučit ani vliv na rozhodování soudu o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud jej poškozený řádně včas u soudu uplatnil.

Závěrem zákon o obětech trestných činů uvádí právo na peněžitou pomoc. Účelem úpravy tohoto práva vyplatit oběti finanční pomoc je pomoci oběti překonat určité časové období po spáchání trestného činu, v rámci něhož se oběť často ocitá ve zhoršené sociální situaci. Pomoc může být poskytnuta v souvislosti s ublížením na zdraví či smrtí osoby, která byla trestným činem způsobena. Podmínkou je, že tato újma nebyla plně nahrazena ze strany pachatele.<sup>103</sup>

### 3.2. Zvlášť zranitelná oběť a její práva

Zákon o obětech trestných činů pracuje též s pojmem tzv. zvláště zranitelné oběti. Oproti klasickému pojetí oběti se tyto osoby vyznačují zvýšenou zranitelností a citlivostí, především co se týče způsobení druhotné újmy nebo zastrašování pachatelem trestného činu. Mohou být však též zvláště náchylné k prohlubování stresu a citového zásahu v souvislosti s účastí v trestním řízení, typicky při výslechu. Tato zvýšená zranitelnost může být svázána s osobní charakteristikou oběti, její povahou, životní situací nebo např. typem trestného činu. Zákon o obětech trestných činů považuje v ustanovení § 2 odst. 4 za zvlášť zranitelnou oběť dítě,<sup>104</sup> osoby vysokého věku, osoby mentálně nebo fyzicky hendikepované, oběti trestného činu obchodování s lidmi a též mezi ně mohou patřit i oběti sexuálních a násilných trestných činů aj. Tyto osoby potřebují, aby jim v trestním řízení byla poskytnuta zvláštní péče a ochrana, jež by co nejvíce omezila riziko další viktimizace.<sup>105</sup> Proto zákon o obětech trestných činů poskytuje zvlášť zranitelné oběti další práva, kterými oběť, která není zvlášť zranitelná, nedisponuje. Zvlášť zranitelné oběti umožňuje zákon poskytnutí odborné pomoci bezplatně (§ 5 odst. 1 zákona o obětech trestných činů), orgány činné v trestním řízení mají povinnost vyhovět žádosti zvlášť zranitelné oběti, aby v kterémkoliv stádiu trestního řízení bylo zabráněno jejímu setkání s pachatelem (§ 17 odst. 2 zákona o obětech trestných činů). Zvlášť zranitelná oběť má též právo na zvláštní a citlivý přístup při výslechu spočívající například v tom, aby byla vyslechnuta osobou stejného či opačného pohlaví nebo osobou k tomu speciálně vyškolenou (§ 19 odst. 1 a § 20 odst. 2 zákona o obětech trestných činů). Trestní řád též v ustanovení § 51a odst. 2 poskytuje

<sup>102</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 29. ISBN 978-80-87576-39-7.

<sup>103</sup> FENYK, J., ČISAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 239–240. ISBN 978-80-7478-750-8.

<sup>104</sup> § 126 trestního zákoníku: Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.

<sup>105</sup> In IUSTITIA, o.p.s. Zvlášť zranitelná oběť. In: *Matesvaprava.cz* [online]. 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://www.matesvaprava.cz/zvlast-zranitelna-obet#>

poškozenému, který je zároveň zvlášť zranitelnou obětí podle zákona o obětech trestných činů, právo na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně. Toto právo má tento poškozený také v případě, že neosvědčí, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady vzniklé přibráním zmocněnce.

## 4. Práva poškozeného v trestním řízení

Jak již bylo zmíněno výše, poškozený vystupuje v trestním řízení jako procesní strana. Má ovšem též bezpochyby osobní zájem na výsledku řízení a ve většině případů disponuje určitými informacemi o skutku, který je předmětem trestního řízení, nebo přímo o samotném pachateli. Může být tedy i nositelem důkazu a tím pádem vystupovat v trestním řízení v postavení svědka. Z tohoto důvodu umožňuje trestní řád poškozenému v řízení aktivně vystupovat na ochranu svých zájmů a přispívat svými návrhy a zásahy ke zjištění skutkového stavu a ke správnému rozhodnutí ve věci. K tomuto účelu přiznává trestní řád v ustanovení § 43 odst. 1 poškozenému poměrně rozsáhlý okruh práv, a to bez ohledu na to, zda se jedná o poškozeného s nárokem uplatnit právo na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v trestním řízení dle § 43 odst. 3 trestního řádu či nikoliv.<sup>106</sup>

### 4.1. Práva poškozeného bez ohledu na existenci nároku podle § 43 odst. 3 trestního řádu

Ve fázi přípravného řízení poškozený disponuje těmito právy:

V první řadě je třeba zmínit právo poškozeného na to, aby ho **orgány činné v trestním řízení poučily o jeho právech a umožnily mu jejich plné uplatnění**. Tato povinnost náleží všem orgánům činným v trestním řízení. Toto právo upravuje ustanovení § 46 trestního řádu, je však též uváděno v dalších ustanoveních, jež upravují poučení o konkrétních právech (např. § 43 odst. 3 trestního řádu) a je i zmíněno jako jedna ze základních zásad trestního řízení v § 2 odst. 15 trestního řádu. Význam tohoto práva spočívá v tom, že je samotným předpokladem pro možnost uplatnění ostatních práv poškozeného, neboť poškozený ve většině případů sám nemá o svých právech podrobnějších znalostí. V přípravném řízení plní poučovací povinnost policejní orgán i státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu, popř. samosoudce.<sup>107</sup> Je přitom žádoucí, aby orgány činné v trestním řízení přizpůsobily obsah poučení okolnostem konkrétního případu a postavení poškozeného v dané věci, tzn. poškozené je potřeba poučovat pouze o právech, která jim v konkrétním případě náleží. To samozřejmě souvisí i s tím, jedná-li se o poškozeného s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení (podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu), nebo poškozeného bez tohoto nároku (tedy podle obecné definice § 43 odst. 1 trestního řádu). Obsah,

---

<sup>106</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 243–244. ISBN 978-80-7179-559-9.; Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 15. ledna 1973, sp. zn. 1 Tz 62/72, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 8/1974 tr.

<sup>107</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 337. ISBN 978-80-7400-043-0.

forma a způsob podání poučení by měly být přizpůsobeny věku, rozumové a mravní vyspělosti a taktéž charakteru právního úkonu, na jehož provedení je poučení vázáno.<sup>108</sup> To se bohužel v praxi často neděje a poškozeným je poučení dáno prostřednictvím předem připravených formulářů obsahujících pouze výpis ustanovení právních předpisů, často ani nerozlišujících, jestli se jedná o poškozeného s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nebo poškozeného bez tohoto nároku. Dle mého názoru tento postup není správný a může poškozeného od výkonu jeho práv spíše odradit.

Novelou provedenou zákonem č. 59/2017 Sb. byla v ustanovení § 46 trestního řádu nově upřesněna povinnost orgánů činných v trestním řízení, které mají poškozeného v rámci poučení upozornit také na možnost žádat o uspokojení nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podle zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí.

V souvislosti s tímto právem si rovněž dovoluji uvést judikát Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 1974, sp. zn. Tzv 10/74, dle kterého je nedostatek poučení poškozeného sice vadou řízení, avšak ne vadou natolik podstatnou, která by odůvodňovala zrušení rozsudku v odvolacím řízení dle § 258 odst. 1 písm. a) trestního řádu.<sup>109</sup>

Dalším právem poškozeného, které stanoví § 52 trestního řádu, je právo, **aby při provádění úkonů v trestním řízení bylo s osobami na tomto úkonu zúčastněnými,** mezi něž se řadí i poškozený, **jednáno takovým způsobem,** jaký vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení. Je přitom nutno šetřit jejich osobnost a ústavně zaručená práva. V souvislosti s tímto právem můžeme také zmínit ustanovení § 200 odst. 1 trestního řádu, které umožňuje vyloučit veřejnost při hlavním líčení, nebo ustanovení § 102 trestního řádu, jež stanoví povinnost provádět výslech osoby mladší 18 let o citlivých skutečnostech zvláště šetrně, a pokud možno bez opakování.

**Právo již v průběhu přípravného řízení činit návrhy na doplnění dokazování.** Toto právo náleží poškozenému samozřejmě poté i v hlavním líčení a veřejném zasedání o odvolání. (§ 43 odst. 1, § 215 odst. 4, § 235 odst. 2, § 263 odst. 5 až 7 trestního řádu).

**Právo užívat svůj mateřský jazyk před orgány činnými v trestním řízení.** Toto právo je též jednou ze základních zásad stanovenou v ustanovení § 2 odst. 14 trestního řádu.

**Právo nahlížet do spisů,** pořizovat z něho výpisy, poznámky a kopie na své náklady. Výjimkou je pouze protokol o hlasování (§ 65 trestního řádu).

---

<sup>108</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 52. ISBN 978-80-87576-39-7.

<sup>109</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 1.4.1974, sp. zn. Tzv 10/74, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 29/1974 tr.

**Právo již od přípravného řízení požádat státního zástupce o odstranění průtahů v řízení** nebo vady v postupu policejního orgánu (§ 157a trestního řádu).

**Právo na doručení opisu rozhodnutí**, proti kterému je oprávněn podat opravný prostředek, do vlastních rukou (§ 64 odst. 1 písm. b) trestního řádu).

**Právo na oznámení usnesení** o odložení věci, usnesení o postoupení věci jinému orgánu a právo napadnout tato usnesení stížností (§ 159a odst. 6, 7 a, § 171 odst. 2 trestního řádu).

**Právo na vyzrozumění o zastavení trestního stíhání a o přerušení trestního stíhání** (§ 172 odst. 3, § 173 odst. 4 trestního řádu).

**Právo na vyzrozumění o podání obžaloby a doručení jejího opisu** (§ 176 odst. 1 věta druhá, § 196 odst. 1 trestního řádu).

Ve fázi řízení před soudem potom disponuje poškozený těmito právy:

**Právo účastnit se hlavního líčení**, s čímž souvisí i právo být o době a místě konání hlavního líčení vyzrozuměn. U poškozeného pak musí být zachována alespoň třídní lhůta, aby se mohl dostatečně na hlavní líčení připravit (§ 198 odst. 1, 2 trestního řádu). Poškozený má též právo **zúčastnit se veřejného zasedání o odvolání**, o němž musí být vyzrozuměn za obdobných podmínek a se zachováním stejné lhůty jako v případě hlavního líčení (§ 233 trestního řádu).

Toto právo poškozeného může na nezbytně nutnou dobu omezit předseda senátu, a to v případech, je-li to nezbytné z hlediska objasnění věci. Zejména tehdy, pokud má být poškozený vyslechnut jako svědek, kdy je třeba poškozeného zpravidla vyslechnout na počátku dokazování ihned po výslechu obžalovaného a ještě v průběhu dokazování ho seznámit s obsahem výpovědi obžalovaného (§ 202 odst. 6 trestního řádu).

Se souhlasem předsedy senátu může **poškozený klást vyslýchaným osobám otázky**. Zpravidla tehdy, jestliže předseda senátu již s dotazováním skončil a ani členové senátu již nemají další otázky (§ 215 odst. 1 trestního řádu).

Před skončením řízení má poškozený podle § 43 odst. 1 trestního řádu **právo se k věci vyjádřit**, čímž se má při hlavním líčení na mysli závěrečná řeč. Tu je oprávněn přednést poškozený, jestliže není zastoupený zmocněncem, jinak toto právo náleží zmocněnci (§ 216 odst. 2 trestního řádu). Vyjádřit se k věci je poškozený též oprávněn před skončením veřejného zasedání o odvolání (§ 238, § 216 odst. 2 trestního řádu).

Dále poškozený disponuje těmito právy:

**Právo dát podnět k trestnímu stíhání** a právo na to, aby bylo přijato jeho oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 2 trestního řádu).

**Právo vznést námitky proti osobě znalce** a též proti jeho odbornému zaměření či proti formulaci otázek jemu položených (§ 105 odst. 3 trestního řádu).

**Právo dát se zastoupit zmocněncem**, kterým může být jak fyzická, tak právnická osoba. V případě, že je zmocněncem poškozeného osoba fyzická, nesmí jít o osobu ne plně svépravnou nebo s omezenou svéprávností. Co se týče hlavního líčení a veřejného zasedání, pak nesmí být zmocněncem poškozeného ten, kdo v něm zastává roli svědka, tlumočnicka nebo znalce (§ 50 odst. 1, 2 trestního řádu).

#### **4.1.1. Právo poškozeného vyjádřit souhlas s trestním stíháním**

Odděleně uvádím právo poškozeného vyjádřit souhlas s trestním stíháním, tento souhlas neudělit anebo ho vzít zpět, podle ustanovení § 163 trestního řádu. Právní úprava dle tohoto ustanovení dává možnost poškozenému vyjádřit souhlas či nesouhlas s trestním stíháním u vyjmenovaných trestných činů v případě, že ho s pachatelem pojí určitý blízký vztah, který vymezuje zákon. I při splnění podmínek v ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu v některých případech souhlasu poškozeného není třeba. Tyto případy upravuje ustanovení § 163a odst. 1 trestního řádu. V odst. 2 tohoto ustanovení je poté upraven postup orgánů činných v trestním řízení v případě, že poškozený svůj souhlas nevyjádří. Do momentu, než se soud odebere k závěrečné poradě, má poškozený právo vzít souhlas kdykoliv zpět.

Jestli poškozený v případě, kdy je jeho souhlas vyžadován, tento neudělí nebo vezme svůj souhlas zpět, je trestní stíhání nepřipustné (§ 11 odst. 1 písm. l) trestního řádu). Pokud již bylo trestní stíhání zahájeno, bude v takovém případě zastaveno. Obviněný má však právo i přes absenci souhlasu poškozeného na projednání věci trvat (§ 11 odst. 4 trestního řádu).

Právo poškozeného udělit souhlas s trestním stíháním bylo do trestního řádu zavedeno novelou provedenou zákonem č. 178/1990 Sb. Do zavedení této novely měly orgány činné v trestním řízení povinnost stíhat z úřední povinnosti všechny trestné činy. Vycházely přitom ze zásady legality a ze zásady oficiality (§ 2 odst. 3 a 4 trestního řádu). Zavedení práva poškozeného udělit souhlas s trestním stíháním je potom vyjádřením výjimky z těchto zásad.<sup>110</sup>

Výhodou práva poškozeného udělit souhlas s trestním stíháním je to, že tento institut nabízí řešení konfliktu zájmu státu na trestním stíhání a zájmu poškozeného, který má k pachateli určitý blízký vztah. Takový poškozený pak může být potrestáním pachatele taktéž nepřímo postižen a tento institut nabízí vyšší možnost jeho ochrany.<sup>111</sup>

Naopak jako nedostatek je vhodné zmínit skutečnost, že ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu obsahuje ve svém výčtu i trestné činy s velmi vysokou mírou společenské

---

<sup>110</sup> JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 862. ISBN 978-80-7502-106-9.

<sup>111</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1319. ISBN 978-80-7400-043-0.

závažnosti. Jako příklad lze uvést majetkové delikty bez omezení skutkových podstat, tzn. lze sem zařadit také zvlášť závažné krádeže, zpronevěry atd.<sup>112</sup> S ohledem na závažnost těchto trestných činů se domnívám, že zde převažuje zájem státu na trestním stíhání nad zájmem poškozeného. Případné neudělení souhlasu poškozeného (nebo vzetí souhlasu zpět) tak může znamenat značnou komplikaci v situaci, kdy je dán tento převažující zájem státu na řádném odsouzení a potrestání pachatele.

Prof. Jelínek<sup>113</sup> poukazuje na další problém tohoto institutu spočívající v tom, že jako podmínka možnosti poškozeného vyjádřit souhlas nebo nesouhlas s trestním stíháním je též určitý blízký vztah osoby poškozeného a pachatele. Zákonodárce tím v podstatě presumuje, že poškozený bude mít na stíhání jiné osoby než osoby blízké vždy zájem. V praxi toto však nemusí platit vždy. Já osobně se v tomto ohledu plně ztotožňuji se závěrem prof. Jelínka, dle kterého by řešením de lege ferenda bylo to, že v případě závažných úmyslných trestných činů by souhlas poškozeného s trestním stíháním vůbec nebyl požadován a v případě méně závažných deliktů by byl zaveden institut trestního stíhání na návrh oprávněné osoby, ovšem bez jakýchkoliv vazeb na určitý blízký vztah poškozeného a pachatele.

Na závěr si dovoluji uvést judikát Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47, který uvádí, že ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu se uplatní jen v případě, že poškozeným je fyzická osoba. Pokud je poškozeným osoba právnická, trestní stíhání nemůže být podmíněno jejím souhlasem.<sup>114</sup>

#### **4.2. Práva poškozeného, který má podle zákona proti obviněnému nárok podle § 43 odst. 3 trestního řádu**

Poškozený, který má podle zákona nárok na náhradu trestným činem způsobené škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení vůči obviněnému a jenž tím pádem může být i subjektem adhezního řízení, má kromě práv uvedených výše, ještě navíc práva níže uvedená.

Ve fázi přípravného řízení disponuje poškozený s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení těmito právy:

Právo proti obviněnému **uplatnit nárok na náhradu škody**, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu.

---

<sup>112</sup> JELÍNEK, J. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, č. 1.

<sup>113</sup> JELÍNEK, J. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, č. 1.

<sup>114</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 10/2012 tr.

**Právo podat návrh na zajištění nároku na náhradu škody**, nemajetové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení z majetku obviněného (§ 47 odst. 1, 2 trestního řádu), právo na vyrozumění o zajištění nároku (§ 47 odst. 7 trestního řádu) a též právo na vyrozumění o žádosti o zrušení nebo omezení zajištění podané obviněným (§ 48 odst. 4 trestního řádu) nebo podat stížnost proti rozhodnutí o zrušení či omezení zajištění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení dle § 49 trestního řádu.

**Právo na podání stížnosti proti rozhodnutí o zrušení zajištění nároku v souvislosti se složením peněžité jistoty** nebo proti rozhodnutí o zrušení či omezení již složené peněžité jistoty (§ 47a odst. 1, § 47a odst. 2 a § 47a odst. 4 trestního řádu).

Poškozený, který podal návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení podle § 43 odst. 3 trestního řádu, má **právo si po skončení vyšetřování prostudovat spisy a činit návrhy na doplnění dokazování**. Na toto právo musí být poškozený upozorněn policejním orgánem alespoň tři dny předem (§ 166 odst. 1 trestního řádu).

**Právo uzavřít s obviněným dohodu o náhradě škody způsobené trestným činem nebo o vydání bezdůvodného obohacení**, což je předpokladem pro podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 odst. 1 písm. b), c) trestního řádu). Poškozený též může podat stížnost proti rozhodnutí, že se obviněný ve zkušební době osvědčil (§ 308 odst. 4 trestního řádu).

Autor M. Růžička ve svém výčtu práv, náležejících poškozenému, který je subjektem adhezního řízení, uvádí i **právo podat stížnost proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání** (§ 307 odst. 7 trestního řádu). Judikatura však dovozuje, že toto právo náleží také poškozenému, který postavení subjektu adhezního řízení nemá.<sup>115</sup>

Ve fázi řízení před soudem disponuje poškozený s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení těmito právy:

**Právo, aby byl ve vyrozumění o hlavním líčení upozorněn, že v případě, že se nedostaví k hlavnímu líčení, bude soud o jeho nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení způsobené trestným činem rozhodovat na základě jeho vlastních návrhů**, v případě, že jsou již obsaženy ve spise nebo pokud došly soudu dřív, než bude započato s dokazováním (§ 198 odst. 2 trestního řádu).

**Právo, aby se po přednesení obžaloby předseda senátu poškozeného dotázal, jestli navrhuje uložení povinnosti obžalovanému nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu**

---

<sup>115</sup> Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 37/1997 tr.; MENOŠKOVÁ, K. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016. Diplomová práce, s. 29. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Jelínek.



**v penězích, které byly způsobeny trestným činem, nebo vydání bezdůvodného obohacení, získaného trestným činem a v jakém rozsahu.** Nedostavil-li poškozený k hlavnímu líčení, ale jeho návrh je obsažen ve spisu, přečte předseda senátu návrh ze spisu (§ 206 odst. 2 trestního řádu).

**Právo na doručení rozsudku** i v případě, že byl poškozený při jeho vyhlášení přítomen (§ 130 odst. 1 trestního řádu), stejně tak má poškozený právo na doručení trestního příkazu (§ 314f odst. 2 trestního řádu).

**Právo podat proti rozsudku odvolání** pro nesprávnost výroku týkajícího se náhrady škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení (§ 246 odst. 1 písm. d) trestního řádu). Poškozený jej může napadnout též proto, že takový výrok chybí nebo proto, že bylo porušeno ustanovení o řízení, které rozsudku předcházelo, pokud mohlo takového porušení způsobit nesprávnost výroku nebo to, že výrok chybí (§ 246 odst. 2 trestního řádu). Poškozený nemá právo podat odvolání ohledně výroku o vině a trestu. V této souvislosti lze zmínit usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1745/15 ze dne 15. 3. 2016, ve kterém se uvádí, že výrok podle § 229 odst. 3 trestního řádu nemůže poškozený účinně napadnout odvoláním, protože případným odvoláním by se v podstatě domáhal jiného výroku o vině, tedy odsuzujícího rozsudku.<sup>116</sup>

**Právo přednést při veřejném zasedání o odvolání konečný návrh** (§ 235 odst. 3 trestního řádu), a pokud poškozený podal odvolání, **má právo ústně návrh, tj. odvolání, přednést** (§ 235 odst. 1 věta druhá trestního řádu).

**Právo podat stížnost proti usnesení o povolení obnovy řízení** (§ 286 odst. 3, § 141 odst. 2 a § 142 odst. 1 trestního řádu).

**Právo požadovat náhradu nákladů** potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení odsouzeným, jestliže byl poškozenému takovýto nárok alespoň zčásti přiznán (§ 154 odst. 1 trestního řádu). Jedná se o náhradu nákladů spojených s uplatněním tohoto nároku, což zahrnuje i náklady na příbrání zmocněnce, mezi které řadíme hotové výdaje zmocněnce a odměnu za zastupování.

Podle autora M. Růžičky<sup>117</sup> patří mezi práva poškozeného s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení i **právo, aby soud na návrh poškozeného rozhodl o uložení povinnosti odsouzenému nahradit poškozenému buď zcela, anebo zčásti náklady**, které souvisí s účastí poškozeného v trestním řízení. To platí i v případě, jestliže poškozenému nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného

---

<sup>116</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 1745/15.

<sup>117</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 249. ISBN 978-80-7179-559-9.

obohacení přiznán nebyl (§ 154 odst. 2 trestního řádu). Ovšem podle názoru ústavního soudu<sup>118</sup> a odborného výkladu souvisejícího ustanovení § 155 odst. 4 trestního řádu dovozujeme, že tento návrh může poškozený podat také tehdy, jestliže nárok podle § 43 odst. 3 trestního řádu neuplatnil, nebo dokonce uplatnit nemohl.<sup>119</sup> Co se týče pojmu „nákladů souvisejících s účastí poškozeného v trestním řízení“, je tento třeba vykládat extenzivně. Řadíme mezi ně tedy nejen náklady potřebné k uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, ale i náklady na zmocněnce poškozeného a též náklady, které vznikly poškozenému v souvislosti s jakýmkoliv výkonem svých práv, aniž by se tento týkal uplatněného nároku.

Poškozený ještě disponuje dalšími právy, které trestní řád nespojuje výslovně s poškozeným, ale které mu náleží na základě jeho postavení procesní strany. Kromě toho má poškozený v trestním řízení nezřídka i postavení svědka,<sup>120</sup> jak již bylo zmíněno kapitole 4. Z toho mu vyplývají další oprávnění, kterými se však z důvodu omezeného rozsahu práce nebudu zabývat.

#### **4.3. Právo poškozeného vzdát se svých procesních práv**

Odděleně uvádím dle mého názoru jedno z nejpodstatnějších práv poškozeného, které je obsaženo v ustanovení § 43 odst. 5 trestního řádu a které umožňuje poškozenému vzdát se výslovným prohlášením svých procesních práv. Za podstatné toto právo považuji proto, že ze stran řízení náleží pouze poškozenému a určitým způsobem reflektuje jeho zvláštní postavení. Kromě toho znamená určitý průlom do zásady „nikdo se pro futuro nemůže vzdát svých zákonných práv“.<sup>121</sup> Toto oprávnění bylo do trestního řádu zavedeno novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností k 1. 1. 2002. Smysl tohoto oprávnění spočívá v tom, že to, zdali poškozený využije svých práv poskytnutých mu trestním řádem, závisí pouze na jeho vlastní vůli a nemůže být k jejich výkonu jakkoliv nucen, a aby v případech, kdy může účast v probíhajícím trestním řízení pro poškozeného znamenat značné trauma, byla tato účast na řízení a styk s příslušnými orgány omezen na minimum.

---

<sup>118</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 289/12, zveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, svazek 67, pod č. 170.

<sup>119</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1158–1159. ISBN 978-80-7400-043-0; MENOŠKOVÁ, K. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016, s. 20, 21. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

<sup>120</sup> JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 45. ISBN 80718-4618-X.

<sup>121</sup> PETŘÍČEK, L. K postavení poškozeného v trestním řízení. In: *Epravo.cz* [online]. 21. 10. 2003 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-řízení-22115.html>

Jak již plyne z formulace uvedené definice, vzdát se tímto způsobem může pouze práv procesních, která jsou vymezená především v § 43 odst. 1 a 3 trestního řádu. I když se však poškozený svých procesních práv nevzdá, fakticky je vykonávat nemusí.<sup>122</sup>

Vzdání se hmotných práv je vyloučeno, tzn. poškozený se nemůže vzdát např. nároku na náhradu škody jako takového. Může se spolu s ostatními právy vzdát pouze práva podat návrh, aby soud v odsuzujícím rozsudku obviněnému uložil povinnost nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, popř. může poškozený tento nárok jednoduše neuplatnit.<sup>123</sup>

Vzdát se procesních práv musí poškozený výslovným prohlášením, které je třeba učinit u příslušného orgánu činného v trestním řízení. Toto prohlášení může učinit i zmocněnec poškozeného s jeho souhlasem.<sup>124</sup>

Mírně problematickým se však jeví ustanovení § 46 trestního řádu týkající se poučení poškozeného o jeho právech. Ve většině případů se dovozuje, že v daném případě se nejedná o právo poškozeného, nýbrž spíše o povinnost orgánů činných v trestním řízení. Osobně se domnívám, že „právo být poučen o svých právech“ pod množinu práv podle § 43 odst. 5 trestního řádu podřadit nelze, a to ani v případě, kdy se poškozený svých procesních práv vzdá již na počátku řízení v souvislosti s trestním oznámením. Neboť poučení o právech poškozeného mu umožňuje seznámit se se všemi prostředky, které může k dosažení svých zájmů využít, stejně tak jako možnost tyto prostředky nevyužít a omezit svoji účast na řízení. Ustanovení § 46 trestního řádu tedy poškozeného nijak neomezuje, nýbrž mu naopak dává možnost zachovat se dle vlastního uvážení, což dle mého názoru tomuto ustanovení dává určitým způsobem vyšší význam než ustanovení § 43 odst. 5 trestního řádu. V opačném případě, pokud by v důsledku přednostní aplikace ustanovení § 43 odst. 5 trestního řádu nedošlo k poučení poškozeného, mohlo by dojít k určitému ukrácení poškozeného o jeho práva. Například v případě, že by se poškozený později rozhodl svá práva přece jen uplatnit.

Tím se dostáváme k další otázce související s tímto ustanovením, a to jestli je možné, aby poškozený vzal později prohlášení o vzdání se svých procesních práv zpět a začal je uplatňovat. Zákon takovou možnost nevylučuje, můžeme tedy dovodit, že takovou možnost připustit lze. Příslušný orgán činný v trestním řízení v takovém případě nemusí vydávat žádné rozhodnutí. Postačí, že pouze fakticky začne postupovat vůči poškozenému od okamžiku dojití zpětvzetí tak,

---

<sup>122</sup> JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 639. ISBN 978-80-7502-106-9.

<sup>123</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 319. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>124</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 319. ISBN 978-80-7400-043-0.

jako kdyby se poškozený svých práv podle § 43 odst. 5 trestního řádu nevzdal, tedy začne mu opět doručovat písemnosti, vyrozumívat ho o příslušných úkonech atd. Po zpětvzetí však poškozený svých práv nenabývá zpětně, proto orgán činný v trestním řízení nezasílá poškozenému příslušné písemnosti učiněné v období mezi vzdáním se procesních práv poškozeného a jejich zpětvzetím, která by doručil, pokud by ke vzdání se práv podle § 43 odst. 5 trestního řádu nedošlo. Stejně tak poškozený nemůže znovu nabýt práva, která v uvedeném mezidobí neuplatnil.<sup>125</sup>

Problematickou se také jeví otázka, jestli se poškozený může vzdát jen části svých práv. Zatímco prof. Jelínek<sup>126</sup> možnost poškozeného vzdát se pouze některých procesních práv připouští, podle P. Šámala<sup>127</sup> takovýto postup z důvodu úzké vzájemné souvislosti práv poškozeného není možný. Dle mého názoru by tento postup mohl být umožněn v případě, pokud výkon určitých práv lze bez problému oddělit od výkonu jiných.

#### 4.4. Společný zmocněnec

V praxi může nastat situace, kdy počet poškozených v trestním řízení je velmi vysoký, což má za následek nejen vznik obrovských nároků na financování trestního řízení státem, ale i samotné ohrožení účelu trestního řízení množstvím úkonů, které souvisejí s právy poškozených, jež je třeba provádět. Z tohoto důvodu byl novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. zařazen do ustanovení § 44 trestního řádu nový odstavec 2, který předsedovi senátu a v přípravném řízení soudci na návrh státního zástupce umožnil, aby rozhodl, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat jen prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí.<sup>128</sup>

O společném zmocněnci může předseda senátu a v přípravném řízení soudce rozhodnout při splnění dvou kumulativních podmínek.

První z nich je podmínka, že počet poškozených je mimořádně vysoký. Zákonodárce ovšem nestanoví konkrétní číslo, při kterém je počet poškozených mimořádně vysoký. Tento počet se tedy bude určovat vždy s ohledem na konkrétní věc. Podle P. Šámala by se však řádově

---

<sup>125</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 320. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>126</sup> JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 639. ISBN 978-80-7502-106-9.

<sup>127</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 319. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>128</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 328. ISBN 978-80-7400-043-0.

mělo jednat o stovky či tisíce poškozených.<sup>129</sup> Dle mého názoru však může dojít k značnému zatížení trestního procesu už tehdy, pohybuje-li se počet poškozených v desítkách. Osobně se tedy domnívám, že by zákonodárcě měl alespoň rámcově stanovit množství, při kterém se počet poškozených bude považovat za mimořádně vysoký a zohlednit přitom i počet uplatňovaných nároků na náhradu škody.

Druhá podmínka je, že jednotlivým výkonem práv poškozených by byl ohrožen rychlý průběh trestního stíhání. Tato podmínka úzce souvisí se zásadou rychlosti trestního řízení (§ 2 odst. 4 trestního řádu) a její splnění se určuje vždy podle okolností konkrétního případu.

Jak již bylo zmíněno výše, rozhodnutí o společném zmocněnci činí předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Rozhodnutí má formu usnesení, proti kterému není přípustná stížnost, což je zcela pochopitelné, neboť v případě, že by počet poškozených sahal do stovek nebo dokonce tisíců, již samotné projednání stížností by zcela zablokovalo řízení.<sup>130</sup> Dle mého názoru je tedy nepřipustnost stížnosti proti tomuto usnesení zcela na místě.

Jako společný zmocněnec může vystupovat každý, kdo může být zmocněncem poškozeného dle § 50 odst. 1 a 2 trestního řádu, tedy právnická i fyzická osoba. V případě, že je společným zmocněncem fyzická osoba, nesmí jím být osoba, která není plně svéprávná nebo jejíž svéprávnost je omezena. P. Šámal<sup>131</sup> uvádí, že společným zmocněncem může být i osoba, která je taktéž jedním z poškozených v případě, že splňuje předpoklady uvedené v ustanovení § 50 odst. 1 a 2 trestního řádu. Prof. Jelínek<sup>132</sup> však uvádí, že pokud by jeden z poškozených zvolil zmocněncem sám sebe, mělo by to tytéž důsledky, jako kdyby poškozený na výzvu soudu vůbec nereagoval. Ti poškození, kteří nereagují na výzvu soudu ke zvolení společného zmocněnce, poté nemohou bez jeho volby nadále uplatňovat svá práva v trestním řízení.

Vzhledem ke skutečnosti, že společný zmocněnec může v trestním řízení zastupovat stovky nebo dokonce tisíce poškozených, dovolím si souhlasit s názorem prof. Jelínka,<sup>133</sup> dle kterého by de lege ferenda bylo žádoucí, aby společný zmocněnec měl právnické vzdělání.

---

<sup>129</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 328. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>130</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 328–329. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>131</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 329. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>132</sup> JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 644. ISBN 978-80-7502-106-9.

<sup>133</sup> JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 644. ISBN 978-80-7502-106-9.

Domnívám se, že by tak byla poškozeným efektivněji zaručena možnost uplatňovat svá práva v trestním řízení plnohodnotně.

Počet zmocněnců je zákonem omezen, a to na nejvýše šest. V případě, že by počet zmocněnců byl vyšší než šest a poškození se na výběru nemohli dohodnout, vybere zmocněnce soud, který přitom přihlíží k zájmům poškozených, zejména k tomu, aby společní zmocněnci byli dosažitelní pro jednotlivé skupiny poškozených, pokud jsou z různých částí republiky.<sup>134</sup>

Ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu o společném zmocněnci má jistě své výhody, např. v případě doručování rozsudku, umožňuje ovšem účelové vyloučení poškozeného z trestního řízení. Jen těžko si totiž můžeme představit, že větší počet poškozených splňuje podmínky pro zastupování společnými zmocněnci. Příkladem může být situace, kdy poškození žijí v různých částech republiky a museli by se kontaktovat a dohodnout na společných zmocněncích. Určitý problém může též znamenat i výběr šesti zmocněnců soudem. Náhrada nákladů, které jsou potřebné k uplatnění nároku dle § 43 odst 3 trestního řádu (§ 154 trestního řádu) a které je odsouzený povinen hradit společnému povinnému zmocněnci poškozených, pro něj může znamenat větší zátěž než samotná náhrada škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení poškozeným.<sup>135</sup> Dle mého názoru tedy stojí za úvahu zavedení možnosti, aby za splnění určitých podmínek bylo v takových situacích umožněno hradit část příslušných nákladů nikoliv ze strany odsouzeného, nýbrž z veřejných zdrojů.

---

<sup>134</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 329. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>135</sup> JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 644. ISBN 978-80-7502-106-9.

## 5. Adhezní řízení

Adhezním řízením nazýváme tu část trestního řízení, v rámci které je rozhodováno o nároku poškozeného, který byl podle § 43 odst. 3 trestního řádu řádně a včas uplatněn. Tato část řízení podle názoru odborníků není od trestního řízení nikterak samostatně, formálně, časově či jinak oddělena, nýbrž s ním splývá, a to zejména co se týče dokazování.<sup>136</sup>

Význam adhezního řízení lze spatřovat mimo jiné v tom, že umožňuje poškozenému dosáhnout vydání rozhodnutí o jeho nároku rychleji již v rámci trestního řízení, a nezatěžuje ho tak pro něho časově a finančně náročnější alternativou domáhat se tohoto nároku v občanskoprávním procesu. Poškozený, pokud řádně a včas svůj nárok uplatní, zabrání tím jeho promlčení a na rozdíl od občanskoprávního řízení také nenese v rámci adhezního řízení důkazní břemeno.<sup>137</sup> Dále má adhezní řízení určitým způsobem ochranný význam v tom smyslu, že poškozenému, pro kterého zpravidla již jeden proces znamená značné trauma, umožňuje, aby bylo rozhodnuto o jeho nárocích již v rámci tohoto procesu a poškozený nebyl nucen k účasti na dalších jednáních a rozhodování v rámci řízení občanskoprávního či řízení před jiným příslušným orgánem.<sup>138</sup> Kromě toho může být to, že v odsuzujícím rozsudku je obsaženo též rozhodnutí o povinnosti obviněného nahradit poškozenému způsobenou škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, též určitým morálním zadostiučiněním.

Při rozhodování v adhezním řízení se soud řídí podle hmotněprávních norem, většinou podle občanského zákoníku, event. zákoníku práce. Vše ale musí probíhat ve formě trestního řízení, tj. v souladu s příslušnými ustanoveními trestního řádu. Použití občanského soudního řádu není přípustné, a to ani analogicky.<sup>139</sup>

---

<sup>136</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 24.; MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 860. ISBN 978-80-7179-572-8.

<sup>137</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 455. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>138</sup> VICHEREK, R. Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení. In: *Epravo.cz* [online]. 29. 10. 2014 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-95828.html>

<sup>139</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 24–25.

## 5.1. Uplatnění nároku dle § 43 odst. 3 trestního řádu

Adhezní řízení může být zahájeno pouze z iniciativy poškozeného. Není možné, aby soud rozhodl o nároku poškozeného z moci úřední, tzn. jedná se v tomto případě o výjimku ze zásady oficiality.<sup>140</sup>

Toto upravuje ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu, které stanoví, že „*Poškozený je oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal.*“ Učinit návrh podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu, tedy aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení způsobené trestným činem, nemůže ani státní zástupce.

Návrh podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu musí učinit oprávněná osoba. Touto oprávněnou osobou je poškozený sám, dále zmocněnec poškozeného (§ 50 a 51 trestního řádu), zákonný zástupce poškozeného (§ 45 odst. 1 trestního řádu) a za podmínek stanovených v § 45 odst. 2 trestního řádu též opatrovník ustanovený poškozenému k výkonu jeho práv. Subjektem adhezního řízení je poté samotný poškozený. Není jím však každý poškozený, nýbrž pouze ten, kterého na základě členění uvedeného v podkapitole 2.1 zařazujeme do kategorie těch poškozených, kteří mají podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Aby tento poškozený mohl být subjektem adhezního řízení, musí být nárok uplatněn řádně a včas.<sup>141</sup>

Nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení musí poškozený uplatnit způsobem a formou, které nevzbuzují pochybnosti, že poškozený požaduje náhradu. Za uplatnění nároku na náhradu škody nemůže být považováno např. pouhé vyčíslení škody nebo vyjádření poškozeného, že mu vznikla škoda v určité výši.<sup>142</sup>

Z návrhu poškozeného musí být jasně patrný jeho požadavek, tedy že se domáhá, aby soud rozhodl o jeho nároku. V návrhu je potřeba uvést, v jaké výši požaduje poškozený náhradu jemu způsobené škody či nemajetkové újmy, popř. uvést rozsah požadovaného vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odst. 3 trestního řádu). Je přitom žádoucí, aby poškozený výši, popř. rozsah, vymezil přesnou částkou. Pokud poškozený přesnou částku nezná, což není

<sup>140</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. s. 76.; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 767. ISBN 978-80-7400-496-4.

<sup>141</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 455. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>142</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 316. ISBN 978-80-7400-043-0.



ojedinělý případ, je potřeba uvést alespoň výši minimální, popř. sdělit údaje, z nichž přesná částka vyplyne. Nepostačuje, aby poškozený v návrhu např. uvedl, že „...žádá bolestné ve výši, jak bude určena jeho ošetřujícím lékařem...“ nebo „...žádá náhradu škody, ale výši dosud nezná...“ apod.<sup>143</sup> I v případě, že byl již návrh řádně a včas uplatněn, lze v něm uvedenou požadovanou výši náhrady škody, nemajetkové újmy nebo rozsah vydání bezdůvodného obohacení změnit. Lze tak však učinit pouze do doby, než se soud v hlavním líčení odebere k závěrečné poradě. Totéž platí v případě veřejného zasedání řízení o odvolání.<sup>144</sup>

V návrhu musí být podle zákona uveden také důvod, na základě kterého poškozený náhradu žádá. V tomto případě však podle soudní praxe stačí v návrhu jen poukázat na skutečnost, že byla poškozenému skutkem, který je předmětem trestního řízení, způsobena škoda, popř. nemajetková újma či že se na jeho úkor pachatel nespravedlivě obohatil a že tedy z toho důvodu poškozený podává uvedený návrh.<sup>145</sup>

Vznikla-li by z jakéhokoliv důvodu pochybnost, že poškozený svůj nárok neuplatnil v řádné formě, je potřeba, aby poškozeného orgány činné v trestním řízení na tuto skutečnost upozornily, a to v rámci povinnosti poučit poškozeného o jeho právech a umožnit mu jejich plné uplatnění podle ustanovení § 46 trestního řádu (viz v podkapitole 4.1). Upozornění musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení učiněno nejpozději ve lhůtě podle § 43 odst. 3 věty druhé trestního řádu, tedy nejpozději v hlavním líčení před zahájením dokazování.<sup>146</sup> V případě, že by poškozený tento nedostatek do započetí dokazování v hlavním líčení neodstranil, nemůže se pak již úspěšně domáhat, aby soud o jeho nároku rozhodl. „*Neodstraní-li poškozený nejpozději v uvedeném stádiu řízení před soudem nedostatek, pro který nelze mít za to, že učinil návrh podle § 43 odst. 2 trestního řádu, soud nerozhodne o náhradě škody, a to ani odkázáním poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, popř. na řízení před jiným příslušným orgánem.*“<sup>147</sup>

Dalším požadavkem týkajícím se uplatnění nároku poškozeného je to, že příslušný návrh musí poškozený uplatnit vůči konkrétní osobě, resp. vůči konkrétnímu obviněnému, kterého je

---

<sup>143</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 316. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>144</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 83–84; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 768. ISBN 978-80-7400-496-4.

<sup>145</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 316. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>146</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 423. ISBN 978-80-7179-559-9.; LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 76.

<sup>147</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 76.

potřeba v návrhu označit. Toto má význam hlavně v případě, kdy se trestní řízení vede proti více osobám (tzv. společné řízení). Jestliže by v daném případě byla škoda nebo nemajetková újma způsobena trestným činem spáchaným více obviněnými, popř. pokud by se více obviněných trestným činem na úkor poškozeného bezdůvodně obohatilo, je potřeba, aby poškozený svůj nárok uplatnil vůči jednotlivým obviněným tak, že žádá z jejich strany náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení společně a nerozdílně podle podílů nebo podle míry zavinění.<sup>148</sup> Obviněnému, proti kterému poškozený nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení neuplatnil, nelze pak v odsuzujícím rozsudku uložit povinnost uvedenou škodu nebo nemajetkovou újmu nahradit, popř. vydat bezdůvodné obohacení.<sup>149</sup>

Aby se poškozený mohl úspěšně domáhat v adhezním řízení svého nároku, je nezbytné, aby příslušný návrh byl podán včas. Ustanovení § 43 odst. 3 věta druhá trestního řádu stanoví, že návrh musí být podán nejpozději v hlavním líčení, a to před zahájením dokazování. Pokud má být sjednána dohoda o vině a trestu, musí poškozený svůj návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě. V případě trestního příkazu musí poškozený uplatnit svůj návrh před jeho vydáním.<sup>150</sup> Je tedy nezbytné, aby poškozený uplatnil svůj nárok před tím, než soud začne s prováděním důkazů. Dokazování je obvykle zahájeno tehdy, když jsou provedeny úkony vyjmenované v ustanovení § 206 odst. 1 ve spojení s § 205 trestního řádu. Určitou ochranu poskytuje poškozenému ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu, které stanoví povinnost předsedy senátu se po přednesení obžaloby dotázat poškozeného, jestli navrhuje uložení povinnosti obžalovanému nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem nebo vydat bezdůvodné obohacení získané na úkor poškozeného trestným činem a v jakém rozsahu. Takovýto postup v podstatě poškozenému, který dosud svůj nárok neuplatnil, nabízí poslední příležitost se úspěšně svého nároku domoci.

Jestliže poškozený ve stanovené lhůtě, tedy do započetí provádění důkazů v hlavním líčení, svůj návrh neuplatní, nemůže se již s úspěchem svého nároku domáhat. Pokud byl návrh podán opožděně, soud nemůže již rozhodnout o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, nýbrž rozhodne usnesením, že poškozený svůj nárok v trestním řízení

---

<sup>148</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 79; ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 316. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>149</sup> Srov. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993, sp. zn. 7 To 116/1993.

<sup>150</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 316. ISBN 978-80-7400-043-0.

uplatňovat nemůže.<sup>151</sup> Lhůta stanovená v § 43 odst. 3 v druhé větě trestního řádu je procesní a není možné její navrácení.<sup>152</sup> Právní úprava přitom neumožňuje výjimku ani v případě, kdy poškozený lhůtu k včasnému a řádnému uplatnění nároku zmeškal v důsledku pochybení samotných orgánů činných v trestním řízení. Např. v důsledku nedostatečného nebo nesprávného poučení podle § 46 trestního řádu nebo proto, že se předseda senátu opomněl podle § 206 odst. 2 trestního řádu poškozeného dotázat, zda příslušný nárok uplatňuje.<sup>153</sup> Absence ustanovení, které by řešilo zmeškání lhůty k uplatnění nároku poškozeného z důvodu pochybení orgánů činných v trestním řízení, popř. neumožnění v takovém případě navrátit procesní lhůtu, je dle mého názoru v současné právní úpravě velkým nedostatkem a svým způsobem znevýhodňuje pozici poškozeného. Určitou možností, kterou poškozenému v takové situaci zákon umožňuje, je podání odvolání ve smyslu ustanovení § 246 odst. 2 trestního řádu, neboť skutečnost, že se předseda senátu opomněl podle § 206 odst. 2 trestního řádu dotázat poškozeného, zda příslušný nárok uplatňuje, by mohl soud hodnotit jako porušení ustanovení o řízení, které předchází rozsudku. Toto porušení tak mohlo způsobit absenci výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.<sup>154</sup> Osobně se však domnívám, že pokud by zákonodárce zařadil do právní úpravy i ustanovení řešící situaci, kdy poškozený zmeškal příslušnou lhůtu z důvodu pochybení orgánů činných v trestním řízení, znamenalo by to pro poškozeného výrazně jednodušší řešení dané situace než podstatně komplikovanější cesta přes podání odvolání.

Nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nelze uplatnit, pokud o tomto nároku bylo již rozhodnuto v řízení občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení, jak stanoví § 44 odst. 3 trestního řádu. Příslušné rozhodnutí nemusí být ani v právní moci, postačuje jeho vydání.<sup>155</sup>

Tomu, aby poškozený mohl učinit návrh podle § 43 odst. 3 trestního řádu, ovšem nebrání skutečnost, že svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy anebo vydání bezdůvodného obohacení již v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení uplatnil. Podmínkou ale je, že o tomto nároku v uvedeném řízení dosud nebylo rozhodnuto.<sup>156</sup>

---

<sup>151</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 81.

<sup>152</sup> Srov. Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99.

<sup>153</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 317. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>154</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 465. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>155</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 86.

<sup>156</sup> Srov. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 3 To 489/2003, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 18/2004; LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 87.

V opačném případě však takový postup není možný. Pokud poškozený již učinil návrh podle § 43 odst. 3 trestního řádu, vznikla tím podle § 83 o.s.ř. překážka litispendence<sup>157</sup> a poškozený se již tohoto nároku nemůže domáhat v řízení občanskoprávním. Důvod takového postupu je ten, aby bylo zabráněno situaci, kdy by o stejném nároku mezi týmiž osobami probíhalo více řízení a byla by ohledně téhož nároku mezi týmiž osobami vydána dvě vykonatelná rozhodnutí.<sup>158</sup>

## 5.2. Rozhodování soudu v adhezním řízení

Pokud poškozený dle § 43 odst. 3 trestního řádu uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení proti obviněnému řádně a včas, nevzal svůj nárok zpět a nebylo v trestním řízení rozhodnuto podle ustanovení § 206 odst. 3, 4 nebo § 221-224 trestního řádu, je soud povinen se návrhem zabývat a rozhodnout o něm. Co se týče výše nároku, je soud při rozhodování návrhem poškozeného vázán, tzn. nemůže poškozenému přisoudit více, než poškozený požaduje (ne ultra petita partium). Vázanost soudu návrhem poškozeného platí i co se týče osoby, proti které se poškozený svého nároku domáhá. Nelze tedy ani uložit povinnost k náhradě nároku osobě, proti které návrh nebyl uplatněn. Do té doby, než se soud odebere k závěrečné poradě, však může podle soudní praxe poškozený svůj návrh upřesnit.<sup>159</sup>

O nároku poškozeného soud v adhezním řízení může rozhodnout pouze rozsudkem (§ 120 a 121 trestního řádu), ať už odsuzujícím nebo zprošťujícím, nebo trestním příkazem (§ 314f odst. 1 písm e) trestního řádu).

Právní úprava připouští v podstatě jen tři způsoby rozhodnutí. Soud může přiznat poškozenému zcela požadovaný nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, odkázat poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní řízení, popř. na jiné příslušné řízení, nebo přiznat požadovaný nárok pouze zčásti a se zbytkem nároku poškozeného odkázat na občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení (§ 228 a §229 odst. 1, 2 trestního řádu). V závislosti na povaze věci a počtu projednávaných skutků, jimiž měla být způsobena škoda, nemajetková újma nebo získáno bezdůvodné obohacení, může dojít i k různým kombinacím ve způsobu rozhodnutí soudu. Zamítnutí řádně a včas uplatněného nároku

---

<sup>157</sup> Překážka již zahájeného řízení.

<sup>158</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 87.

<sup>159</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 3.10. 1985, pod č. j. 11 To 72/85, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 50/1986 – II.; LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 87; ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 317, 1841. ISBN 978-80-7400-043-0.

poškozeného však nepřichází v úvahu, a to ani kdyby soud došel k závěru, že nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení nevznikl, není prokázán nebo že jeho vznik spoluzavinil poškozený.<sup>160</sup>

Z formálního hlediska je rozhodnutí o nároku poškozeného obsahem samostatného a oddělitelného výroku. Obsahové požadavky takového výroku jsou upraveny v § 228 odst. 2 trestního řádu, podle kterého musí být v tomto výroku přesně vymezena osoba oprávněná i přiznaný nárok. Výrok musí soud přitom náležitě odůvodnit (podle směrnic obsažených v § 125 trestního řádu), tzn. především vyložit, zda byl podle soudu nárok uplatněn řádně a včas, zda jej uplatnila osoba oprávněná, které nároky byly uplatněny a jejich výše atd. Pokud by povinnost, uložená obžalovanému v tomto výroku, nebyla dobrovolně splněna, může být výrok použit jako exekuční titul, neboť rozsudek, který takový výrok obsahuje, je považován za rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 274 odst. 1 písm. a) o.s.ř.<sup>161</sup>

Jestliže poškozený zemřel, nelze mu již přiznat nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení podle § 228 trestního řádu, třebaže ho před svou smrtí řádně a včas uplatnil v trestním řízení. Smrtí poškozeného přechází tento nárok na dědice, a to v takovém rozsahu, v jakém náležel poškozenému v okamžiku jeho úmrtí.<sup>162</sup>

### 5.2.1. Podmínky pro rozhodnutí o přiznání nároku poškozenému

Soud je povinen rozhodnout o povinnosti obviněného nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, které trestným činem poškozenému způsobil, pokud zde není zákonná překážka a budou splněna následující kritéria.

Především lze nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení poškozenému přiznat pouze v odsuzujícím rozsudku. Je přitom nepodstatné, jaký trest byl obžalovanému uložen nebo v jaké výši. Soud může rozhodnout i o upuštění od potrestání. Žádoucí pro přiznání nároku je pouze to, že uvedeným rozsudkem byl obžalovaný uznán vinným.<sup>163</sup>

---

<sup>160</sup> ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 769–770. ISBN 978-80-7400-496-4.

<sup>161</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1848–1849. ISBN 978-80-7400-043-0.; LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 121–124.; MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 870. ISBN 978-80-7179-572-8.

<sup>162</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1843. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>163</sup> ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 766. ISBN 978-80-7400-496-4.

Dalším požadavkem je, že uvedená škoda, nemajetková újma nebo bezdůvodné obohacení, bylo způsobeno tím skutkem, pro který byl obviněný v rozsudku uznán vinným, tedy existuje zde příčinná souvislost mezi skutkem, který je předmětem trestního řízení, a vznikem škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení, jejíž náhrady nebo vydání se poškozený domáhá. To, jak byl v odsuzujícím rozsudku tento skutek kvalifikován, je přitom nepodstatné.<sup>164</sup>

Dále musí být škoda, nemajetková újma nebo bezdůvodné obohacení takového charakteru, že o nich lze v adhezním řízení rozhodnout a nárok poškozeného musí mít dostatečný podklad v hmotném právu. Hmotněprávní předpisy jsou pro rozhodování soudu v adhezním řízení významné, neboť obsahují ustanovení upravující vznik nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, okruh oprávněných osob, způsob náhrady újmy atd. Při rozhodování soudů (jak již bylo zmíněno výše) se v adhezním řízení uplatňuje především občanský zákoník, zákon o obchodních korporacích a zákoník práce.<sup>165</sup>

Podstatné je dále to, aby výše tohoto nároku, stejně jako odpovědnost obviněného, byla v trestní řízení zjištěna a prokázána. Prokázána musí být alespoň minimální výše. Možnost úvahy, jakou má soud v civilním procesu podle ustanovení § 136 o. s. ř. právní úprava v adhezním řízení nepřipouští. Můžeme zde pochopitelně odkázat na jednu ze základních zásad, stanovenou § 2 odst. 5 trestního řádu, podle které je soud povinen postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí, tedy v tomto případě pro rozhodnutí o nároku poškozeného.<sup>166</sup>

V neposlední řadě je třeba zmínit, že soudu nesmí v rozhodnutí o nároku poškozeného bránit žádná zákonná překážka. Zákonnou překážkou může být typicky skutečnost, že právo poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení bylo promlčeno nebo že obžalovaný již plným rozsahu poškozenému škodu nebo nemajetkovou újmu nahradil nebo vydal bezdůvodné obohacení.<sup>167</sup>

---

<sup>164</sup> ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 770. ISBN 978-80-7400-496-4.

<sup>165</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1839. ISBN 978-80-7400-043-0.; MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 866–867. ISBN 978-80-7179-572-8.

<sup>166</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1845. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>167</sup> MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 868. ISBN 978-80-7179-572-8.

Novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. byla v trestním řádu zakotvena povinnost soudu rozhodnout za splnění příslušných podmínek<sup>168</sup> o uložení povinnosti k náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení, kdy ustanovení § 228 odst. 1 bylo doplněno o část věty, která soud k této povinnosti zavazuje.<sup>169</sup> K upřesnění uvedeného ustanovení poté došlo novelou provedenou zákonem č. 181/2011 Sb.

### 5.2.2. Odkázání poškozeného na občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení

Pokud poškozený nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení uplatnil řádně a včas a byly splněny i další podmínky pro vydání rozhodnutí o jeho nároku, ale z jakéhokoliv důvodu nebylo o nároku poškozeného rozhodnuto podle ustanovení § 228 trestního řádu, musí soud postupovat tak, že poškozeného s jeho nárokem odkáže na řízení občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení, a to buď s nárokem celým, anebo s jeho částí podle § 229 trestního řádu. Takovýto postup znamená, že poškozený může uplatňovat svůj nárok (popř. jeho zbytek) jen mimo trestní řízení, a to způsobem, který je obecně stanoven pro uplatňování jiných majetkových nároků.<sup>170</sup> Důvodem takového postupu je zásada, že řádně a včas uplatněný nárok nelze zamítnout, a to ani částečně. Zároveň by též soud neměl poškozeného zbytečně odkazovat na jiná řízení, jestliže sám může o jeho nároku rozhodnout podle § 228 trestního řádu a důvodem odkázání poškozeného na jiné řízení nemůže být rozsah uplatněných nároků nebo spoluzavinění poškozeného.<sup>171</sup>

Výrok podle § 229 trestního řádu o tom, že se poškozený odkazuje na občanskoprávní řízení nebo na řízení před jiným příslušným orgánem, je pro poškozeného svým způsobem významný, neboť svědčí o tom, že poškozený nárok řádně a včas uplatnil a v řízení řádně pokračoval, což má význam např. z hlediska případného promlčení nároku.<sup>172</sup>

V ustanovení § 229 odst. 1 trestního řádu jsou stanoveny důvody, pro které soud odkáže poškozeného na občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení.

Prvním důvodem je, že výsledky dokazování neposkytují soudu dostatečný podklad pro to, aby mohl v rozsudku o nároku poškozeného rozhodnout. Jinými slovy, jedná se o situaci, kdy

---

<sup>168</sup> Podmínky: 1) nebrání-li tomu zákonná překážka 2) výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení je součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, kterým se obžalovaný uznává vinným 3) škoda v této výši nebyla doposud uhrazena, popř. bezdůvodné obohacení nebylo doposud v tomto rozsahu vydáno.

<sup>169</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1833, 1834. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>170</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1833, 1871, 1872. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>171</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 508. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>172</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1833, 1873. ISBN 978-80-7400-043-0.

v hlavním líčení byly provedeny a zhodnoceny všechny potřebné důkazy, ale přesto nelze zjistit stav bez důvodných pochybností a v patřičném rozsahu (§ 2 odst. 5 trestního řádu), tedy nelze o nároku poškozeného rozhodnout a vyhovět mu, ať už co do výše nebo důvodnosti nároku. Pod takovýto postup lze zařadit i případy, kdy po provedení důkazů vyjde v hlavním líčení najevo, že poškozenému byla škoda nebo nemajetková újma již obžalovaným uhrazena popř. již vydáno bezdůvodné obohacení anebo kdy během hlavního líčení vyjde najevo, že nárok je již promlčen.<sup>173</sup>

Druhým důvodem postupu soudu podle § 229 odst. 1 trestního řádu je případ, kdy pro rozhodnutí o nárocích poškozeného by bylo potřeba provádět další dokazování, které by podstatně protáhlo trestní řízení. Jedná se o takovou situaci, kdy výsledky dokazování již poskytují dostatečný podklad pro rozhodnutí o předmětu trestního stíhání, avšak to, aby byl spolehlivě prokázán i uplatněný nárok poškozeného, by vyžadovalo provádět další dokazování, které by přesahovalo rámec trestního řízení a podstatně jej protáhlo.<sup>174</sup>

Jestliže výsledky dokazování poskytují dostatečný podklad pouze pro část uplatněného nároku, potom soud podle § 229 odst. 2 trestního řádu rozhodne pouze o té části nároku, která byla prokázána. Se zbytkem nároku je potom povinen poškozeného odkázat na řízení občanskoprávní nebo na řízení před jiným příslušným orgánem.<sup>175</sup> V takovém případě rozhodne tento orgán v příslušném řízení ve věci, které adhezní řízení předcházelo, jen o zbytku nároku poškozenému nepřiznaném. Tento orgán se tedy již nemůže v příslušném řízení dotknout té části nároku, která byla poškozenému pravomocně přiznána soudem v trestním (adhezním) řízení.<sup>176</sup>

Podle § 229 odst. 3 trestního řádu musí také soud poškozeného odkázat na občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení, jestliže rozsudkem zprostil obviněného obžaloby, neboť, jak již uvádím výše, náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení lze poškozenému bez výjimky přiznat jen v odsuzujícím rozsudku.<sup>177</sup>

---

<sup>173</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 510–511. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>174</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 511. ISBN 978-80-7179-559-9.; MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 872–873. ISBN 978-80-7179-572-8.

<sup>175</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1874. ISBN 978-80-7400-043-0.

<sup>176</sup> LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54, s. 112.

<sup>177</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1875. ISBN 978-80-7400-465-0.



### 5.3. Trestní příkaz

O nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení může být vedle rozsudku rozhodnuto taktéž trestním příkazem. Trestní příkaz lze charakterizovat jako rozhodnutí, které může vydat samosoudce v řízení před okresním soudem bez projednání věci v hlavním líčení, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy (§ 314e odst. 1 a násl. trestního řádu).<sup>178</sup> Trestní příkaz obsahuje výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, jestliže byl tento nárok řádně uplatněn (§ 314f písm. e) trestního řádu), tzn. byl-li uplatněn nejpozději do okamžiku vydání trestního příkazu.

Jakkoliv je trestní příkaz označován za přínos pro zjednodušení, zhospodárnění a urychlení trestního procesu, postavení poškozeného dle mého názoru v některých směrech znevýhodňuje.

První nedostatek právní úpravy trestního příkazu ve vztahu k poškozenému je ten, že soud vydává trestní příkaz, aniž by předtím o jeho vydání informoval poškozeného. Jedná se především o situace, kdy poškozený zamýšlí uplatnit svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení až v hlavním líčení před zahájením dokazování. K tomu však nedojde, neboť ve věci je vydán trestní příkaz<sup>179</sup> a poškozený tak již nemůže svůj nárok nijak uplatnit. Z tohoto důvodu by bylo de lege ferenda vhodné, aby zákonodárce vložil do právní úpravy trestního příkazu ustanovení o povinnosti soudu informovat poškozeného o tom, že bude ve věci vydán trestní příkaz, čímž by bylo poškozenému umožněno řádně a včas uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

V případě, že má soud v hlavním líčení dostatek podkladů pro rozhodnutí o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení a pokud je výše škody, nemajetkové újmy nebo rozsah bezdůvodného obohacení součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, potom má soud povinnost uložit obžalovanému povinnost nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení (§ 228 odst. 1 trestního řádu).<sup>180</sup> Z tohoto důvodu považuji absenci ustanovení, které by taktéž ukládalo samosoudci vydávajícímu trestní příkaz povinnost rozhodnout o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v případě, že budou splněny příslušné podmínky, za velký nedostatek. De lege ferenda proto navrhuji zakotvení povinnosti pro samosoudce vydávajícího trestní příkaz, aby v případě, že má k dispozici dostatek podkladů,

---

<sup>178</sup> JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2.

<sup>179</sup> JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2.

<sup>180</sup> JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2.

rozhodl o povinnosti obžalovaného nahradit poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení.

Za další závažný nedostatek považuji skutečnost, že trestní řád neumožňuje poškozenému podat proti trestnímu příkazu odpor. Poškozený není uveden mezi osobami dle § 314g odst. 1 trestního řádu, což znamená jednoznačnou nerovnost postavení procesních stran, neboť obviněný a osoby oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, mohou proti trestnímu příkazu odpor podat.<sup>181</sup> Poškozený se tak nachází bez jakékoliv možnosti obrany proti trestnímu příkazu, jehož obsah se může zásadním způsobem dotýkat jeho zájmů. Proto dle mého názoru by zákonodárce měl *de lege ferenda* zařadit poškozeného, který řádně uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, mezi osoby oprávněné podat odpor proti trestnímu příkazu. Pokud by byl podán odpor proti výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, trestní příkaz by se v tomto výroku rušil a samosoudce by mohl ve věci rozhodnout sám nebo odkázat poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popř. na řízení před jiným příslušným orgánem.<sup>182</sup> Co se týče námítky, že v případě, že oprávněné osoby, které mohou odporem napadnout výrok o vině trestu, odpor nepodají a samosoudce by tedy konal řízení pouze ohledně nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pak v tomto ohledu zcela souhlasím s prof. Jelínkem.<sup>183</sup> Podle něho stejný postup umožňuje ustanovení § 265 trestního řádu, pokud jde o rozhodnutí odvolacího soudu a není tedy důvod tento postup neumožnit i v případě, kdy trestní příkaz obsahuje výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Pro shrnutí si dovoluji poznamenat, že by dle mého názoru bylo vhodné zařadit do právní úpravy výše uvedené návrhy *de lege ferenda*, které svým způsobem posilují postavení poškozeného v případě vydání trestního příkazu a usnadňují mu cestu k dosažení uspokojení nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

#### **5.4. Uspokojení nároku poškozeného v rámci odklonů**

Možností, jak dosáhnout uspokojení nároku poškozeného ještě dřív, než řízení dospěje k vyhlášení rozsudku nebo k vydání trestního příkazu, je situace, kdy pachatel nahradí poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydá bezdůvodné obohacení sám a dobrovolně.

---

<sup>181</sup> JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 126. ISBN 978-80-7502-302-5.

<sup>182</sup> JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 127. ISBN 978-80-7502-302-5.

<sup>183</sup> JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2.

Existují však ještě další způsoby, jak dosáhnout uspokojení nároku poškozeného mimo adhezni řízení. Jsou jimi tzv. odklony v trestním řízení. Ohledně vymezení odklonů existuje více přístupů. Jeden přístup, ke kterému se mimo jiné přiklání např. i O. Suchý,<sup>184</sup> je ten, že odklon je určitý alternativní způsob trestního řízení vedle projednávání věci před soudem, kdy má být věc přednostně vyřízena neformálně mimosoudními prostředky. Další přístup, ke kterému se přiklání např. J. Jelínek,<sup>185</sup> přistupuje k vymezení odklonů tak, že se jedná o alternativu standardního trestního řízení, které nedospěje do svého typického konce v podobě odsuzujícího rozsudku, tedy není vyslovena vina a uložena trestní sankce, nýbrž se na své „cestě“ k tomuto rozsudku „odkloní“ a věc je vyřízena jinak, přičemž předpokladem toho vyřízení jinak je, že není pochyb o vině obviněného.

Jelikož vymezení pojmu odklonů není jednotné, nepanuje přirozeně shoda ani v otázce institutů, které pod tento pojem můžeme podřadit. Podle první definice by bylo možné za odklony v trestním řízení považovat podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, dohodu o vině a trestu, trestní příkaz a další způsoby. Pokud bychom se přiklonili k definici druhé, která je podle mého názoru oproti první o něco užší, už bychom za odklon nemohli považovat trestní příkaz. Ten má povahu odsuzujícího rozsudku (tedy se v tomto případě nikam „neodkláníme“). Také bychom sem nemohli zařadit dohodu o vině a trestu, neboť ta musí být schválena odsuzujícím rozsudkem. Typickým odklonem podle druhé definice je např. podmíněné zastavení trestního stíhání.

Někteří autoři řadí pod pojem odklon kromě výše uvedených ještě instituty podmíněného odložení podání návrhu na potrestání nebo odstoupení od trestního stíhání v řízení ve věcech mladistvých.<sup>186</sup>

V této části se budu podrobněji věnovat uspokojení nároku poškozeného v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání a dohody o vině trestu.

#### **5.4.1. Uspokojení nároku poškozeného v rámci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání**

Podmíněné zastavení trestního stíhání je institutem velmi častým a jedním z případů, který lze bez ohledu na výše uvedené odlišnosti vymezení pojmu odklonů skutečně za odklon považovat. Podmíněné zastavení trestního stíhání je upraveno v § 307 a 308 trestního řádu a jeho

---

<sup>184</sup> SUCHÝ, O. Odklon v trestním řízení. *Právník*. 1991, č. 3, s. 248–255.

<sup>185</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 740–741. ISBN 978-80-7502-278-3.

<sup>186</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 742. ISBN 978-80-7502-278-3.

podstata spočívá v tom, že trestní stíhání bude zastaveno pod podmínkou, že obviněný povede po stanovenou dobu řádný život a vyhoví dalším uloženým podmínkám.

Jednou z podmínek, aby soud, popř. státní zástupce, v přípravném řízení rozhodl o podmíněném zastavení trestního stíhání, je povinnost obviněného nahradit poškozenému škodu, která byla trestným činem způsobena nebo vydat bezdůvodné obohacení, jež bylo trestným činem získáno, nebo s poškozeným o náhradě této škody nebo vydání bezdůvodného obohacení uzavřít dohodu, popř. učinit jiná opatření k tomuto účelu (§ 307 odst. 1 písm. b), c) trestního řádu).

Institut podmíněného zastavení trestního řízení tedy určitým způsobem zlepšuje pozici poškozeného ve srovnání se standardním způsobem trestního řízení, neboť dává možnost poškozenému uspokojit své nároky podstatně jednodušším způsobem mimo adhezní řízení nebo případně dokonce mimo zdlouhavý proces v řízení občanskoprávním. Podle judikatury Nejvyššího soudu<sup>187</sup> je smyslem podmíněného zastavení trestního stíhání mimo jiné i řešení a odstranění konfliktu mezi obviněným a poškozeným, což samozřejmě souvisí s tím, že případné uzavření dohody mezi poškozeným a obviněným může pro poškozeného mít význam též určitého morálního zadostiučinění.

V řízení, které by mohlo být ukončeno podmíněným zastavením trestního stíhání, disponuje poškozený stejnými procesními právy jako ve standardním trestním řízení. Jak však můžeme dovodit z ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu, v tomto ustanovení není zařazena náhrada nemajetkové újmy způsobené trestným činem. Z toho je zřejmé, že náhrada nemajetkové újmy není podmínkou pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

V rámci tohoto institutu může být škoda nahrazena a bezdůvodné obohacení vydáno pouze poškozenému, který má postavení subjektu adhezního řízení podle § 43 odst. 3 trestního řádu.<sup>188</sup>

Jak již bylo zmíněno výše, v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání zákon umožňuje podle ustanovení § 307 odst. 1 písm. b), c) trestního řádu jako podmínku nejen náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení, ale i uzavření dohody o náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení mezi poškozeným a obviněným. Zvláštní požadavky na formu takové dohody zákon nestanoví, je však nezbytné, aby její obsah a projevy vůle byly bez důvodných pochybností. Samotná dohoda však nemůže být exekučním titulem ve smyslu § 274 o.s.ř., tudíž poškozený by se nemohl domáhat výkonu rozhodnutí bezprostředně na základě

---

<sup>187</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 12. 2004, sp.zn. 4 Tz 171/2004.

<sup>188</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 561. ISBN 978-80-7179-559-9.

takovéto dohody, nýbrž by byl povinen se nejprve v občanskoprávním řízení domáhat splnění povinnosti z této dohody.<sup>189</sup> V tomto směru můžeme tedy hovořit o určitém znevýhodnění poškozeného oproti rozhodnutí v adhezním řízení.

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které vydává soud a v přípravném řízení státní zástupce, má formu usnesení.<sup>190</sup>

Pro podmíněné zastavení trestního stíhání není požadován souhlas poškozeného, což tento institut odlišuje např. od narovnání, kterému se budu podrobněji věnovat níže. Nabízí se otázka, zda není absence podmínky souhlasu poškozeného k uplatnění tohoto institutu určitým nedostatkem. Jak jsem již uvedla výše, pozice poškozeného je v případě podmíněného zastavení trestního stíhání výhodnější než ve standardním trestním stíhání, neboť uspokojení jeho nároku je zde podstatně jednodušší. Nemůžeme ovšem pominout fakt, že vyslovení viny a uložení trestní sankce pachateli může taktéž znamenat pro poškozeného svým způsobem určité zadostiučinění. Z tohoto důvodu se domnívám, že by i institut podmíněného zastavení trestního stíhání měl být souhlasem poškozeného podmíněn. Poškozený může ovšem vyjádřit svůj nesouhlas s rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání, a to prostřednictvím stížnosti (§ 307 odst. 7 trestního řádu). Ačkoliv lze v rámci tohoto institutu uspokojit nároky jen toho poškozeného, který je subjektem adhezního řízení, podat stížnost proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může podle Krajského soudu v Českých Budějovicích<sup>191</sup> i poškozený, který postavení subjektu adhezního řízení nemá.

#### **5.4.2. Uspokojení nároku poškozeného v rámci institutu narovnání**

Dalším tzv. odklonem je institut narovnání, který upravuje ustanovení § 309–314 trestního řádu. Oproti jiným odklonům je narovnání specifické v tom, že k němu nemůže dojít bez účasti poškozeného. Jedná se totiž o jakousi „kvazidohodu“ mezi obviněným a poškozeným v trestním řízení, kterou soud, popř. v přípravném řízení státní zástupce, schvaluje rozhodnutím, jehož součástí je výrok o zastavení trestního stíhání. Proto, aby soud narovnání schválil, musí být splněno, stejně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání, několik podmínek. Mezi tyto podmínky patří např. souhlas jak obviněného, tak poškozeného s narovnáním nebo povinnost obviněného nahradit poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo vydat bezdůvodné obohacení trestným činem získané nebo učinit jiná vhodná

---

<sup>189</sup> RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 567–570. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>190</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 756. ISBN 978-80-7502-278-3.

<sup>191</sup> Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 37/1997 tr.

opatření k těmto účelům či jiným způsobem vzniklou újmu odčinit (§ 309 odst. 1 písm b) c) trestního řádu).

Stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání i narovnání znamená pro poškozeného určité posílení práv a umožňuje mu v podstatě jednodušší způsob dosažení svých zájmů, než je tomu v klasickém trestním řízení. Poškozený tak není nucen vyčkat na skončení trestního řízení, popř. absolvovat často zdlouhavé občanskoprávní řízení.<sup>192</sup>

Narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání jsou tedy instituty do určité míry podobné. Poškozený zde hraje velmi významnou úlohu, neboť jednou z podmínek u obou institutů je náhrada škody způsobené trestným činem nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem poškozenému. Oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání je však podle komentáře připuštěna i náhrada nemajetkové újmy, přestože ji trestní řád v ustanovení § 309 nezmiňuje.<sup>193</sup>

Narovnání se od podmíněného zastavení trestního stíhání liší taktéž v tom, že pro účely narovnání se poškozeným má na mysli každý poškozený, kterému bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda či nemajetková újma nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Tedy nikoliv jen poškozený, který je nositelem nároku podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu.<sup>194</sup>

Pro případné rozhodnutí o schválení narovnání je také umožněno, aby namísto náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení obviněný učinil úkony, které jsou potřeba k náhradě škody, nemajetkové újmy, popř. vydání bezdůvodného obohacení, anebo jinak způsobenou újmu odčinil. Jako úkon potřebný k uspokojení nároku poškozeného však nepostačuje pouze uzavřít dohodu s poškozeným, jako je tomu v případě podmíněného zastavení trestního stíhání. Je vyžadována určitá jistota, že k odškodnění poškozeného skutečně dojde. Důvod toho je ten, že na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání se zde neuplatní žádná zkušební lhůta, kvůli které by v případě nesplnění povinnosti z dohody mohlo být v trestním řízení pokračováno. Následkem schválení narovnání je definitivní zastavení trestního stíhání, a pokud by rozhodnutí o takovém schválení nabylo právní moci, možnost účinného působení na pachatele v případě nesplnění povinnosti z dohody by se podstatně snížila. Je tedy žádoucí, aby v rámci narovnání bylo splnění dohody mezi obviněným a poškozeným zajištěno

---

<sup>192</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 559. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>193</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2339. ISBN 978-80-7400-043-0.; MENOŠKOVÁ, K. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016, s. 61. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

<sup>194</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 562. ISBN 978-80-7179-559-9.

např. některým ze zajišťovacích institutů občanského práva, například ručením (§ 2018 a násl. občanského zákoníku) nebo zřízením zástavního práva (§ 1309 a násl. občanského zákoníku).<sup>195</sup>

Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání není možné uzavření narovnání v případě, kdy se trestní řízení vede o činu, kterým nebyla způsobena škoda, nemajetková újma nebo získáno bezdůvodné obohacení. Což ostatně vyplývá z logiky věci, protože jestliže je smyslem narovnání uspokojení poškozeného, lze si pak tento institut bez osoby poškozeného jen těžko představit.<sup>196</sup> Poškozený má obecně v rámci institutu narovnání významné postavení, záleží pouze na jeho úvaze, zda k takovému alternativnímu řešení věci dojde, a jeho pozice je oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání silnější.

To ostatně vyplývá také z toho, že na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání je rozhodnutí o schválení narovnání možné vydat pouze se souhlasem poškozeného. V porovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání to sice znamená určitý „zádrhel“ navíc, avšak vzhledem k tomu, že poškozený má v řadě případů zájem nejen na uspokojení svého nároku, ale i na tom, jakým způsobem bude ukončeno trestní stíhání a jaké důsledky bude mít pro pachatele trestného činu, považují podmínění jeho souhlasu v rámci narovnání za opodstatněné.

Co se týče rozhodnutí o schválení narovnání, pak stejně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání je toto rozhodnutí vydáno formou usnesení a nejedná se o exekuční titul z hlediska náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.<sup>197</sup>

Dochází tím tedy k určité „nevýhodě“ oproti standardnímu rozhodnutí vydanému v adhezním řízení. Avšak vzhledem k tomu, že v případě narovnání je dán požadavek poskytnutí určité jistoty ze strany obviněného, že k odškodnění poškozeného skutečně dojde, pak tím dle mého názoru nedochází k oslabení pozice poškozeného oproti standardnímu adheznímu řízení.

#### **5.4.3. Uspokojení nároku poškozeného v rámci institutu dohody o vině a trestu**

Dohodu o vině a trestu lze vymezit jako určitou smlouvu, kterou obviněný (pokud je stíhán pro určitý trestný čin) uzavírá se státním zástupcem a osobou poškozeného a ve které musí být skutek dostatečně popsán a obviněný o něm musí podat prohlášení, že tento skutek spáchal. Výměr trestu nebo jiného potrestání a náhradu škody, která je významná především pro poškozeného, poté státní zástupce reprezentuje u soudu, který musí uvedené akceptovat.

---

<sup>195</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 572. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>196</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 570. ISBN 978-80-7179-559-9.

<sup>197</sup> RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 567. ISBN 978-80-7179-559-9.

V případě, že soud s takovou dohodou vysloví souhlas, vydá poté ve veřejném zasedání odsuzující rozsudek.<sup>198</sup>

O době a místu jednání o dohodě o vině a trestu vyrozumí státní zástupce poškozeného, který se výslovně nevzdal svých procesních práv (§ 175a odst. 2 trestního řádu). Bez ohledu na přítomnost či nepřítomnost poškozeného by však měl státní zástupce při sjednávání dohody dbát o jeho zájmy.<sup>199</sup>

Pokud je poškozený sjednávání dohody o vině a trestu přítomen, je oprávněn vyjádřit se k rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Jestliže se poškozený na jednání o dohodě o vině a trestu nedostaví, ačkoliv o tom byl řádně vyrozuměn, pak státní zástupce může o dohodě jednat s obviněným, ať už se poškozený ohledně svého nároku jakkoliv vyjádřil, nebo zůstal nečinný. Pro poškozeného je podstatné, aby svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení uplatnil nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu. Jestliže tak poškozený učinil již dřív a na jednání o dohodě o vině a trestu není přítomen, pak se za něj může státní zástupce s obviněným dohodnout o rozsahu a způsobu náhrady až do výše uplatněného nároku.<sup>200</sup>

V případě, že byla v dohodě o vině a trestu dohodnuta náhrada škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, je v této dohodě uveden taktéž její způsob a výše (§ 175a odst. 6 písm. g). Pokud se poškozený účastní sjednávání dohody o vině a trestu a se způsobem a s rozsahem sjednané náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení souhlasí, obsahuje dohoda o vině a trestu taktéž podpis poškozeného (§ 175a odst. 6 písm. i) trestního řádu).

O návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud rozhoduje ve veřejném zasedání, o jehož konání je mimo jiné vyrozumíván i poškozený (§ 314q odst. 1). Po vyjádření obviněného soud umožní taktéž poškozenému, aby se k věci vyjádřil (§ 314q odst. 4). Poškozený se může vyjádřit k návrhu dohody o vině a trestu a taktéž k předchozímu vyjádření obviněného. Vyjádří se však zejména ke svému nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

Pokud soud dohodu schválí, učiní tak odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede taktéž výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Výrok musí být v souladu s dohodou o vině a trestu, s níž poškozený souhlasil nebo s dohodou

---

<sup>198</sup> SOUKUPOVÁ, Z. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016, s. 138. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

<sup>199</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, § 175a odst. 5. ISBN 978-80-7400-465-0.

<sup>200</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, § 175a odst. 5. ISBN 978-80-7400-465-0.



o vině a trestu, ve které byl sjednán rozsah a způsob náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, který odpovídá řádně a včas uplatněnému nároku poškozeného (§ 314r odst. 4 trestního řádu).

Jestliže nárok poškozeného není součástí dohody o vině a trestu, přestože se se svým nárokem řádně a včas připojil k trestnímu řízení, může poškozený požadovat, aby soud o jeho nároku rozhodl nad rámec sjednané a schválené dohody o vině a trestu podle § 314r odst. 4 a § 228 trestního řádu<sup>201</sup>. Soud může také poškozeného s jeho nárokem odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních nebo před jiným příslušným orgánem (§ 314r odst. 4 a § 229 trestního řádu).

---

<sup>201</sup> ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, § 314q odst. 4. ISBN 978-80-7400-465-0.

## 6. Komparace právní úpravy postavení poškozeného v České republice a v Ruské federaci

Do své práce jsem se rozhodla zahrnout kapitolu, která se věnuje komparaci postavení poškozeného v české a ruské právní úpravě. Trestní řád, který je v současnosti platným pramenem českého trestního práva procesního, byl přijat v roce 1961. Měl sloužit k prohloubení socialistické demokracie<sup>202</sup> a nelze opominout jistý sovětský vliv, neboť jeho východiskem bylo učení sovětské vědy o právu a státu, které se zakládá na diktatuře proletariátu.<sup>203</sup> Od té doby byl však český trestní řád mnohokrát novelizován a v Ruské federaci byl v roce 2001 přijat Státní dumou nový kodex trestního práva procesního (Ugolovno-processualniy kodeks Rossiyskoy Federacii). Cílem komparace je tedy porovnání postavení poškozeného podle platného znění českého trestního řádu a podle podstatně novějšího trestního řádu platného v Ruské federaci a případná vzájemná inspirace jednotlivými instituty.

### 6.1. Pojetí poškozeného v českém a ruském právu

V ruské právní úpravě je pojmu poškozeného věnována část 1 čl. 42 ruského trestního řádu, podle kterého je poškozeným fyzická osoba, které je trestním činem způsobena fyzická, majetková nebo nemajetková újma a taktéž právnická osoba v případě, že jí byla způsobena trestným činem újma na jejím majetku a obchodní pověsti. Stejně jako v české právní úpravě, tak i v ruské je tedy přirozeně třeba, aby poškozenému byla způsobena trestným činem majetková nebo nemajetková újma nebo ublíženo na zdraví. S ohledem na dodržování terminologie,<sup>204</sup> kterou ruský trestní řád užívá, budu dále v souvislosti s ruským trestním řízením užívat místo pojmu ublížení na zdraví pojem fyzická újma, ačkoliv co do svého obsahu se tyto dva pojmy shodují.

Definice poškozeného v české právní úpravě uvádí taktéž obohacení na úkor poškozeného, které definice ruská nezmiňuje. To však nelze vykládat tak, že v ruském trestním řízení není poškozeným ten, na jehož úkor se pachatel obohatil. Podle odborného názoru<sup>205</sup> lze

---

<sup>202</sup> KUKLÍK, J. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 252. ISBN 978-80-87284-17-9.

<sup>203</sup> PAPOUŠEK, J. *Reforma trestního řádu po roce 1989*. Brno, 2017, s. 7. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy university, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Marek Fryšták.

<sup>204</sup> Ruské právo zná i termín ublížení na zdraví, které je užíváno ruským trestním zákoníkem (čl. 115, čl. 111 a čl. 112). Ruský trestní řád však užívá pojmu fyzická újma.

<sup>205</sup> Výsledkem konzultace s Galinou Nikolajevnou Vetrovou, docentkou na katedře trestního pocesu Moskevské státní univerzity M. V. Lomonosova, je závěr o skutečnosti, že za poškozeného lze považovat i osobu, na jejíž úkor získal pachatel trestným činem bezdůvodné obohacení.

za poškozeného považovat i osobu, na jejíž úkor pachatel získal trestným činem bezdůvodné obohacení.

Jistým rozdílem mezi českou právní úpravou a právní úpravou ruskou je skutečnost, že podle věty druhé č. 1 čl. 42 ruského trestního řádu je pro to, aby příslušná osoba mohla vykonávat v trestním řízení práva poškozeného, vyžadováno vydání rozhodnutí o přiznání postavení poškozeného. Toto rozhodnutí je vydáváno vyšetřovatelem,<sup>206</sup> státním zástupcem nebo soudem formou usnesení. V ruském trestním řízení tedy poškozeným není jen osoba, které byla fakticky způsobena trestným činem fyzická, majetková nebo nemajetková újma, ale především osoba, v souvislosti s níž bylo vydáno odpovídající rozhodnutí o přiznání postavení poškozeného.<sup>207</sup> Teprve tehdy je této osobě přiznán oficiální procesní status poškozeného.<sup>208</sup> V českém trestním řízení naproti tomu není vydáváno žádné oficiální rozhodnutí o přiznání postavení poškozeného. Příslušný orgán vydá pouze neformální přepis.<sup>209</sup>

V ruském trestním řízení lze za poškozeného považovat i osobu, proti které byl spáchán pouze pokus trestného činu či jeho příprava, a které tedy nebyla fakticky způsobena žádná újma.<sup>210</sup> Pokud bychom vycházeli z tvrzení J. Fenyka<sup>211</sup> ohledně toho, že v českém trestním řízení může mít postavení poškozeného i osoba, již trestným činem nevznikla žádná škoda či újma, pak lze dojít k závěru, že se v tomto ohledu výklad české a ruské právní úpravy shoduje.

Stejně tak je podle právních úprav obou států poškozený považován za stranu<sup>212</sup> trestního řízení, která má samostatné postavení.<sup>213</sup>

---

<sup>206</sup> V ruské právní úpravě trestního řízení rozlišujeme dva typy vyšetřovatele. Doznavatel – vyšetřovatel vyšetřující převážně takové trestné činy, které nejsou výrazně společensky nebezpečné. Doznavatelem bývá nejčastěji policista. Sledovatel – vyšetřuje trestné činy, které se vyznačují větší společenskou nebezpečností. Má výrazně širší pravomoc, než doznavatel. Bývá jím často pracovník pravoochranných orgánů (vyšetřovací komise, státní zastupitelství).

<sup>207</sup> CHEKULAEV, D., P. *Poterpevshiy: dostup k pravosudiyu i kompensaciya prichinenogo usherba*, Moskva: Yurlitinform, 2006, s. 31. ISBN 978-5-93295-224-5.

<sup>208</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnoho processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 334. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>209</sup> KUČERA, M. Přiznání a odebrání postavení poškozeného v trestním řízení. In: *Epravo.cz* [online]. 22.2.2016 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/priznani-a-odebrani-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-řízení-100513.html>

<sup>210</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnoho processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 335-336. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>211</sup> FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 217. ISBN 978-80-7478-750-8.

<sup>212</sup> Stranami se v ruském trestním řízení dle b. 45 čl. 5 ruského trestního řádu míní subjekty trestního řízení stojící na straně obžaloby nebo na straně obhajoby.

<sup>213</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnoho processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 333. ISBN 978-5-8354-1335-5.

## 6.2. Procesní práva a povinnosti poškozeného v české a ruské právní úpravě

Stejně jako v českém, tak i v ruském trestním řízení poškozený, jakožto strana řízení stojící na straně obžaloby, především hájí vlastní zájmy, v souvislosti s čímž disponuje řadou procesních práv. Práva poškozeného trestným činem jsou v ruské právní úpravě zmíněna již v Ústavě Ruské federace, konkrétně v čl. 52, který uvádí, že *„Práva poškozených trestným činem a zneužitím moci jsou chráněna zákonem. Stát zaručuje poškozeným přístup ke spravedlnosti a kompenzaci způsobené újmy.“*

Výčet práv, kterými poškozený disponuje v ruském trestním řízení, můžeme nalézt v č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu. Tento výčet však není taxativní, poškozený disponuje ještě dalšími právy v tomto výčtu neuvedenými.

Co se týče procesních práv poškozeného v českém trestním řízení, je možné je rozdělit na práva, kterými disponuje jen poškozený s nárokem na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení a na práva, která má poškozený i bez tohoto nároku. V ruské právní úpravě se takovéto rozlišování neuplatňuje. Z obecného hlediska lze říci, že v ruském trestním řízení každý poškozený disponuje právy uvedenými v č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu a právy dalšími. S jistými rozdíly souvisejícími s tím, v jakém postavení se poškozený nachází, se však přece jen můžeme setkat. Poškozený, kterému nebyla trestným činem způsobena žádná újma, nemůže v ruském trestním řízení požadovat její náhradu jakožto občanskoprávní žalobce. Z opačné perspektivy, některá práva poškozeného, který vystupuje jako občanskoprávní žalobce, jsou oproti právům poškozeného, který jako občanskoprávní žalobce nevystupuje, ohraničena limity souvisejícími s občanskoprávní žalobou (podrobněji viz podkapitola 6.2.6.). Zmínit v souvislosti s procesními právy poškozeného je dále třeba i skutečnost, že pokud se poškozený nachází v postavení soukromého žalobce, jsou mu poskytnuta některá práva analogická právům veřejného žalobce, kterými poškozený, který není soukromým žalobcem, nedisponuje (viz podkapitola 6.2.4.).

Učebnice<sup>214</sup> zmiňuje kromě procesních práv poškozeného v ruském trestním řízení taktéž jeho procesní povinnosti. Souvisí to se skutečností, že na poškozeného je třeba hledět též jako na důležitý zdroj informací, bez jehož svědectví by často trestní řízení jen těžko dospělo ke zdárnému konci. Z tohoto důvodu jsou v ruském trestním řízení poškozenému uloženy procesní povinnosti, mezi kterými můžeme jako typický příklad uvést povinnost poskytnout pravdivé svědectví, což může být zajištěno procesním donucením. Jestli poškozený odmítne poskytnout svědectví nebo pokud úmyslně poskytne nepravdivé svědectví, nese odpovědnost

---

<sup>214</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 336. ISBN 978-5-8354-1335-5.

v souladu s čl. 307 a 308 ruského trestního zákoníku (č. 7 čl. 42 ruského trestního řádu). I v českém trestním řízení může poškozený vystupovat v roli svědka, z čehož mu vyplývají určité povinnosti,<sup>215</sup> mezi něž řadíme např. povinnost podat výpověď. Podle české právní úpravy, obdobně jako podle ruské, může poškozený v souvislosti s nepravdivou výpovědí nést odpovědnost za trestný čin, a to trestný čin křivé výpovědi podle § 346 odst. 2 trestního zákoníku.

V další části mé práce se budu zabývat především procesními právy poškozeného. Pro větší přehlednost v porovnání práv, která jsou poskytnuta poškozenému v českém a v ruském trestním řízení, jsem práva poškozeného rozdělila na práva, kterými poškozený disponuje jak v českém, tak v ruském trestním řízení, na práva, která jsou poškozenému poskytnuta v ruském trestním řízení, avšak českém nikoliv, a určitá pozornost je věnována i jednomu právu, kterým poškozený v ruském trestním řízení oproti českému trestnímu řízení nedisponuje. Z důvodu omezeného rozsahu své práce se nebudu zabývat všemi procesními právy poškozeného, ale pokusím se o výběr takových, která považuji ve vztahu k poškozenému za významná.

### 6.2.1. Práva poškozeného shodná v českém a ruském trestním řízení

V první řadě je třeba zmínit skutečnost, že stejně jako v české právní úpravě, konkrétně v § 46 českého trestního řádu, má i v ruské právní úpravě podstatný význam právo poškozeného na to, aby byl **poučen orgány činnými v trestním řízení o svých právech** a aby mu bylo **umožněno jejich uplatnění**. Toto právo je upravené v č. 1 čl. 11 ruského trestního řádu („*Soud, státní zástupce, vyšetřovatel jsou povinni poučit podezřelého, obviněného, poškozeného, občanskoprávního žalobce, občanskoprávního žalovaného a další subjekty trestního řízení o jejich právech, povinnostech a odpovědnosti a zabezpečit možnost uskutečnění těchto práv.*“). Ruská právní úprava se tak v tomto ohledu shoduje s českou.

Dalším právem poškozeného společným jak pro české, tak pro ruské trestní řízení je právo týkající se dokazování. V českém trestním řízení poškozený disponuje právem činit návrhy na doplnění dokazování dle § 43 odst. 1 českého trestního řádu. Ruský trestní řád taktéž v b. 4 č. 2 čl. 42 poskytuje poškozenému možnost **předkládat důkazy**. V ruském trestním řádu je toto právo konkretizováno v č. 2 čl. 86, podle kterého má poškozený a jeho zástupce právo shromažďovat a předkládat písemné dokumenty a předměty k trestnímu řízení jakožto důkazy.

V ruském trestním řízení má poškozený právo **používat při výslechu svůj mateřský jazyk** nebo jiný jazyk, který ovládá (b. 6 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu). S tím souvisí také

---

<sup>215</sup> POLICIE ČR. Práva obětí trestným činů a poškozených, In: *Policie.cz* [online]. 2019 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prava-obeti-trestnych-cinu-a-poskozenych.aspx>

právo stanovené č. 2 čl. 18 ruského trestního řádu, dle kterého je subjektům trestního řízení (tedy taktéž poškozenému), kteří neovládají jazyk, ve kterém se vede řízení, zaručeno právo používat v trestním řízení svůj mateřský jazyk nebo jiný jazyk, který ovládají (při výkonu svých procesních práv, při vystupování před soudem atd.). Toto právo má i poškozený v českém trestním řízení, kdy ustanovení § 2 odst. 14 českého trestního řádu dává možnost komukoliv používat před orgány činnými v trestním řízení svůj mateřský jazyk nebo jiný jazyk, který ovládá.

Podle b. 3 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu má poškozený právo „*odmítnout svědčit proti sobě samému, svému manželovi (své manželce) a jiným blízkým příbuzným...*“. Vzhledem k tomu, že poškozený může být vyslechnut jako svědek, i v českém trestním řízení má v určitých případech právo odmítnout vypovídat. Toto právo upravuje ustanovení § 100 českého trestního řádu. Podle odstavce prvního tohoto ustanovení má poškozený-svědka právo odepřít výpověď již tehdy, je-li v určitém příbuzenském nebo obdobném poměru k obviněnému. Podle odst. 2 uvedeného ustanovení může také odmítnout vypovídat, pokud by tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému nebo osobám v obdobném poměru. Česká právní úprava se od ruské nepatrně liší i v tom směru, že stanoví širší okruh osob, v souvislosti s kterými je poškozený oprávněn odmítnout vypovídat. Zařazuje sem např. i partnera nebo druha, což pod pojem „jiný blízký příbuzný“ podle ruské právní úpravy podřadit nelze (b. 4 čl. 5 ruského trestního řádu).

Podle b. 12 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu má dále poškozený právo po skončení přípravného řízení, a to i v případě, že bylo trestní stíhání zastaveno, **nahlížet do spisu**, vypisovat jakékoliv údaje v jakémkoliv množství, dělat kopie materiálů trestní věci, taktéž s pomocí technických prostředků. Toto právo má však v ruském trestním řízení poškozený pouze po skončení přípravného řízení. K uskutečnění tohoto práva musí poškozený předložit příslušnému orgánu žádost (č. 1 čl. 216 ruského trestního řádu). Česká právní úprava naproti tomu umožňuje poškozenému nahlížet do spisu již v průběhu přípravného řízení, pořizovat ze spisu výpisy, poznámky a kopie na své náklady podle § 65 odst. 1 českého trestního řádu, pokud nahlédnutí v přípravném řízení neodepře ze závažných důvodů státní zástupce nebo policejní orgán (§ 65 odst. 2 českého trestního řádu). Poškozený pak samozřejmě může nahlížet do spisu i v řízení před soudem.

V českém a také v ruském trestním řízení má poškozený pochopitelně **právo nechat se zastoupit**. V ruském trestním řádu toto právo najdeme v b. 8 č. 2 čl. 42 (právo mít zástupce) a podrobněji jej rozvádí čl. 45 ruského trestního řádu. Uvedené ustanovení v části 1 stanoví, že „*Zástupci poškozeného..... mohou být advokáti.... Jako zástupce poškozeného .....může být*

*taktěž připuštěn jeden z blízkých příbuzných poškozeného... nebo jiná osoba, o připuštění které žádá poškozený...*“ Z uvedeného lze vyčíst, že zástupce poškozeného může být v ruském trestním řízení nejen advokát, ale i blízký příbuzný poškozeného či jiná osoba. V českém trestním řízení může být zmocněncem poškozeného taktěž jak advokát, tak i příbuzný či známý poškozeného.<sup>216</sup> V tomto ohledu je tedy dána shoda s ruskou právní úpravou. Český trestní řád dále výslovně stanoví, že zmocněncem poškozeného může být i právnická osoba. Ruský trestní řád tuto problematiku výslovně neupravuje, avšak z věty „*Jako zástupce poškozeného může být taktěž připuštěn ... nebo jiná osoba, o připuštění které žádá poškozený...*“<sup>217</sup> dovozujeme, že zástupcem poškozeného může být připuštěna i osoba právnická, ačkoliv v praxi se s takovými případy nesetkáváme.

Ruský trestní řád poskytuje v b. 18 č. 2 čl. 42 poškozenému **právo podávat stížnosti** na činnost (nečinnost) a rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. K tomuto právu lze přirovnat právo podle § 141 odst. 2 a § 142 odst. 1 českého trestního řádu, tedy právo poškozeného podávat řádné opravné prostředky ve formě stížnosti. Jelikož ruský trestní řád hovoří taktěž o „nečinnosti“ orgánů činných v trestním řízení, je vhodné zde zmínit také právo poškozeného podle ustanovení § 157a českého trestního řádu, tedy právo žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení.

Dalším právem poškozeného, které je potřeba zmínit, je **právo účastnit se hlavního líčení**. Podle b. 14 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu má poškozený právo účastnit se jak hlavního líčení, tak řízení před odvolacím soudem. Ruský trestní řád v č. 1 čl. 249 dokonce přímo předpokládá účast poškozeného nebo jeho zástupce v hlavním líčení. V č. 2 téhož článku pak ruský trestní řád připouští v případě, že se poškozený nedostaví, provedení hlavního líčení v jeho nepřítomnosti kromě případů, kdy je přítomnost poškozeného přiznána soudem jako povinná. Český trestní řád prostřednictvím ustanovení § 198 odst. 1, 2 taktěž umožňuje poškozenému účastnit se hlavního líčení. Ustanovení § 233 českého trestního řádu pak poškozenému umožňuje účastnit se i veřejného zasedání o odvolání, obdobně, jako mu umožňuje účast na řízení před odvolacím soudem ruská právní úprava. Český trestní řád však nezná, na rozdíl od ruského trestního řádu, případy, kdy je účast poškozeného na hlavním líčení povinná. S právem poškozeného účastnit se hlavního líčení přirozeně souvisí právo poškozeného na to, aby byl obeznámen o době a místě jeho konání. Podle českého trestního řádu musí být v případě poškozeného zachována minimálně třídní lhůta (§ 198 odst. 1 českého trestního řádu), aby se

---

<sup>216</sup> POLICIE ČR. Právo na zastupování zmocněncem, In: *Policie.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx>

<sup>217</sup> Č. 1 čl. 45 ruského trestního řádu.

poškozený mohl na hlavní líčení dostatečně připravit. V případě ruské právní úpravy musí být lhůta alespoň pětidenní (č. 4 čl. 231 ruského trestního řádu).<sup>218</sup> Ruská právní úprava tedy poskytuje poškozenému oproti české právní úpravě delší dobu na přípravu. V průběhu hlavního líčení v českém trestním řízení má poškozený právo klást vyslychaným osobám otázky (§ 215 odst. 1 českého trestního řádu). Toto právo má poškozený i v ruském trestním řízení, kdy č. 1 čl. 275 ruského trestního řádu během hlavního líčení umožňuje klást obžalovanému otázky mimo jiné subjektům řízení na straně obžaloby, mezi které řadíme také poškozeného. Ze znění ustanovení č. 3 čl. 278 ruského trestního řádu pak dovozujeme, že poškozený může klást otázky i svědkovi („*První klade otázky svědkovi ta strana, na žádost které byl přizván na soudní jednání. Soudce klade otázky svědkovi po jeho výslechu stranami.*“).<sup>219</sup> Česká a ruská právní úprava je v tomto ohledu tedy obdobná. Právní úpravy obou států taktéž dávají poškozenému v rámci hlavního líčení dostatek možností se v jeho průběhu k věci vyjádřit. V české právní úpravě se tak děje např. prostřednictvím práva na závěrečnou řeč (§ 216 odst. 2 českého trestního řádu). V ruském trestním procesu má při hlavním líčení poškozený možnost vyjádřit se k věci prostřednictvím svého práva vystupovat v soudních debatách (b. 15 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu).

Jak v českém, tak ruském trestním řízení má poškozený pochopitelně **právo podat odvolání** proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Ruský trestní řád toto právo upravuje v č. 1 čl. 389.1, kde právo podat odvolání poskytuje mimo jiné také poškozenému. V české právní úpravě má poškozený právo podat odvolání podle § 246 odst. 1 písm. d) českého trestního řádu, avšak v českém trestním řízení má toto právo pouze poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení způsobeného trestným činem. V ruské právní úpravě má toto právo každý poškozený, ruská právní úprava je tedy v tomto ohledu širší než úprava česká. V českém trestním řízení může poškozený podat odvolání jen pro nesprávnost výroku, který se týká náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, popř. toho, že takový výrok nebyl učiněn nebo pro porušení ustanovení o řízení rozsudku předcházejícím, pokud mohlo toto porušení způsobit nesprávnost výroku nebo to, že výrok chybí (§ 246 odst. 2 českého trestního řádu). V ruském trestním řízení poškozený ohledně důvodů podání odvolání takto omezen není. Omezení je stanoveno pouze pro občanskoprávního žalobce (o kterém budu hovořit níže), jež může napadnout soudní rozhodnutí pouze v té části, která se týká občanskoprávní žaloby.

---

<sup>218</sup> CHEKULAEV, D., P. *Poterpevshiy: dostup k pravosudiyu i kompensaciya prichinenogo usherba*, Moskva: Yurlitinform, 2006, s. 93. ISBN 978-5-93295-224-5.

<sup>219</sup> Č. 3, čl. 278 ruského trestního řádu.



Mezi další práva poškozeného, společně jak pro české tak pro ruské trestní řízení, kterým se však již z výše uvedených důvodů nebudu věnovat, by se dalo uvést např. právo na informace o průběhu trestního řízení (které se projevuje prostřednictvím jednotlivých práv na doručování příslušných rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení nebo vyrozumění o učiněných úkonech) nebo právo na náhradu nákladů spojených s účastí v trestním řízení a jiná práva.

#### 6.2.2. Práva, kterými poškozený disponuje v ruském trestním řízení, nikoliv však v českém

V ruském trestním řízení má poškozený podle b. 2 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu právo svědčit, tedy **být vyslechnut**, a to jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem. Toto právo v plném rozsahu odpovídá zájmům poškozeného a procesní funkci, kterou poškozený plní.<sup>220</sup> Role poškozeného je stejně tak v českém i v ruském trestním řízení významná v tom, že poškozený vystupuje taktéž jako svědek trestného činu a v souvislosti s tím má jeho výpověď podstatný význam při odhalení a spravedlivém potrestání pachatele. Právo poškozeného být vyslechnut v ruském trestním řízení se projevuje povinností orgánů činných v trestním řízení vyslechnout poškozeného, pokud o to požádá. V českém trestním řízení může být poškozený taktéž vyslechnut jakožto svědek trestného činu, český trestní řád však neuvádí výslech poškozeného jako jeho výslovné právo.

V ruském trestním řízení má poškozený podle b. 9 č. 2 čl. 42 ruského trestního řádu právo s se svolením vyšetřovatele **účastnit vyšetřovacích úkonů** prováděných na jeho žádost nebo na žádost jeho zástupce. Mezi vyšetřovací úkony v ruském trestním řízení řadíme např. výslech, konfrontaci, prohlídku (osobní, domovní a jiných prostor), ohledání, prověrku na místě, vyšetřovací pokus aj.<sup>221</sup> Poškozený může požádat o provedení vyšetřovacího úkonu v případě, že podle jeho názoru vyšetřování postrádá důležité informace pro objasnění okolností trestného činu.<sup>222</sup> Pokud výsledek tohoto požadovaného vyšetřovacího úkonu může přinést poznatky významné pro objasnění trestného činu, je orgán činný v trestní řízení povinen žádosti poškozeného vyhovět. Oproti tomu česká právní úprava stanoví sice možnost účastnit se vyšetřovacích úkonů zmocněnci poškozeného dle § 51 odst. 2 českého trestního řádu, samotnému poškozenému však tato možnost v českém trestním řízení umožněna není.

V souvislosti s právy poskytovanými poškozenému ruským trestním řádem je taktéž nutno zmínit, že poškozený v ruském trestním řízení je **oprávněn sám podat mimořádný**

<sup>220</sup> CHEKULAEV, D., P. *Poterpevschiy: dostup k pravosudiyu i kompensaciya prichinenogo usherba*, Moskva: Yurlitinform, 2006, s. 66. ISBN 978-5-93295-224-5.

<sup>221</sup> Sledstvennie deistviya. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Следственные\\_действия](https://ru.wikipedia.org/wiki/Следственные_действия)

<sup>222</sup> Zayavlenie o provedenii sledstvennikh deystviy. In: *Pensiapro23.ru* [online]. 2018 [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://pensiapro24.ru/hodatajstva/hodatajstvo-o-provedenii-sledstvennyh-deystvij/>

**opravný prostředek**, tedy opravný prostředek proti rozhodnutí soudu, které již nabylo právní moci. Poškozený může podat jak dovolání (č. 1 čl. 401.2 ruského trestního řádu), tak dozorčí návrh (č. 1 čl. 412.1 ve spojení s č.1 čl. 401.2 ruského trestního řádu).<sup>223</sup> Ruský trestní řád zná i obnovu řízení. Řízení o obnově však může zahájit pouze státní zástupce. Podnět k tomuto zahájení může dát mimo jiné i jakýkoliv občan (č. 2 čl. 415 ruského trestního řádu), tedy taktéž poškozený. V českém trestním řízení poškozený nemá právo sám podat jakýkoliv mimořádný opravný prostředek. V této oblasti tedy ruský trestní řád poskytuje poškozenému podstatně širší okruh práv než trestní řád český.

### 6.2.3. Právo, kterým poškozený disponuje v českém trestním řízení, v ruském nikoliv

Významným právem, které poškozenému poskytuje český trestní řád, je **právo na bezplatnou pomoc** poskytovanou zmocněncem nebo pomoc za sníženou odměnu. Toto právo nemá poškozený vždycky, nýbrž pouze v případech, které stanoví § 51a českého trestního řádu. Mezi tyto případy řadíme situaci, kdy poškozený, kterému pachatel způsobil úmyslným trestným činem těžkou újmu na zdraví nebo který je pozůstalým po oběti, již byla trestným činem způsobena smrt, osvědčí, že nedisponuje dostatkem prostředků, aby si mohl náklady související s příbráním zmocněnce hradit sám. V takovém případě bude rozhodnuto na návrh poškozeného tak, že má poškozený nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Stejně bude rozhodnuto o návrhu poškozeného, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud se zároveň příbrání zmocněnce nejeví zjevně nadbytečným. Poškozený, který je mladší 18 let a zvláště zranitelná oběť mají navíc nárok, jestliže nejde o trestný čin zanedbání povinné výživy, na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně i když nebyly splněny podmínky podle § 51a odst. 1 trestního řádu (§ 51a odst. 2 trestního řádu). Ve srovnání s ruskou právní úpravou je česká právní úprava k poškozenému velmi štedrá, neboť ruský trestní řád příbrání zástupce poškozeného bezplatně nebo za sníženou odměnu podle obecného pravidla nepřipouští. Toto právo má poškozený v ruském trestním řízení jen výjimečně. Ruský trestní řád obsahuje jediné ustanovení, které se této problematice věnuje. Jedná se o ustanovení č. 2.1 čl. 45 ruského trestního řádu. Toto ustanovení stanoví, že v případě nezletilého, který nedosáhl 16 let a proti kterému byl spáchán trestný čin proti pohlavní nedotknutelnosti nezletilého, je zastoupení advokátem zajištěno orgány činnými v trestním řízení a náklady na takové zastoupení jsou hrazeny z veřejných prostředků. Kromě této výjimky poškozený právo na bezplatné zastoupení

---

<sup>223</sup> Nadzornaya zhaloba na prigovor suda. In: *Pershickow.ru* [online]. 2012 [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <http://pershickow.ru/nadzornaya-zhaloba-na-prigovor-suda>

nebo zastoupení za sníženou odměnu nemá. V případě ruské právní úpravy tím dochází k určité nerovnováze oproti postavení podezřelého/obviněného/obžalovaného, neboť v jeho případě ruský trestní řád bezplatné zastoupení připouští (č. 5 čl. 50 ruského trestního řádu). Poškozený však může jen využít služeb zástupce pouze na své vlastní náklady, popř. zastupovat v řízení své vlastní zájmy sám.

V této oblasti by se dle mého názoru mohla ruská právní úprava inspirovat českou, neboť právo na bezplatnou pomoc nebo pomoc za sníženou odměnu je velmi významným právem poškozeného, který nedisponuje dostatkem finančních prostředků.

#### 6.2.4. Insitut soukromé žaloby

Odděleně uvádím právo poškozeného, které v českém právním řádu nenalezneme a které je považováno v ruské právní úpravě v souvislosti s poškozeným za velmi podstatné. Je jím právo poškozeného vystupovat v postavení soukromého žalobce. Institut soukromé žaloby existuje vedle institutu veřejné žaloby<sup>224</sup> a veřejno-soukromé žaloby. Pojem soukromého žalobce upravuje č. 1 čl. 43 ruského trestního řádu: „*Soukromým žalobcem je osoba, která podala žalobu na soud v trestní věci soukromé žaloby způsobem stanoveným v čl. 318 tohoto trestního řádu a která podporuje žalobu na soudě.*“ Právem podat takovou žalobu disponuje jak sám poškozený, tak i jeho zákonný zástupce a zástupce (b. 59 čl. 5 ruského trestního řádu).<sup>225</sup> Soukromou žalobu však nemůže podat poškozený vždy, nýbrž jen v případě, že byly spáchány určité trestné činy. Jedná se konkrétně o trestný čin úmyslného způsobení lehkého ublížení na zdraví (č. 1 čl. 115 ruského trestního zákoníku), zbití osobou podrobenou správnímu trestu (čl. 116.1 ruského trestního zákoníku) a pomluvy (č. 1 čl. 128.1 ruského trestního zákoníku). Vyjmenované trestné činy lze považovat za trestné činy „lehké“ závažnosti, které nepředstavují nebezpečí pro společnost a pro stát. Trestní věci ohledně těchto trestných činů se zároveň považují za trestní věci soukromé žaloby a trestní řízení v jejich případě může být zahájeno toliko z iniciativy poškozeného, popř. jeho zástupce. (č. 2 čl. 20 ruského trestního řádu).

Rozdíl mezi právním postavením soukromého žalobce a právním postavením poškozeného, který není soukromým žalobcem, spočívá v tom, že zákon poskytuje dané osobě právo samostatně podporovat žalobu před soudem.<sup>226</sup> Nutno ještě podotknout, že v případě soukromé žaloby se nekoná přípravné řízení, žaloba poškozeného se podává přímo soudu.

<sup>224</sup> Veřejná žaloba – základní forma obžaloby. Uskutečňuje se jménem a v zájmu státu, nezávisle od vůle jiných osob.

<sup>225</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 341. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>226</sup> Vidy obvinenia i ugovnogo presledovania. In: *Lektsii.org* [online]. 2015 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://lektsii.org/1-49357.html>

Postavení soukromého žalobce přitom poškozený nezískává v okamžiku podání žaloby na soud, nýbrž ve chvíli, kdy soud uvedenou žalobu přijme (č. 7 čl. 318 ruského trestního řádu).<sup>227</sup> Svoji právní povahou je žaloba poškozeného analogická aktu obžaloby a má za následek předání obviněného soudu.

Jako každý žalobce, i soukromý má povinnost dokazovat žalobu. Pouze na něm leží dle č. 2 čl. 14 ruského trestního řádu břemeno vyvrácení argumentů obžalovaného o své nevině. Pro realizaci těchto povinností, jsou soukromému žalobci kromě práv stanovených v čl. 42 ruského trestního řádu poskytnuta také v souladu s č. 2 čl. 43 ruského trestního řádu práva analogická právům veřejného žalobce. Jedná se např. o práva předkládat důkazy, účastnit se jejich zkoumání, předkládat soudu svůj názor na opodstatněnost žaloby, předkládat soudu návrhy ohledně aplikace trestního zákona a uložení trestu obžalovanému (č. 5 čl. 246 ruského trestního řádu). Ohledně předkládání důkazů v soudním zasedání neexistují pro poškozeného (soukromého žalobce) žádné výjimky, pouze on samostatně nese břemeno dokázání viny obžalovaného a taktéž s tím spojené výdaje. Zákon nebere v úvahu, že u poškozeného mohou nastat objektivní potíže ohledně shromažďování důkazů a poškozený jakožto soukromý žalobce nemá možnost obracet se o pomoc k orgánům činným v trestním řízení.<sup>228</sup> V tomto případě tedy lze dle mého názoru považovat postavení poškozeného jakožto soukromého žalobce za poněkud složitější.

Poškozený jako soukromý žalobce má dále právo změnit žalobu, pokud tím nezhorší postavení obžalovaného a nenaruší jeho právo na obhajobu, a taktéž právo upustit od žaloby (č. 5 čl. 321 ruského trestního řádu) a do odebrání se soudu k závěrečné poradě taktéž právo smířit se s obžalovaným (č. 2 čl. 20 ruského trestního řádu). V případě upuštění od žaloby nebo smíření se s obžalovaným se trestní řízení zastavuje.

### **6.2.5. Institut soukromo-veřejné žaloby**

Jak již bylo zmíněno výše, vedle institutu veřejné a soukromé žaloby dále v ruském trestním řízení existuje institut soukromo-veřejné žaloby. Stejně jako v případě soukromé žaloby i v případě soukromo-veřejné žaloby může být trestní řízení zahájeno pouze z iniciativy poškozeného nebo jeho zástupce (č. 3 čl. 20 ruského trestního zákoníku). Další vývoj trestního procesu však již na vůli poškozeného nezávisí,<sup>229</sup> neboť trestní řízení je nadále vedeno veřejným

---

<sup>227</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 341. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>228</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 341-342. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>229</sup> Vidy obvinenia i ugovnogo presledovania. In: *Lektsii.org* [online]. 2015 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://lektsii.org/1-49357.html>

způsobem. Stejně jako veřejnou žalobu i soukromo-veřejnou žalobu na soudu podporuje nikoliv poškozený, nýbrž státní zástupce.<sup>230</sup>

Obdobně jako u soukromé žaloby i v případě soukromo-veřejné žaloby může být žaloba poškozeným podána, jen pokud byly spáchány určité trestné činy. Jestliže se jednalo v případě soukromé žaloby o trestné činy „lehké“ závažnosti, pak v případě soukromo-veřejné žaloby se jedná o trestné činy „střední“ nebo „lehké“ závažnosti, v jejichž důsledku byla porušena práva občanů a/nebo organizací.<sup>231</sup> Řadí se mezi ně např. trestný čin znásilnění (č. 1 čl. 131 ruského trestního zákoníku), porušení nedotknutelnosti soukromí (č. 1 čl. 137 ruského trestního zákoníku), porušení nedotknutelnosti obydlí (č. 1 čl. 139 ruského trestního zákoníku) a další trestné činy např. podvodu v oblasti pojištění (čl. 159.5 ruského trestního zákoníku) aj.

Zastavení trestního řízení v případě soukromo-veřejné žaloby taktéž nezávisí na vůli poškozeného. Trestní řízení nelze zastavit ani pokud poškozený upustil od žaloby, ani pokud se usmířil s obviněným. Zastavení trestního řízení závisí čistě na souhlasu soudu.<sup>232</sup>

#### 6.2.6. Institut občanskoprávní žaloby

V ruském trestním řízení existují v podstatě jen dva způsoby, jakými poškozený může docílit náhrady újmy způsobené trestným činem. Jedním z nich je dobrovolné nahrazení újmy ze strany pachatele. Druhý, a logicky i častější způsob, je podání občanskoprávní žaloby.

Ruská právní úprava institutu občanskoprávní žaloby vychází z konstrukce tzv. spojeného procesu. To znamená, že občanskoprávní otázka se „spojí“ s trestní věcí a je řešena v rámci téhož procesu jedním a týmž soudem. Základem obžaloby a občanskoprávní žaloby je totiž jeden a tentýž skutek jedné a téže osoby, popř. osob. Tato konstrukce vychází z toho, že skutek, který je podle trestního práva kvalifikován jako trestný čin, může zároveň zasahovat i do subjektivních občanských práv<sup>233</sup> určitých osob. V takovém případě tento skutek není tedy jen trestným činem ve smyslu trestního práva, nýbrž taktéž občanskoprávním deliktem ve smyslu práva občanského.<sup>234</sup>

---

<sup>230</sup> Sledstvennie deistviya. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Обвинение>

<sup>231</sup> KHRABROV, O. Vozbuzhdenie i prekrashhenie del na osnove publicnogo obvineniya. In: *Lexconsult.online* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://lexconsult.online/9169-vozbuzhdenie-prekrashhenie-del-publicnogo-obvineniya>

<sup>232</sup> KHRABROV, O. Vozbuzhdenie i prekrashhenie del na osnove publicnogo obvineniya. In: *Lexconsult.online* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://lexconsult.online/9169-vozbuzhdenie-prekrashhenie-del-publicnogo-obvineniya>

<sup>233</sup> Subjektivní občanská práva v ruském právu znamenají možnost určitého chování subjektů občanskoprávních vztahů.

<sup>234</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 396-397. ISBN 978-5-8354-1335-5.

S takovýmto spojením se samozřejmě pojí otázka příslušnosti soudu, který se má občanskoprávní žalobou zabývat. Takovým soudem je v každém případě soud trestní. Občanskoprávní žaloba má ve vztahu k trestní věci vždy akcesorický charakter.<sup>235</sup>

Institut občanskoprávní žaloby má dispozitivní charakter. To, zda bude podána, závisí na vůli osoby, která disponuje právem tuto žalobu podat. Jinými slovy, orgány činné v trestním řízení nemohou nikoho přiznat občanskoprávním žalobcem z moci úřední.<sup>236</sup> Obdobně v české právní úpravě může být obžalovanému uložena povinnost nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení jen na návrh poškozeného podle § 43 odst. 3 trestního řádu. S dispozitivností občanskoprávní žaloby souvisí také skutečnost, že občanskoprávní žalobce má právo kdykoliv (nejpozději do momentu, kdy se soud odebere k závěrečné poradě) vzít žalobu zpět. Taktéž poškozený v českém trestním řízení může vzít svůj návrh zpět.<sup>237</sup>

Základem občanskoprávní žaloby v ruském trestním řízení je újma, a to majetková nebo nemajetková (v případě právnických osob jen majetková). Co se týče fyzické újmy, ta základem občanskoprávní žaloby být nemůže. Důvodem je mimo jiné značná komplikovanost při dokazování. O náhradě fyzické újmy přísluší rozhodnout soudu v občanskoprávním řízení. Nutno však podotknout, že fyzická újma může nepřímo způsobit majetkovou újmu (např. náklady na léčení) nebo újmu nemajetkovou, které v takovém případě mohou být základem občanskoprávní žaloby.<sup>238</sup> Naproti tomu v českém adhezním řízení může soud rozhodnout i o nároku poškozeného přímo vyplývajícím ze skutečnosti, že bylo poškozenému trestným činem ublíženo na zdraví. Soud tak může rozhodnout např. o peněžité náhradě za vytrpěnou bolest. V tomto ohledu je tedy pozice poškozeného v českém adhezním řízení výhodnější, než pozice občanskoprávního žalobce.

Základem občanskoprávní žaloby je rovněž skutečnost, že příslušná újma musela být bezprostředně způsobena trestným činem. Občanskoprávní žalobu pak tedy může podat pouze fyzická nebo právnická osoba, které byla tímto trestným činem způsobena majetková nebo nemajetková újma (č. 1 čl. 44 ruského trestního řádu).

Pokud jsou splněny všechny podmínky podání občanskoprávní žaloby, vyšetřovatel nebo soudce vydá rozhodnutí o přiznání osoby, která občanskoprávní žalobu podala,

---

<sup>235</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 398. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>236</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 399. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>237</sup> Město Sokolov. Jaká mám práva v pozici poškozeného u orgánů činných v trestním řízení? In: *Bezpecne.sokolov.cz* [online]. 2009 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <http://bezpecne.sokolov.cz/www/script/main.php?p?ac=stranka&id=418&menu=418>

<sup>238</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 401-402. ISBN 978-5-8354-1335-5.

občanskoprávním žalobcem. Občanskoprávní žaloba je od toho momentu považována za oficiálně podanou.<sup>239</sup> Stejně jako poškozený v českém adhezním řízení, tak občanskoprávní žalobce v trestním řízení ruském nenese důkazní břemeno.

Práva občanskoprávního žalobce se do jisté míry shodují s právy poškozeného, který jako občanskoprávní žalobce nevystupuje. Na rozdíl od tohoto poškozeného jsou však v případě občanskoprávního žalobce (jak již bylo uvedeno výše) patrná jistá omezení, která souvisejí s faktem podání občanskoprávní žaloby. Tato omezení se projevují např. v tom, že občanskoprávní žalobce se může seznámit po skončení přípravného řízení nikoliv se všemi materiály trestní věci, ale pouze s těmi, které se týkají podané občanskoprávní žaloby. Dále může občanskoprávní žalobce napadnout rozsudek odvoláním taktéž jen v té části, která se týká občanskoprávní žaloby aj.<sup>240</sup>

Občanskoprávní žaloba v ruském trestním řízení je ve většině případů podávána v přípravném řízení. Soud se jí však zabývá v hlavním líčení. Dle obecného pravidla je v hlavním líčení požadována účast občanskoprávního žalobce, popř. jeho zástupce. Jeho nepřítomnost je důvodem k tomu, že se soud nebude žalobou zabývat (č. 3 čl. 250 ruského trestního řádu). Ruský trestní řád zná jen tři případy,<sup>241</sup> kdy je v hlavním líčení možná nepřítomnost občanskoprávního žalobce.<sup>242</sup> V tomto ohledu je tedy dle mého názoru česká právní úprava pro poškozeného příznivější, neboť jeho nepřítomnost na hlavním líčení nebrání rozhodnutí o jeho nároku. Soud v případě nepřítomnosti poškozeného pouze přečte návrh poškozeného ze spisového materiálu.

Stejně jako v českém adhezním řízení je i při rozhodování o občanskoprávní žalobě soud vázán návrhem poškozeného, tzn. nemůže přisoudit více, než bylo požadováno. Rozhodování o občanskoprávní žalobě se koná spolu s rozhodováním o trestní věci a je vydáno jediné rozhodnutí – rozsudek. V tomto rozsudku musí soud objasnit, zda bylo občanskoprávní žalobě vyhověno, ve prospěch koho a v jakém rozsahu.<sup>243</sup> Stejně jako v případě českého adhezního řízení i v ruském trestním řízení může být občanskoprávní žalobě vyhověno pouze tehdy, jestliže byl vydán odsuzující rozsudek. Pokud osoba nebyla uznána vinou z trestného činu, pak jí nelze

---

<sup>239</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 408. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>240</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 343. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>241</sup> Na žádost občanskoprávního žalobce nebo jeho zástupce (b. 1 č. 2 čl. 250 ruského trestního řádu), pokud občanskoprávní žalobu podporuje státní zástupce (b. 2 č. 2 čl. 250 ruského trestního řádu) a pokud obžalovaný plně souhlasí s podanou občanskoprávní žalobou (b. 3 č. 2 čl. 250 ruského trestního řádu).

<sup>242</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 413. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>243</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 414. ISBN 978-5-8354-1335-5.

uložit povinnost náhrady příslušné újmy. Byl-li tedy vydán osvobozující rozsudek, má soud dvě možnosti. První z nich je možnost, že soud žalobu zamítne. Takto soud rozhodne v případě, že se skutek kvalifikovaný jako trestný čin vůbec nestal, nebo pokud ho nespáchal obžalovaný (b. 1, 2 č. 2 čl. 302 ruského trestního řádu). V takovém případě vzniká překážka věci rozhodnuté, což vylučuje možnost domáhat se náhrady způsobené újmy v občanskoprávním řízení. Druhou možností je, že soud se občanskoprávní žalobou vůbec nebude zabývat. Tato možnost se týká situace, kdy byl vynesena osvobozující rozsudek z důvodu, že skutek, pro který bylo trestní řízení vedeno, není trestným činem (b. 3 č. 2 čl. 302 ruského trestního řádu). Občanskoprávní žaloba v této situaci zůstává nerozhodnuta a náhrada příslušné újmy tedy může být vymáhána v rámci občanskoprávního řízení.<sup>244</sup>

V případě odsuzujícího rozsudku v ruském trestním řízení je soud povinen občanskoprávní žalobě vyhovět, anebo ji zamítnout.<sup>245</sup> Stejně jako v českém adhezním řízení i zde může soud občanskoprávní žalobě vyhovět jen zčásti. Zásadním rozdílem mezi českou a ruskou právní úpravou je však to, že v českém adhezním řízení soud nikdy nemůže o nároku poškozeného rozhodnout tak, že by jej zamítl.

V ruském trestním řízení může nastat situace, kdy soud považuje občanskoprávní žalobu za dostatečně podloženou, avšak setkává se s nejasnostmi ohledně rozsahu náhrady způsobené újmy, tj. konkrétní sumy. V takovém případě soud může v základu vyhovět občanskoprávní žalobě a otázku rozsahu povinnosti náhrady příslušné újmy předat civilnímu soudu. Ten poté rozhoduje pouze o konkrétním rozsahu náhrady příslušné újmy.<sup>246</sup>

Jako zajímavou odlišnost od českého adhezního řízení lze zmínit skutečnost, že v ruském trestním řízení nemůže být poškozenému (občanskoprávnímu žalobci) přiznána náhrada ušlého zisku. Občanskoprávní žalobce může požadovat toliko náhradu skutečné škody. Náhradu ušlého zisku může poškozený požadovat v řízení ve věcech občanskoprávních.

### **6.3. Shrnutí komparace ruské a české právní úpravy postavení poškozeného**

Pro shrnutí komparace české a ruské právní úpravy poškozeného bych chtěla uvést, že v české i ruské právní úpravě je postavení poškozeného vzájemně porovnatelné, ačkoliv vyskytují se určité odlišnosti. Podle ruské právní úpravy je jednou z podmínek, aby osoba mohla být považována za poškozeného, přijetí usnesení o přiznání postavení poškozeného. V české

---

<sup>244</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 415. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>245</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 416. ISBN 978-5-8354-1335-5.

<sup>246</sup> GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017, s. 416. ISBN 978-5-8354-1335-5.



právní úpravě je ohledně přiznání postavení poškozeného vydáván pouze neformální přípis. Z této skutečnosti v podstatě vyplývá, že v ruském trestním řízení se osoba, která se domáhá přiznání postavení poškozeného, nachází v tomto ohledu ve výhodnější pozici, neboť jestliže ji příslušný orgán odmítne přiznat postavení poškozeného, může se proti tomuto rozhodnutí ohradit stížností, což v případě českého trestního řízení možné není. Případné přijetí procesní úpravy, dle které by příslušné orgány rozhodovali o přiznání postavení poškozeného usnesením, proti kterému by byla přípustná stížnost, dle mého názoru stojí za úvahu.

Co se týče procesních práv poškozeného, pak je ruská i česká právní úprava v mnoha případech, až na některé drobné výjimky, poměrně analogická. Ruský a český trestní řád poskytuje poškozenému velký počet obdobných procesních práv, ze kterých vyplývá i obdobné postavení v trestním řízení. Jisté rozdíly však jsou přece jen patrné.

Jako příklad práv, kterými poškozený v českém trestním řízení oproti ruskému trestnímu řízení nedisponuje, lze zmínit právo účastnit se vyšetřovacích úkonů prováděných na jeho žádost nebo na žádost jeho zástupce. Poškozený je obvykle ten, kdo je trestným činem nejvíce dotčen a právo být osobně přítomen na vyšetřovacích úkonech mu dle mého názoru může pomoci získat větší přehled o tom, jakým směrem se vyšetřování tohoto trestného činu ubírá. Další právo poškozeného, které je v mé práci zdůrazněno a které se v českém trestním řízení nevyskytuje, je právo sám podat mimořádný opravný prostředek. Jak je obecně známo, poškozený má zájem na spravedlivém vyslovení viny a potrestání pachatele, čemuž může podáním mimořádného opravného prostředku značně dopomoci dokonce i poté, co napadený rozsudek již nabyl právní moci.

Mezi práva, kterými disponuje poškozený v české právní úpravě, nikoliv však v ruské, jsem zařadila právo jediné, a to právo na bezplatnou pomoc, poskytovanou zmocněncem nebo pomoc za sníženou odměnu. V české právní úpravě má při splnění příslušných podmínek toto právo každý poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. V ruské právní úpravě poškozený toto právo podle obecného pravidla nemá vůbec, což považuji v porovnání s českou právní úpravou za velmi zásadní nedostatek. Poškozený je osobou, která se trestního řízení neúčastní ze své vlastní vůle, a pokud nedisponuje dostatkem finančních prostředků, pak po ní dle mého názoru nelze spravedlivě požadovat, aby náklady na právní zastoupení hradila sama. Bez právního zastoupení může být poškozený zkrácen o možnost uplatňovat plnohodnotně svá práva v trestním řízení. V tomto ohledu tedy považuji českou právní úpravu oproti ruské za plně vyhovující a domnívám se, že by se v tomto ohledu mohla ruská právní úprava českou inspirovat.

Jako zásadní rozdíl od české právní úpravy je třeba zmínit skutečnost, že ruská právní úprava se snaží o odlehčení justičního systému prostřednictvím institutů soukromé žaloby a soukromo-veřejné žaloby. Jedná se o situace, kdy ohledně vybraných trestných činů může být trestní řízení zahájeno pouze s iniciativy poškozeného (popř. jiných oprávněných osob).

Institut soukromé žaloby dává poškozenému možnost vzít do jisté míry trestní řízení do vlastních rukou a zásadním způsobem tak přispět k řádnému odsouzení a potrestání pachatele tím, že bude sám před soudem podporovat žalobu. S posílením práv poškozeného je však přirozeně spojena vyšší odpovědnost. Pokud bychom tedy měli uvažovat o možnosti zařazení institutu soukromé žaloby do českého trestního řízení, nabízí se i otázka zda by poškozený v postavení soukromého žalobce nebyl svým způsobem znevýhodněn, když uvážíme, že pouze na něm leží břemeno dokázání viny obviněného. Jedná se hlavně o případy, kdy proti němu stojí podstatně majetnější obviněný, který si může dovolit kvalitnější právní zastoupení. I přesto se domnívám, že by zařazení obdobného institutu do české právní úpravy znamenalo zajímavou možnost pro poškozeného ohledně určitého vlivu na řízení a taktéž by mohlo pomoci poškozenému dosáhnout osobního zadostiučinění tím, že tak významnou měrou přispěje k odsouzení a potrestání pachatele. Zároveň podotýkám, že by dle mého názoru v případě soukromé žaloby bylo vhodné připuštění možnosti státního zástupce věc převzít v případě, že bylo zjištěno také zasažení veřejného zájmu.

Za poněkud mírnější považuji institut veřejno-soukromé žaloby, kdy trestní řízení může být zahájeno jen z iniciativy poškozeného (popř. jeho zástupce), dále je však již vedeno veřejným způsobem, tzn. žaloba je na soudu podporována státním zástupcem, nikoliv poškozeným. Dovolím si v této souvislosti odkázat na podkapitolu 4.1.1., která je věnována právu poškozeného vyjádřit souhlas s trestním stíháním a ve které je zmíněn návrh *de lege ferenda* ohledně zavedení (v případě méně závažných deliktů) institutu trestního stíhání na návrh oprávněné osoby, ke kterému se přikláním spíše než k veřejno-soukromé žalobě, ačkoliv jsou oba instituty dle mého názoru založeny na obdobné filosofii.

Zatímco v české právní úpravě se o návrhu poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení rozhoduje v adhezním řízení, v ruské právní úpravě je k tomuto účelu určen institut občanskoprávní žaloby. Ačkoliv je tento institut konstruován na odlišných základech tzv. „spojeného procesu“, je dle mého názoru s adhezním řízením porovnatelný. V obou případech může být o náhradě příslušné újmy rozhodnuto pouze na návrh poškozeného (občanskoprávního žalobce) a příslušná náhrada může být přiznána jen v případě, že byl vydán odsuzující rozsudek. Za nevýhodu oproti českému adheznímu řízení však považuji skutečnost, že na základě občanskoprávní žaloby nelze přiznat náhradu fyzické újmy. Zásadní

odlišností je také to, že občanskoprávní žaloba může být soudem zamítnuta a poškozený se poté již nemůže obrátit na civilní soud ani jinak dosáhnout uspokojení svých požadavků. V českém trestním řízení soud nárok poškozeného zamítnout nemůže, a pokud neuloží povinnost nahradit poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, pak poškozeného vždy odkáže na občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení, což poškozenému poskytuje šanci domoci se alespoň zde svého práva. V tomto ohledu je tedy dle mého názoru rozhodování v adhezním řízení podle české právní úpravy pro poškozeného příznivější.

## Závěr

Předmětem mé diplomové práce bylo téma Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana. V úvodu byl čtenář seznámen s vývojem této právní úpravy již od dob Rakouska-Uherska, kdy se postupem času práva poškozeného zužovala a jiná naopak rozšiřovala nebo docházelo k rušení a též zavádění nových institutů. Jako jednu z významných změn lze uvést skutečnost, že poškozený již nemůže vystupovat v trestním řízení jako žalobce, což z jedné strany lze pochopit, z druhé strany dle mého názoru poškozený přichází o možnost se více aktivně podílet na trestním řízení a na odsouzení a potrestání pachatele.

V současné právní úpravě je pojetí poškozeného zakotveno v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který přitom obsahuje jak pozitivní vymezení poškozeného, tak i vymezení negativní. Za velmi důležité považuji odlišení tohoto pojmu od pojetí oběti trestné činnosti. Odlišné chápání pojmu oběti trestné činnosti jakožto subjektu zvláštní péče ze strany státu se projevuje ve zvláštním přístupu k oběti, který je poměrně uspokojivě odražen v právní úpravě oběti trestného činu a jejích práv.

Právní úprava poskytuje v trestním řízení poškozenému poměrně rozsáhlé množství procesních práv, která má možnost poškozený využít pro dosažení svých zájmů. Některá z těchto práv však i dnes vyzývají k polemice. Nejednoznačnou se jeví otázka ohledně práva poškozeného na vzdání se svých procesních práv a jeho vztahu k ustanovení § 46 trestního řádu, které upravuje povinnost orgánů činných v trestním řízení poučit poškozeného o jeho právech a taktéž se odlišují názory odborníků na možnost poškozeného vzdát se jen části svých procesních práv. Prostor pro diskusi je otevřen také ve vztahu k právu poškozeného vyjádřit v určitých případech souhlas s trestním stíháním. Ve své práci upozorňuji na nedostatky tohoto institutu a připojuji návrh právní úpravy *de lege ferenda* ohledně zavedení institutu trestního stíhání na návrh oprávněné osoby. V rámci kapitoly o právech poškozeného je pozornost věnována taktéž situaci, kdy poškození v trestním řízení uplatňují svá práva prostřednictvím společného zmocněnce a která též nabízí prostor pro možnosti zdokonalení její právní úpravy.

Adhezní řízení je velice významnou částí trestního řízení, neboť právě zde je soudem rozhodováno o povinnosti nahradit poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení. Právní úpravu tohoto institutu považuji s ohledem na poškozeného za poměrně vyhovující, ačkoliv na jistý nedostatek znevýhodňující postavení poškozeného ve své práci upozorňuji, a to na absenci ustanovení, které by řešilo zmeškání lhůty k uplatnění nároku poškozeného z důvodu pochybení orgánů činných v trestním řízení. Oproti právní úpravě adhezního řízení větší počet nedostatků ve vztahu k poškozenému vykazuje v praxi hojně

užívaný institut a tím je trestní příkaz. Jako možnost zhojení těchto nedostatků jsem si ve své práci dovolila uvést návrhy de lege ferenda, tedy např. zařazení do právní úpravy povinnosti soudu informovat poškozeného o tom, že bude ve věci vydán trestní příkaz nebo zavedení práva poškozeného na podání odporu proti trestnímu příkazu. Součástí mé práce je i část věnovaná třem typům odklonů v trestním řízení, v rámci kterých lze zdůraznit značně výhodnější postavení poškozeného, než je tomu ve standardním řízení, ačkoliv i v současnosti také zůstává nejednoznačně zodpovězenou otázkou, co vlastně pojem „odklon“ znamená a které instituty pod něj lze podřadit.

Jedním z cílů mé práce bylo též porovnání české právní úpravy postavení poškozeného s právní úpravou zahraniční. Mojí volbou byla právní úprava ruská, neboť, jak již uvádím v úvodu, v minulosti byl patrný jistý sovětský vliv na českou právní úpravu trestního řízení. Z tohoto důvodu považuji za velice zajímavé se této problematice věnovat z pohledu současné právní úpravy. Právní úpravy obou států jsou na velmi dobré úrovni a poskytují poškozenému poměrně rozsáhlý katalog procesních práv. V některých případech je však česká právní úprava pro poškozeného výhodnější, např. co se týče práva na bezplatnou pomoc zmocněnce nebo pomoc za sníženou odměnu. Naopak za inspirativní v ruském trestním řízení považuji mimo jiné úpravu tzv. soukromé žaloby, na základě které je poškozenému umožněno určitým způsobem převzít trestní stíhání a aktivně se podílet na trestním řízení a na odsouzení a potrestání pachatele. Svým způsobem by se tento institut dal porovnat s právní úpravou podle trestního řádu z roku 1873, kdy bylo poškozenému umožněno vystupovat v trestním řízení jako žalobce. Přestože s sebou tento institut nese určité nevýhody, mezi které patří přirozeně vyšší odpovědnost (poškozený v takovém případě sám nese břemeno dokázání viny obžalovaného a s tím spojené výdaje), domnívám se, že zavedení obdobného institutu do české právní úpravy stojí za úvahu, zejména s ohledem na přijetí nového trestně procesního kodexu.

## Seznam zkratk

Trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
Trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
Zákon o obětech trestných činů	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
Občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
O.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Zákon o obchodních korporacích	zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech
Český trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
Ruský trestní řád	ugolovno-processualniy kodeks Rossiyskoy Federacii

Ruský trestní zákoník

ugolovniy kodeks Rossiyskoy Federacii

Ruský občanský zákoník

grazhdanskiy kodeks Rossiyskoy  
Federacii

## Seznam použitých zdrojů

### Odborná literatura

CÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 1982.

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.

GOLOVKO, L. V. *Kurs ugolovnogo processa*, 2-e izdanie ispravlennoe, Moskva: Statut, 2017. ISBN 978-5-8354-1335-5.

GŘIVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1107-4.

CHEKULAEV, D., P. *Poterpevshiy: dostup k pravosudiyu i kompensaciya prichinenogo usherba*, Moskva: Yurlitinform, 2006. ISBN 978-5-93295-224-5.

JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 52. ISBN 978-80-87576-39-7.

JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-39-7.

JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80718-4618-X.

JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-106-9.

JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-302-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-7502-278-3.

KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské, hledě k osnově sjednoceného trestního řádu československého z roku 1929*. Brno: Právník, 1930.

Kolektiv pracovníků kateder trestního práva právnických fakult Karlovy univerzity v Praze a Komenského univerzity v Bratislavě. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1958.



Kolektiv pracovníků kateder trestního práva právnických fakult v Praze a v Bratislavě. *Trestní řízení (nástin učebnice)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956.

KRONBERGER, F. *K reformě trestního řízení přípravného*. Praha: Knihovna věd právních a státních, 1928, č. 3.

KUKLÍK, J. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.

LÁTAL, J. *Poškozený v československém trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČSR, 1984, sv. 44.

LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: SEVT, 1994, sv. 54.

MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8.

RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád – komentář. I. díl*. Praha: Panorama, 1981.

RŮŽEK, A. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: ČSAV, 1964.

RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.

SOLNAŘ, V. a kol. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1963.

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

STORCH, F. *Řízení trestní rakouské*. I. díl. Praha: J. Otto, 1887.

ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

## **Odborné články**

HAVLIŠ, M. Několik poznámek k adheznímu řízení. *Socialistická zákonnost*. 1965, č. 10.

JELÍNEK, J. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, č. 1.

JELÍNEK, J. K novelám trestních kodexů v roce 1995. *Kriminalistika*. 1995, č. 4.

JELÍNEK, J. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu. *Kriminalistika*. 2002, č. 1.

JELÍNEK, J. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11–12.

JELÍNEK, J. Poškozený v trestním řízení po novele trestního řádu. *Čs. kriminalistika*. 1991, č. 2.

JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2.

LÁTAL, J. Účast poškozeného v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jednajícím v prvním (§17 TrŘ). *Právní praxe*. 1994, č. 6.

MIKULÁŠEK, L. Rozsah dokazování v adhezním řízení. *Právní obzor*. 1959, č. 10.

ROLENC, O. Několik poznámek k adheznímu řízení. *Socialistická zákonnost*. 1955, č. 9.

SUCHÝ, O. Odklon v trestním řízení. *Právník*. 1991, č. 3.

## **Soudní rozhodnutí**

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 289/12, zveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, svazek 67, č. 170.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 1.4.1974, sp. zn. Tzv 10/74, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 29/1974 tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 15. ledna 1973, sp. zn. 1 Tz 62/72, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 8/1974 tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 3.10.1985, pod č. j. 11 To 72/85, zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 50/1986 – II.

Rozhodnutí pléna a prezidia Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1967, sp. zn. Pls 3/67, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R III/196.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993, sp. zn. 7 To 116/1993.

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.12.2004, sp.zn. 4 Tz 171/2004.

Srov. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 3 To 489/2003, zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 18/2004.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 37/1997 tr.

Usnesení Nejvyšší soudu ze dne 19.1.2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 10/2012 tr.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.3.2016, sp. zn. I. ÚS 1745/15.

### **Další zdroje**

Grazhdanskiy kodeks Rossiyskoy Federacii.

In IUSTITIA, o.p.s. Zvlášť zranitelná oběť. In: *Matesvaprava.cz* [online]. 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://www.matesvaprava.cz/zvlast-zranitelna-obet#>

Isfic.Info. Chastniy obvinitel v ugolovnom processe. In: *Isfic.info* [online]. 2017 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://isfic.info/urpro/ugcou27.htm>

KHRABROV, O. Vozbuzhdenie i prekrashhenie del na osnove publichnogo obvineniya. In: *Lexconsult.online* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://lexconsult.online/9169-vozbuzhdenie-prekrashhenie-del-publichnogo-obvineniya>

KUČERA, M. Přiznání a odebrání postavení poškozeného v trestním řízení. In: *Epravo.cz* [online]. 22.2.2016 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/priznani-a-odebrani-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-rizeni-100513.html>

LOVĚTÍNSKÝ, V. Náhrada škody dle nového občanského zákoníku. *Legal News* [online]. 2013, 12 [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>

MENOUŠKOVÁ, K. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

Město Sokolov. Jaká mám práva v pozici poškozeného u orgánů činných v trestním řízení? In: *Bezpecne.sokolov.cz* [online]. 2009 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <http://bezpecne.sokolov.cz/www/script/main.php?ac=stranka&id=418&menu=418>

Nadzornaya zhaloba na prigovor suda. In: *Pershickow.ru* [online]. 2012 [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <http://pershickow.ru/nadzornaya-zhaloba-na-prigovor-suda>

PAPOUŠEK, J. *Reforma trestního řádu po roce 1989*. Brno, 2017. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy university, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Marek Fryšták.

PETŘÍČEK, L. K postavení poškozeného v trestním řízení. In: *Epravo.cz* [online]. 21. 10. 2003 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-rizeni-22115.html>

POLICIE ČR. Právo na zastupování zmocněncem, In: *Policie.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx>

POLICIE ČR. Práva obětí trestným činů a poškozených, In: *Policie.cz* [online]. 2019 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prava-obeti-trestnych-cinu-a-poskozenych.aspx>

Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (2001/220/SVV).

Sledstvennie deistviya. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Следственные\\_действия](https://ru.wikipedia.org/wiki/Следственные_действия)

Sledstvennie deistviya. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Обвинение>

SOUKUPOVÁ, Z. *Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

ŠÁMAL, P. *Trestní řád II: Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

Ugolovniy kodeks Rossiyskoy Federacii.

Ugolovno-processualniy kodeks Rossiyskoy Federacii.

Vidy obvinenia i ugolovnogo presledovania. In: *Lektsii.org* [online]. 2015 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://lektsii.org/1-49357.html>

VICHEREK, R. Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení. In: *Epravo.cz* [online]. 29. 10. 2014 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-95828.html>

Zákon č. 119/1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního (trestní řád), ve vyhlášeném znění.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve vyhlášeném znění.

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve vyhlášeném znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zayavlenie o provedenii sledstvenikh deistviy. In: *Pensiapro23.ru* [online]. 2018 [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://pensiapro24.ru/hodatajstva/hodatajstvo-o-provedenii-sledstvennyh-dejstvij/>

# Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana

## Abstrakt

Diplomová práce je věnována tématu poškozeného v trestním řízení a jeho ochrany a jeho procesním právům, kterými v trestním řízení disponuje. Práce je členěna do šesti kapitol.

První kapitola se zaměřuje na vývoj postavení poškozeného v českém právu. Počíná od rakousko-uherského trestního řádu č. 119/1873 ř. z., přes trestní řád z roku 1950, trestní řád z roku 1956, až po současně platný trestní řád č. 141/1961 Sb. V kapitole je pozornost věnována také novelizacím trestního řádu č. 141/1961 Sb., které se významným způsobem dotkly postavení poškozeného.

Druhá kapitola je věnována vymezení poškozeného jak pozitivnímu, tak negativnímu, včetně jeho rozdělení na poškozeného, který má v souladu s § 43 trestního řádu právo uplatnit nárok na náhradu škody vůči obviněnému, a může tedy mít postavení subjektu adhezního řízení, a na poškozeného, který toto právo nemá.

Kapitola třetí se zaměřuje na vymezení oběti trestné činnosti a jejímu odlišení od pojmu poškozeného. Pozornost je věnována taktéž specifickým právům, kterými oběť trestné činnosti disponuje, a vymezení tzv. zvlášť zranitelné oběti a jejím právům.

V kapitole čtvrté jsou představena práva poškozeného s jejich rozdělením na ta práva, která má každý poškozený, a na ta práva, kterými disponuje pouze poškozený podle § 43 odst. 3 trestního řádu. Část kapitoly je věnována též situaci, kdy poškození uplatňují svá práva prostřednictvím společného zmocněnce.

Kapitola pátá se týká adhezního řízení a zahrnuje podmínky řádného a včasného uplatnění nároku na náhradu škody, nemožnost uplatnění nároku poškozeným a rozhodování soudu v adhezním řízení. Pozornost je věnována též trestnímu příkazu a uspokojení nároku poškozeného v tzv. odklonech.

Kapitola šestá zahrnuje porovnání postavení poškozeného v české a ruské právní úpravě. Porovnáváno je vymezení poškozeného a taktéž jeho práva, která jsou rozdělena na práva, kterými poškozený disponuje jak v českém, tak v ruském trestním řízení a na ta práva, kterými poškozený disponuje jen v českém nebo jen v ruském trestním řízení. Odděleně je uveden institut soukromé žaloby, institut soukromo-veřejné žaloby a institut občanskoprávní žaloby.

**Klíčová slova: Poškozený, Náhrada škody, Ruská právní úprava poškozeného v trestním řízení**

# **An injured party in criminal proceedings and his/her protection**

## **Abstract**

This Master's thesis is devoted to the analysis of the procedural rights and protection afforded to the injured party in criminal proceedings. This Master's thesis is divided into six chapters.

The first chapter focuses on the analysis of the historical developments of the status of the injured party in criminal proceedings in the Czech law. The analysis commences with the Austro-Hungarian criminal procedural code no. 119/1873 Coll., the Czech Criminal code of 1950, its subsequent novelization in 1956 and the current Czech criminal code no. 141/1961 Coll., all the cited laws had a significant impact on the status of the injured party in criminal proceedings.

The second chapter is dedicated to defining the term injured party, both via a negative and positive definition. Furthermore emphasis is placed on the distinction between the definition of the injured party from the perspective of Article 43 of the criminal procedural code, as such an injured party has the right to claim damages against the accused defendant and thus such an injured party might concurrently have the status of a subject in adhesion proceedings, and the injured party which does not have a right to claim damages.

The third chapter is focused on defining the term "victim" of a criminal act and its distinction from the term injured party in criminal proceedings. Emphasis is placed on the specific rights that the victim of a crime is entitled to and the definition of so called particularly vulnerable victims and their specific rights.

The fourth chapter introduces the rights of the injured party, which are further subdivided into those rights that are possessed by every injured party and those rights that are possessed only by the injured party which meets the definition in accordance with Article 43 sec. 3 of the criminal procedural code. Part of the chapter is dedicated to the situation when there are multiple injured parties that are represented by a joint proxy.

Chapter five discusses the adhesion proceedings and further elaborates on the conditions that are necessary in order to properly and timely register a claim for damages, moreover elaborations are further focused on the decision making of the courts in adhesion proceedings and on scenarios when the injured party is due to various reasons unable to register a claim.

The sixth and last chapter is focused on the legal comparative analysis of the status of the injured person in criminal proceedings under Czech and Russian legislation. Compared is the definition of the injured party, as well as his rights, which are divided into those rights which the

injured party is entitled both under Czech and Russian law, and those rights which the injured party is entitled to under Czech or Russian law respectively. Separately discussed are the institutes of a private prosecution, private-public prosecution and a civil action.

**Key words: The injured party, Compensation for damages, Russian legal regulation of the injured party in criminal proceedings**